

A. Lapeda

DOCUMENTE

PRIVIToare LA

CONSTANTIN-VODA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BRÎNCOVEANU

1630

DOCUMENTE

PRIVITOARE LA

CONSTANTIN-VODĂ
BRÎNCOVEANU

LA DOMNIA ȘI SFÎRȘITUL LUI

publicate cu o prefață de N. Iorga

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BCU Cluj-Napoca

RBCFG 2010 01859

BUCUREȘTI

Institutul de arte grafice și editură „Minerva”

MCM

BCU Cluj / Central University Library Cluj

P R E F A Ț A

Prefața aceasta nu va cuprinde istoria Domnului muntean, bogatului, înțeleptului și vestitului principe, care a dat țerii sale mai mult decît o administrație bună, adecă o cîrmuire îndelungată de aceeași minte, o liniște deplină asigurată de același braț. — ceia ce-î lipsise mai mult înaintea de suirea lui pe tron și ceia ce-î lipsi mai mult după hecatomba sălbatecă din Constantinopol. De istoria lui politică se poate vorbi mult, și s'a și vorbit de cîteva ori în amănunte, cu mai multă sau mai puțină serioșitate. Eu însumi am atras atenția într'o publicație recentă asupra unor fapte și unor puncte de vedere nouă.

Aici vreaŭ numai să dau puțin impresia Curții, guvernării și țerii lui, întrebuintînd izvoare care nu sînt nouă, fără să am cituși de puțin pretenția de a pune în circulație păreri neexprimate încă.

I.

Istoria Țerii-Românești e, cu mult mai mult decît a Moldovei, istoria boierilor ei. Principatul se înființase cu ajutorul acestor familii de feudali ascunși în munți sau risipiți în cîmpie, și ei fură stăpîni și în noua formă politică. Stăpîmirile Voevoziilor sînt scurte, dar nu întîmplarea li aduce sfîrșitul, ci alt ceva. De la început, partide se luptă între ele, pentru o linie domnească sau pentru alta, pentru supremația unui ținut sau al altuia, pentru aplecarea către un vecin mai puternic, pentru un suzeran sau pentru altul.

Ceretele locale veniră întăi, apoi ceretele personale, în fine ceretele pentru închinarea către creștinii sau păgîni. Din acestea rezultă apoi, cînd elementul grec, privilegiat de Turci, luă tot mai mult loc în viața românească, lupta pentru dinșii sau împotriva lor.

Domnia lui Constantin Brîncoveanu și a Cantacuzinilor, între care se găsește, înseamnă biruința momentană a boierimii de țară: Aceasta cîrmuiește, adună bogății, face literatură și o încurajează, supt patronagiul Voevodului luminat și iubitor de strălucire.

Pentru a ni reprezenta viața lor, să ni dăm samă de traiul lui și al familiei nu-

meroase, înfloritoare și mulțămite, care-l încunjură.

Principatul are două capitale: una pe care o vrea Turcii, capitala din șes, București; alta pe care ar preferi-o Domnul, ca una ce e departe de cuibul turcesc de pîndă al Giurgiului, ce se află supt ocrotirea munților, prin potecile și pasurile cărora se poate strecura cineva, la timpuri de primejdie, în Ardealul ocupat, apoi dominat în pace de Împăratul creștin. E Tîrgoviștea.

Brîncoveanu stă mai mult cu numele în București, unde poate fi surprins de un capugiū al mazilieī. Del Chiaro, care a locuit ani de zile în preajma lui, afirmă că Vodă petrecea șese-șapte luni în vechia capitală, unde refăcuse Curțile părăsite, care erau aproape sfîrșite de lucru la 1694. Și în lunile ce mai rămîn, cele de vară, sînt atîtea prilejuri de plecare împotriva cărora cu greu se poate zice ceva, chiar de stăpînul cel mai bănuitor: moșiile aū nevoie de ochiul stăpînului, mănăstirile ce se zidesc de inspectia ctitorului, viile ce se culeg chiamă la petrecere pe acel ale cui sînt. Domnia lui Brîncoveanu se strecoară între strașnice griji și între călătorii și șederī la țară, care odihnesc spiritul și întăresc trupul.

Unele din casele de la moșie sînt adevă-

VIII

rate palate. Astfel, lângă casa lui Matei-Vodă de la Brîncoveni, se ridică o nouă casă de piatră și un foișor, de care se vorbește în împărțirea moșiilor lui Constantin Voevod. La Mogoșoaia, lângă București, călătorul La Mottraye văzu, cu oare-care mirare, o frumoasă și întinsă clădire, cu totul europeană, avînd plafonduri cu «știucaturî» și zugrăveli care nu displăcură privirilor acestui om luminat și care călătorise. La Potlogi trebuie să fi avut Brîncoveanu iarăși o reședință vrednică de demnitatea și de bogăția lui.

Cum se înfățișa Curtea din Tirgoviște, nu știm tocmai bine: se va fi reproduș BCU Cluj / Central University Library Cluj probabil clădirea cea veche, cu fereștile înguste, bolțile joase și turnurile de pază în colțuri. Din dărimăturile de astăzi, care sînt totuși ale clădirii lui Constantin-Vodă, cu greu se poate trezi în minte încăpătorul edificiu ce a fost pe locul acela.

Asupra palatului din București avem însă, nu numai însemnările din fugă ale călătorului menționat, care-l găsi mare, bun de locuit, dar nu prea frumos, ci și tirî multe și sigure în opera dascălului italian. Se ridică pe malul Dimboviței, unde i-aŭ luat locul apoi alte reședințe; era, firește, de piatră, avînd și o scară de marmură saŭ, în limba epocii, de «marmure». Dintr'o frumoasă grădină pătrată, cu un foișor de

odihnă răcoroasă în după-amiezile calde, se ridicau zidurile joase și fără podoabe. Înăuntru era o «Curte mare», o «sală a tronului», răzimată pe oare-cari stâlpi. Apoi era Divanul unde se întindea masa de ospete la zile mari, Spătăriile, Vistieria, ietacurile de audiență, odăile particulare ale Domnului și Doamnei, — copiii, fiii însurați și fetele măritate, locuind aiurea, deosebi. În curte jos, era straja, și, la petreceri, ostași și musice.

Viața ce se ducea în aceste ziduri era o viață tragică, dacă se gîndește cineva la greutățile de cîrmuire și de plată, la «ames-tecăturile» tănuite cu creștinii nemți sau ruși, la dușmăniile de familie pentru cuca domnească, și mai ales la nesiguranța zilei de mîne, în care putea să cadă din cer mazilia și moartea. Dar se credea în Dumnezeu și, fără a sta cu minile încrucișate, i se lăsa grija aceasta mai mult lui, celui atotștiutor și a tot puternic. Și zilele se pîrîndau, aducînd patriarchalele mulțămiri de care nu se sătura o epocă naivă.

Erau sărbătorile Bisericii Răsăritului, viind cu bucurie pentru toată lumea. Crăciunul, în mijlocul zăpezii albe, acoperind scîndurile podurilor și coperemintele ascuțite, marile căciuli de șindrila ale caselor ascunse în largile curți goale. Boierii toți

vin să se închine, aducînd poclon pentru «ziua Nașterii»: potirul lucrat cu măiestrie și scumpul covor. Anul Nou, cînd avea cineva bucuria de a face fericiți. Boboteaza cu aruncările în gîrlă. Zilele de carnaval, Cișlegile, cînd circulau pe stradă Irozii, Steaua, Păpușile, primite ori unde, *Cloanța și unchiașul*. Lăsatul secului, cînd, în mijlocul unui public casnic care se bucură lesne, Țiganiî scot bani din făină, prind ouele 'n gură, din fugă, apucă în dinți talere cu lumînări aprinse. Paștile, cu peicii lui Vodă cari străbat stradele stropind lumea cu ape parfumate, cu scrînciobul care se învîrte — doi bani pentru șfertul de ceas — supt fereștile cămarilor domnești.

La fiecare din aceste date mari, din aceste *praznice*, se dădea masă mare la Curte. Boierii de frunte așteptau ceasul stînd de vorbă cu Domnul în ietacurî. Ca și stăpînul lor, care e privilegiat numai prin culoarea roșie ce-î este rezervată, ca odinioară împăratului bizantin, ca și Măria Sa, eî poartă calpace cu blănî scumpe și lungi haine orientale, încinse cu briu, ca: «sarvanele de canavaț ghiulghiulî, cu blană de samur, cu gulerul cu cîaprazele», «felegele de canavaț turungii, cu pantece de riș, conteșe de postav ghiulghiul, cu limie de samur, serhatlăc de canavaț cu paceă de samur», toate după moda Constantinoplei, *făptura de Țarigrad*.

În același timp, în odăile Doamnei se adună *jupănesele*. Peste *î* cu lese de mărgăritare, cu sîrmă, cu șireturi de fir, cu «mătășuri», sînt aruncate «dulame de lastră grea» sau mai suptire, cu blăni scumpe, nasturi de aur sau mărgăritar, pietre scînteietoare, sau «de sarasir greū», cu «limii» de samur orî de sobol, orî de «pîntece de rîs», sau de «canaț cu florî de fir». Altele, sau în alte timpuri, se mîndresc de frumuseță și bogăție în «sucne de sarasir greū», de *tabin*, de *hata*, de *belacousă*, cu sponci de aur și pietre prețioase, cu «guri de mărgăritare tari», în «rochiî de terțanel cu florî de fir», în «ghiordii», *cu dulame*, «zăbune de sandal de Veneția», în «zăvase cu șapte foi, de lastră, căptușite cu taftă leșască». Mijlocul li e încins cu brîne avînd «căpătaiele» de fir. Degetele sînt acoperite cu inele care costă o avere, în urechi sclipesc cerceii cu «picioare» și «cășutele» în tot chipul; lanțuri de aur, cu «nasturi cu jilalț», cu lefti și «leftișori», în chip de «gripsor» sau altfel, «șiruri» de mărgăritare, sălbî de zloți, «brătări de aur împletite» și cu paftale adaugă la maiestatea greoaie, de idol, a înfățișării. Pe codițele înnodate sus fetele așează «banî cu leasă de mărgăritare», iar *jupănesele* «vălitori cu acele lor», ișlicuri cu florî de diamante, rubine, smaragde și cu ținte de o piatră mai mare și mai clară.

Cămărilor lui Vodă aŭ o înfățișare simplă. Abia vre-o stucatură de tavan, vre-o oglindă de Veneția cu pervazurile de argint masiv. Nici o altă zugrăveală decît icoanele îmbrăcate cu aur și argint, care-și desfac strălucirea de pe cadrul lor de brocard. O masă într'un colț, acoperită cu o față de țesătură rară. Scaune lipsesc orî unde afară din sufragerie unde este jețul, tronul pentru Vodă ca și pentru orî-ce gospodar cîrmuind pe ai săi. În schimb, de jur împrejur, Divanul, unde peste pînzăriile așternuturilor clădite cu îngrijire: plapome de *zarbap* și *hatai*, cearșafuri cu flori de fir și de mătăasă, perini potrivite cu dinsele, saŭ lucrate din «frenghii grele», pilote cu «fața de atlas», se așterne covorul de mătăasă, marele «covor de pat» saŭ «săgedealele care fac tot așternutul». Stofe de preț se ridică asupra clăditurii până la oare-care înălțime. Cu picioarele turcește supt dinșii, răzimați de aceste stofe, oaspeții staŭ, fiecare după rangul ce are, la dreapta și la stînga stăpînitorului.

În acest timp, în cămara ospățului se gătește de prînz. Fețele de masă, «measele», se întind, se așează șervetele cusute cu meșteșug, și se pun la îndămină peșchirele și mährămile «de mâini». Pentru oaspeți e o lavită acoperită cu covoare. Înnaintea locului fiecăruia lucesc linguri, cuțite și fur-

culițe de argint. Cît despre pahare, e unul singur, în care se înting pe rînd buzele trandafirii său veștede ale tuturor invitaților, — un obiceiū pe care străinii îl suferiau numai cu greutate.

Înnaite de a intra în sala de prînz, copiii de casă servesc rachiul în ietac. Oaspeții se pun în mișcare, iarăși în ordinea ierarhică. Sînt în haina de pe dedesupt; cealaltă li atîrnă pe spate, prinsă la gît cu o copeă scumpă.

Își ieaū locurile, — boierii la Vodă și ju-pănesele la Doamnă. Lîngă domnescul stăpîn de casă, în același rînd, se vede patriarhul, de Constantinopol, de Ierusalim, de Alexandria, de Antiochia, dacă se află în reședința patronului religiei ortodoxe și sprijinitorului de căpetenie al poporului grecesc. Mitropolitul stă de-a dreapta și el, dar cel d'întăiū pe laturea mesei. Dregătoriū ce slujesc staū în picioare : Spătarul, cu sabia gospod pe umăr, cu cuca gospod pe basmauă cusută cu fir, Postelnicul, Păharnicul, Stolnicul, Medelnicerul, și chiar Aga și Armașul.

Patriarhul saū Mitropolitul spune, în grecește saū slavonește, o rugăciune. După sfîrșitul ei, mesenii se pleacă înnaitea Domnului și se ocupă apoi de mîncări. Acestea vin în sunet de trîmbițe, pe calea prevăzută de ceremonial, aduse pe «tipsii» de

argint, aramă saŭ cositor, de Braşov saŭ de «Danţca» (Danzig), pe «talere» de aceleaşi metale, une orî «în cornuri poleite», pe «coboace», tingiri şi tave. Masa e luminată de «sfeşnice de argint, cu mucarea» lor lângă dîsele.

Odinioară blidele nu se ridicau de pe masă, ci se aşează unele peste altele, ca un monument al bielşugului stăpînului şi capacităţii celor ospătaţi de dînsul. Acum ele se schimbă de peici şi copii de casă, în ipingele, şi, după multe preschimbări de acestea, la vre-o trei ceasuri de la începerea prînzului, se aduc, pentru spălarea mînilor şi a gurii, lighene şi ibrice de argint şi aramă, unele poleite, şi maiale de acèle de «Bosna», cu capacul străbătut de împunsături ce alcătuiesc gingaşe izvoade.

S'a isprăvit acum cu mîncarea, şi rîndul băuturilor vine: vinuri de ţară, vechi, de Piteşti, vinuri şi *liqueururi* străine. Cel d'întăiu păhar se ridică de Domn pentru a mulţami aceluî care dă sănătatea, bogăţia şi puterea. Din curte răspund bubuiturile zguduitoare ale celor douăsprezece tunuri, pocnitul celor două mii de puşti; după împrăştiarea asurzitorului zgomot, musica *steagurilor* cîntă afară, iar în lăuntru odăii de sărbătoare cîntăreţi de la biserica palatului fac să se audă «un frumos cîntec eclesiastic», în urma căruia scripcile Țigăneşti prelungesc doruri

și plîngerî pe strune. Păharele în cinstea Împăratului păgîn, în auzul tuturor, a Împăratului creștin «sotto voce», între dinți, în cinstea Voevodului, a Patriarchului, Mitropolitului, boierilor, urmează.

În sfîrșit, vinul și-a învins închinătorii, și somnul începe a îngreua pleoapele. Se aduc atunci cafelele și ciubucele, care poftesc la plecare. Caii trag la scară, pe cînd dincolo, la scara Doamnei, se înșiră carăta cu «stîlpii» și «măciucile» poleite, rădvanele, «cămărilor ferecate», cociile de Viena, trase de cîte doi pînă la șese telegari cu valtrapuri verzi și albastre. Jupănesele și jupănițele se așază pe «săgedeaie» sau perine de frînghie acoperite cu catifea, în fața lor roaba ce le întovărășește orî unde; vizitiul se aruncă pe unul din caii de a stînga.

La acest ceas orașul e adormit întreg. Hanurile, cu bolțile negustorilor, sînt de mult închise. Numai din crișmele supt pămînt, ținute de femei bătrîne cu trecut și agrementate de viitoare crișmărese, se aude răsunetul petrecerii fără măsură a celui sărac. În casele boierești, către care se îndreaptă șirul de trăsuri și cavalcadele, țigănimea își așteaptă stăpîni.

Altă dată Curtea petrece la nunți, Domnul fiind binecuvîntat cu o familie numeroasă. E o mare emoție în tot orașul. Trei zile

în șir, din zori și până în sară, cîntă musicele lîngă ietacul miresii. Pe strade defilează caravanele cu daruri: berbeci, miei, căprioare, găini, curcani, giște, vin, plăcinte, fructe pe tipsii «de poame». În Simbăta din ajunul solemnității, *călțunarul* vine de la ginere, aducînd podoaba de cap pentru mireasă, inelul, salba, «călțunii» cu mărăritare și smaragduri. Trece mirele ducîndu-se la cumătru, cu daruri de blăni și covoare; Seimenii, în haine de postav roșu, duc în mîni crengi de brad, pe *podurile* împodobite și ele cu brad. Alaiul domnesc înaintează spre biserica Domnului. Și, pe urmă, după această Duminecă strălucitoare, ginerele lui Vodă apare în vileag, cu calul de ginere dăruit de socru: șeaua și scările sint de argint greū, «cu raft, cu paloș, cu buzdugan».

II.

Dar zilele acestea nu erau veșnice. În cele obișnuite, Doamna în cămările ei și, ca dînsa, jupănesele, îngrijesc de mersul casei și supraveghiază roabele ce lucrează la canvă cu fire de aur «lucruri de țară» ce pot sta alături aproape cu acelea ce vin din Constantinopol. Iară Vodă, și ca dînsul boierii, judecă și cîrmuiește țara.

Cine sint boierii îi știm, și Domnia lui Brîncoveanu n'a adus nici o schimbare în numele, sarcinile și veniturile lor. Ei își au

fiecare menirea lor deosebită, dar Vodă-î poate întrebuița și pentru orî-ce alt serviciu. Îi trimite, orî-care li-ar fi dregătoria, pentru a hotărî moșii și a «stîlpi» hotare, pentru a strînge biruri și a îngriji de anume cereri și porunci împărătești, pentru a merge ca mehmendari înaintea Vizirilor, Hanilor, Pașilor, generalilor și «elciilor» (ambasadorilor), pentru a păzi hotare, a urmări hoți prin boazuri de munți, a priveghia asupra înălțării de mănăstiri și curți Domnești. Într'un cuvînt, tot felul de isprăvnicie.

Administrație, ca în zilele noastre, amestec al puterii publice în orî-ce fel de legături și interese ale particularilor, nu se făcea pe atunci. Ale lui Vodă și boierilor săi, erau «județele», oștile și birurile.

Lăsînd la o parte judecata, care se făcea la Divanul Domnesc pentru toată țara, și numai aici, *oastea* nu mai era ce fusese. Între puternicii ce se luptau la miază-noapte și miază-zi, țara, amenințată din atîtea părți, nu mai putea să se împotrivească, ci doria numai să se strecoare cu cîte drepturi îi mai rămăsese.

Dar numele și îmbrăcămințile rămăsese. Erau și acum plăiași în munți, păzind pasurile la Nord, către Ardeal. Erau prin aceleași locuri martalogi. Erau birnicii scoși din rîndul celorlalți, supuși la un regim

special, pentru că purtau arme la nevoie: maziliî Serdarului, roşii de ţară ai Mareluî-Păharnic, Vorniceii, Vistierniceii, Păhărniceii, Postelniceii. Erau sate de «scutelnicî», Romîni călări şi pedestri, cari, după avutul fiecăruia, alcătuiau, de la patru până la opt, o cruce pentru strîngătorul birului. Erau călăraşi în «sate călărăşeşti», supuse Spătarului, de toţi 4—6.000. Aga comandă pe dorobanţi, din cari mai rămăsese o mie de cruci. La Curte se vedeau, păzind-o şi împodobind-o cu uniformele lor roşii, albastre, verzi, de postav braşovenesc: lefegii nemţi şi cazaci, Seimenii culeşi peste Dunăre, oaste aleasă purtînd pe piept o placă cu armele principatului; fustaşi. Aveau steaguri, pe care le păstra iuzbaşa sau căpitanul, arme frumoase, cei de la Curte, şi chiar tûnuri. Dar ei nu se mai luptau, nici împotriva răscoalei, căci ţara era supusă. Cei de la *odăile* Curţii, din căsărmile Domnului, făceau frumuseţa alaiurilor şi păziau chipul sfînt al stăpînitorului; ceilalţi erau prefăcuţi în «podanî» pe moşiile lui Vodă şi ale rudelor sale: aduceau lemne, făceau garduri, săpau heleşteie şi răsplătiau astfel pîrteneria lor la plata «greutăţilor» ţerii.

Acestea erau nesfîrşit de multe, mai multe decît orî-cînd, scrie Domnul însuşi: «S'au îndoit şi s'au întreit dările, de cum era mai înainte şi nu gîndim să fie mai fost vre-o-

dată greu pământului acestuia ca acum». Se plătia adică:

Tributul, haraciul, și peșcheșurile. Despre cel d'întăi, știm că la suirea lui Brîncoveanu era numai de 250 de pungi, de cîte 500 lei, apoi el se sui pe rînd la 280, iar, după călătoria lui Vodă la Adrianopol, în 1703, când era să fie mazilit, suma lui se adăose dintr'o dată cu încă două sute și patruzeci! El nu se plătia, ca odinioară, la termen, nici nu se ridica asupra țerii printr'o singură dare anume. El era cerut de Turci înmăinte de timp, în bucăți, după nevoile și poftele zilei, sau înlocuit prin dări în natură. Iar peșcheșurile se dădeau la sărbătoarea Bairamului: 10.000 de lei poclon Vizirului, 2.500 Sultanei-soții, cîte 1000 și 500 la dregătorii turcești de frunte. În sfîrșit, Hanul își avea și el «poclonul obicînit».

Însă mai erau, pe lîngă acest «poclon» statornic și acest haraciū care se putea cere orî cînd, *cererile, nevoile, năpăștile, poruncile, mincătoriale, supărările*, cum le numesc, în durezza lor, ce mergea pînă la desperare, contemporanii. În timp de războiū, ca și în timp de pace, noi împliniam orî-ce trebuia suzeranului, toate surprinderile bănești din toată clipa. Sînt furniturile pentru armată, pentru cetatea împărătească, pentru oaspeții ce trec: «birul Ali-Pașei», ni spune condica de socoteală, caî pentru ostași, sala-

horii, boii ceruți la Belgrad, «poclonul Viziriului», ce sosește, «care pentru mergerea Domniei la bogazuri», «împrumutare ce s'a pus de la Împărăție», «vacile și oile pentru cenacele Hanului», «finul», «darul lui Suli-man-Pașa și al Seraschiarului de la Baba pentru hotarul Brăilei», «rînduiala găleții» de orz și grâu, «rînduiala mierii și a cearii împărătești», «birul Vozianilor», «birul oștii», «bir pe sate pentru 5.000 de cîntare pes-med» sau «birul posmagilor», «6.000 de oi» pentru Belgrad, «20.000 de oi», vaci și oi pentru Hanul ce sosește, zahereaua Cameniții, «poclonul Împăratului», ce apare la Dunăre, «birul șeicilor», 400 de cai pentru tunuri, «oile împărătești», «boii Casap-bașii», «banii mirisii», «dajdea cheresteli», «bumbae-giilor», «birul tainurilor», etc. Se mai adăugea reclamarea de datorii vechi de la Domnie de mai înainte: Antonie-Vodă, Grigore Ghica, Șerban-Vodă. Venia vre-o confirmare în Domnie, un «mucarer», vre-un oaspe turc sau creștin, bun de cheltuială. Neprevăzutul supt toate înfățișările lui.

Dări sigure și neschimbate nu puteau să fie decî. Era, ce e dreptul, o «rînduială a haraciului», dar și una pentru «lipsa» lui; era un «bir mărunt» ce se lua de vre-o două ori pe lună, era o «Vel Seamă», dar și o a doua și o a treia. Încolo, totul atîrna de împrejurări. O cerere nouă aducea un «bir»,

o «dajde», o «rinduială», un «împrumut» nou. Și, fiind-că nu se îngăduia cu plata, Domnul dădea adesea orî din baniî ce i se veniaû lui: apaltul, saû «vînzarea», ocnelor, al tutunuluî, al dijmărituluî, din mademurile minelor, saû din propria-î avere chiar, și pe urmă «arunca» asupra țerii cheltuielile pentru Curtea și casa sa. Se dădeaû ast-fel banî pentru Vistierie, Slugerie, pentru «lucrul viilor Domnești», pentru «cheltuiala caselor Domnești de la Tîrgoviște», pentru «leafa slujitorilor», pentru «cheltuiala jicniții», a «capuchehaielelor de oaste», pentru «lefî», în genere. La cererea de oi se lua una din o sută, din patruzeci chiar, din orî-ce turme, și din ale ciobanilor gospod. La cererea de cai, se lua dijma din hergheliî, la cererea de hoî și vacî, se culegea văcăritul. Și, fiind-că bogăția țării stătea mai ales în vite, zeciuiala aceasta, din cauza saû și supt pretextul Turcilor, era considerată ca nenorocirea cea mai mare și cea mai strașnică *sărăcie*.

Cine plătia? În unele casurî orî cine, chiar și Domnul. În de obște însă, erau scutiți și oameni cu drepturî. Satele de plăiași, cele de drum, unde se mai cereaû podvoadele, merticele, conacele și caii de olac, soldații, satele «cu rumtoare», care dădeaû o sumă fixă la Sf. Gheorghe și la Sf. Dumitru, *breslele*, supt care nume se cuprindeaû

mulți privilegiați : orașe, «slobozii», boieri, mănăstiri, preoți, «sutași», «slujitorii», mici dregători, ca logofeteii de Divan; negustorii străini, ca Brașovenii sași, vînzători de pînză proastă, funii, ustensile; Chiproviceni, Evreii, în haine negre sau vinete, Armenii, Grecii și Turcii, cari țineau coloniale și articole de modă, — păstorii de peste munți, «aleșii», dau cu toții *deosebî*, biruri ce-și luau numele de la dinșii.

Dar marea majoritate a sătenilor alcătuiesc satele «birnicilor», și greul tot apasă asupra lor.

Se vorbește de emigrație în Turcia, dacă nu în Ardeal, unde Del Chiaro a luat pe vechii locuitori romîni ai provinciei drept pribegii din Țara-Românească și din Moldova. Asemenea fugari vor fi fost, dar nimăru-i nu-î făcea țara întipărirea unei provincii ruinate și copleșite de nenorocire. Stabilitatea guvernului își adusese roadele ei firești, și starea plugarilor, temelie lucrurilor, era mai bună decît supt Șerban-Vodă. Brîncoveanu nădăjduia să lase țara fiilor și nepoților săi, și o cruța și pentru urmașii săi, ce ar fi fost să o stăpînească. Într'o scrisoare care n'avea scopul să-î înnalte în ochii cuiva felul de cîrmuire, Constantin-Vodă vorbește de «numele ce s'a dus țerii la Poarta Împărăției turcești cum că în ea s'a strâns atîta om și atîta dobitoc, și den

țara turcească, și den țara ungurească, și den Moldova, de iaste plină de oameni și dobitoace».

Acestea se scriaū la 1705. Nu treceaū zece ani, și influentul principe era mazilit. Alți oameni aduseră alte obiceiuri, și acestea aduseră alte rezultate, supt apăsarea unor vremi și mai rele.

N. IORGA.

IZVOARELE ACESTEI PREFEȚE

Cronici: Greceanu, în *Magazin*, II și ms. complet de la Academie; Radu Popescu, *Memorii* (*ibid.*, V), Cronica mavrocordătească (*ibid.*, IV).

Descrieri: La Mottraye, *Voyages*; Del Chiaro, *Revoluzioni della Valachia*.

Documente: Mai ales *Condica de socoteți*, în *Revista istorică a Arhivelor* a lui Aricescu.

I.

Misiunea saxonă din 1698

BCU Cluj / Central University Library Cluj

la Brîncoveanu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

den 17 May 1698.

Aller Durchläuchtigst, Gross Mächtigest, Allergnädigster König, Churfürst und Herr, Herr,

Euer Königl: Maj: solle allerunterthänigst hinterbringen, wass gestalten am 13. dieses, mein. zu E: K: M: Diensten auffgedungener, Secretarius Moro anhero wieder angelanget, und seine zimliche aussführliche Relation über Alles erstatet so der Albaneser Arbonas¹ und er incaminirt und verichtet, wovon E: K: M: ich hiemit, in tieffer-

---

¹ Acesta să fie profesorul lui Constantin Stolnicul Cantacuzino, cum am spus în *Operele* acestuia. sau un altul? În adevăr, în *Liber regius hungaricus*, păstrat în *Archiva ferii* din Pesta, aflăm (t. XV, pp. 117—8) o diplomă imperială din 29 Mart 1670 pentru «egregius Nicolaus Benak, aliter Arbanasz», căruia i se dau bunuri în Slavonia. În schimb, acesta nu era, ca Albano Albanese, «Albaneser Arbonas». Asupra profesorului, v. Papadopulo, *Historia gymnasii patavini*, Veneția. 1726, I. p. 187. Aristotelian vestit, el profesează în 1667, în 1681, în 1693, în 1708. De la 1715 greú bolnav, moare la 16 Ianuar 1717.

ster (*sic*) Devotion so viel zum Vorbericht habe einschicken sollen; alss erstgedachter Moro relationiret, biss ich selbst persönlich erscheine und ferneer (*sic*) allerunterthänigste Relation schrift- und mündlich ablegen könne. Nemlich, ich habe bereits allergehorsamst hinterbracht dass der Graff Rabutin den Pals nacher Wallachey lange difficultiret, beyde Abgeschickte aber ohne dem Instruction gehabt IHro Kayserlichen Maj: Abgeordneten Patri Elias an seinen Verrichtungen jedannoch (*sic*) nichts in Weg zu legen. Gleich wie nun der gühtige Gott bey diesem Krieg an kayserl: Seiten vi-1 Wunderzeichen gewircket hat, also wirdt die Handt des Herrn auch gegenwertige sich dahin dirigirt haben: dass der Pater Elias just am 2 April nacher Hermanstat auss der Wallachey zuruck gelanget, alss der Arbonas seinen Pals erhalten; und ohne Prejuditz IHro Kayserl. Maj. strack anderten Tages hierauff, am 3-ten April, mit meinem Moro selbst 8-ter zu Pferde aufgebrochen, und hinnein gegangen. Zu deren Glück und abermahligen Schickung, am 8-ten, alss sie zu Bukorest angelanget, der Fürst auff seinem Guht Pottloge¹ ausswahre, dass umb desto unvermercksamer unsere Leuchte am 9-ten, unter der Handt,

---

¹ Potlogi.

ihre Kundtschafft einziehen, am 10 und 11 aber der Arbonas seine alte Vertraulichkeit mit dem Premier Ministre Constantin Cantacuzeno (wiewohl annoch mit Verschweigung der mithabenden Commission) erneuern können, biss noch am 11 abends der Fürst zurück kommen. Welcher dan, stracks anderten Tages, 12. ejusdem, umb 4 Uhr noch Mittag, den Arbonas zur Audienz vorgelassen, und über allerhandt Zeitungen sich also tieff in Discours eingesenckt, dass der Arbonas schon allerdings aussgenommen, wie der Pater Elias abgefertiget worden, und hienach befunden dass der högste Zeit mit seiner Commission hervorzugehen, womit in längren Verzug BCU Cluj / Central University Library Cluj nicht etwan hin wieder umb diese betrangte Nation ihren Recours nacher Moscau nehmen und ein drittes gefährliches Rettungs-Mittell alldorten suchen möchte. Wovon hier unten mehr verloffene Particulariteten anfolgen. Worauff der Arbonas und Moro die Nacht hindurch ihre Gedancken zusammen gedragen, und. am 13. abendts, der Arbonas dem Graffen Constantin seine geheime Verichtung eröffnet.

Der solchen Vertrag wie eine himlische Schickung angenommen und drey Mahl ausgeruffen: «Gott segne dass Vorhaben des Königs!». Auch so gleich resonniret: sie hätten nur drey Erlösser auff diese Weltdt zu hoffen: nemlich, entweder den Römischen

Kayser, zu welchen sie kein Vertrauen mehr hätten; oder den Gross- Czar auss Moscau, der zwar ihr grigischen Glaubens Verwanter, doch aber weit endtlegen und ein Herr von allzu scharffer Disciplin wäre; hätten also schon auff E: K: M: vorgedacht, und jedoch hierzu keine Weg oder Raht finden können, dennoch sie zwar nacher Pohlen correspondireten, von anbenachtbahrten Nationen aber, benantlichen Cosaquen und Podolien, schon eine Witzigung vor Augen hatten, dass auff der Pohnischen Republic Freundschaft und Bindtnus kein stato zu machen seye. Weilen nun über diese gantze Matterie der Arbonas genauer instructio- neret ware ^{als} seiner sonstigen Capacitet ist, so hat der Graff Constantin leicht abnehmen können dass er eine wohl berathschlagte Sache mitgebracht; hierumb demnach einen Extract deren Puncten verlangt, welche den Fürsten vorzutragen wären. Worauff beyde Abgeschickte wiederumb die Naht hindurch aus der gröseren Instruction (so ich ihnen mitgegeben) die angelegeneste Puncta gezogen, welche stracks anderten Tages, 14-ten ejusdem, der Arbonas dem Graffen Constantin eingehändiget. Dieser aber dem Fürsten zugestellet; der hierüber den Generalen Michael Cantacuzena zu Raht beruffen; und abermahlen, gleich anderten Tages, 15. ejusdem, nach dem Mittag

Mahl, in beyder vorgemeldeter Ministren Anwesenheit, den Arbonas zur geheimen Audientz vorgelassen, — allwo mit ihm über die Materie seiner Commission ein langes Gespräch gehalten und die Ursachen angedeutet worden, warumb der Pater Elias unverrichteter Dingen nacher Wien zuruck gemust und auch künfftig kein Gedancken sein könne, die Protection des Römischen Kayzers anzunehmen. Bey welchem tempo der Arbonas meine Repetiruhr hervor gezogen und den Fürsten, mit meinen aufgegebenen Complement, presentirt; der über die Fabric und selbiger Landen noch nicht ersöhene neue Invention eine ungemeine Freude bezeugt und hiemit, biss er den Handgriff darzu erlernet, sich gegen eine halbe Stunde occupirt; in der Hauptsache aber so viel Offenhertzigungen bezeuget und endtlich auch drey Mahl exclamiret haben solle: «Gott segne dass Vorhaben des Königs!». Dass der Arbonas mit Vergnügenheit in sein Quartir zurückkommen und mit dem Moro hierüber aus meinen Instructionen noch viel puncta extrahiret, die der Moro. umb 7 Uhr abends, noch selbigen Tages, zum Graffen Constantin gebracht; welcher mit ilme biss Mitternacht hierüber mündlich conferiret. Folgenden Tages aber, *id est* 16. ejusdem. den Moro mit Wein und Speisen beschenken, am 17. aber zu sich

beruffen lassen und Dubia motiviret, dass unsere Leühte am 18-ten alle meine Instructions—Puncta abschreiben, und am 19-ten der Arbonas solche dem Graffen Constantin überbringen müssen. Worüber dan vermuthlich am 20-ten (da Alles still) geheimmer Raht gehalten worden, weil am 21-ten des oberwehten General oder Spotaren Michael Cantacuzena General-Adjutant, David Cziaus genandt¹, meinen Moro besuchet, und mit ihme Bekantschafft gemachet; hiebey aber schon geäußert dass er ausserlesen worden, zu Anfang des negsten künfftigen Mohnaths Juny bey E: K: M: mit geheimen Commissionen sich einzufinden; — also verhoffete, dass, zufolge meiner Instructions-Puncten, bey E: K: M: ich ihme die geheime Introduction machen wurde. Worauff noch selbigen Tages, 21 April, der Arbonas beim Fürsten seine Abschieds - Audientz genommen. Mein Moro aber unter dessen wiederumb 4 Stunde beym Graffen Constantin in der geheimen Unterrede gewesen, und auch sich beuhrlaubet. Man hat doch aber am 22-ten annoch beyde aufgehalten; und am 23-ten Abendes der Graff Constantin meinen Moro wieder zum Gespräch erfordert, und hiebey veranlasset das er am

¹ Asupra căruia, v. *Istoria Literaturii române în secol XVIII-lea*, la «David Corbea».

24-ten bey dem Spotar Michaelen Cantacuzena seine erste und Uhrlauff-Auffwartung gethan; so dan aber, am 25-ten, mit dem Graffen Constantin sein Schluss- und Uhrlaub- Gespräch gehabt; am 26-ten hierüber ein Vestag gefolget; und am 27. Abendts ein Brieff vom Fürsten an mich, ihnen zur Abfertigung, behändiget: auch beynebst den Moro (so viel er geständig) 20 Ducaten und 4 Ehl rohtes holländisches Tuch, den Arbonas aber an Goldt was mehres, und noch dazu ein Dorff, dabey er 600 Schaff, 200 Stück Rindvieh und 200 Stück Schweine, auch ein kleines Gestüth halten, und die Freyheit haben solle, alss lang der Fürst lebe und regire, aller Steuern und Gaben gantz exempt zu sein. Womithin beyde am 28-ten deselben Mohnaths Aprilis sich auff die Ruckreise begeben; und an 4-ten gegenwertigen Monathe Maj zu Hermanstadt, am 5-ten aber zu Weissenburg wiederumb glücklich angelanget; von dannen (auss Weissenburg) annoch selbigen Tages (nemlichen 5-ten dieses) der Arbonas, lauth hiebey kommenden lateinischen Originalbrieffes *A* und teuschen Translat *B*. unseren alten Schirl geschrieben. Dero Moro werde aussführlicher Alles zu relationiren wissen. Dan die Leuchte schenen sich des Schreibens, alss lange sie in diesen Landen stehen. Der Moro nun hat am 13-ten dieses mir des Fürsten Original-

schreiben *C*, verdeutschter hiebey *D*, samt eingelegten Postscripto, original *E*, teutscher Übersetzung *F*, dessen Datum vom 27. auss Bugarest, correspondirt mit des Moro Relation der Abfertigung; und der Inhalt zeigt wie behutsam der Fürst sein Schreiben gesteckt habe, — auff allenfall dasselbe unterwegs intercipiret würde. Und dieses, negst anderen Ursachen, auch hauptsächlich darumb. weil vor ungefehr 2 Mohnatten der Muldausche Fürst ein Schreiben des Gross-Feldtherren Gablonofski (*sic*) an den Wallachischen lautendt, nicht nur aufffangen lassen, sondern auch gahr nach Constantinopel eingesendet habe, allwo sein, des Moldaures. Bruder zur Geissell inlieget ¹. Zu allen Glückenn. wäre des Gross-Feldtherren Brieff eines unverfänglichen Inhaltes gewesen. Item hätte der Wallache einen grigischen Kauffmann, unter Pretext der Handelswahren, mit geheimen Brieffen nacher Moscau abgefertiget; der Moldauer aber auff dem Rückwege die Wahren anhalten lassen, und hierüber wiederumb einen Expresen nacher Constantinopel spediret, — ob schon der grigische Kauffmann zeitlich in die Wallachey endtwichen und die geheime Gegenbrieffe auss Moscau bey sich gehabt. Welcher letzte Casus ein Nachdencken

---

¹ Dimitrie, fratele lui Antioh Cantemir.

machtet ob nicht der Wallach sich hätte an Moscau hangen oder geben wollen, — so fallen auff Nahmen E: K: M: nicht vorgebogen worden wäre. Worüber, anstath eines unvergleifflichen Guhtachtens, E: K: M: dass Resonnement G, so unser Schirlen endtwarffen. allerunterthänigst hiebey schliesse. E: K: M: nun geruhen nicht ungnädig zu nehmen dass ich allerunterthänigst bitte, sie wollen es allergnädigst öffter durchgehen, und Ihro wohl impressiren, damit bey geheimer Vorlassung sie dem Cziaus mit solchen Propositionen begegnen könnten, die gleichsam das gantze Hertz dieser betrangten Nation berühreten. Dan ich will von der Relation nicht abschreiten; sonder continue hiemit allerunterthänigst dass der Moro unter Andern noch dieses mit gebracht: der Fürst Brankowan und dessen mehr gedachte beyde Ministri hätten deszeit noch discouriret, E: K: M: wurden sehr wohlthun wan sie allergnädigst gern heten, mit der pohlnischen Armée, am Niester hinab, Tekin (welches kaum die Force ein oder des anderten Tages ausstehen können) und so dan, am Mundt des Schwartzen Meeres, Bialograd hinweg zu nehmen; unterdessen aber E: Königl: Maj: ein sicheres tempo hätten die Wallachey zu occupiren und an den Fluss Pruth hinnab Posto zu fassen, dass die Wallachen so dan über Haupt aufstehen

und zu E: K: M: Dienst die Waffen ergreifen dürfften; somahl der Fürst verhoffete (wan er 2 Monath vorhero die geheime Versicherung hätte) mit 50 m. Mann auff zu sein, dass nicht nur beyde Flüsse Niester und Bruth bestrichen, sondern auch nacher Bulgarien hinüber nutzbahre Einfälle und Streiffen zu Werck gerichtet werden könnten. Dan, beforen E: K: M: sich der Wallachey genähert, hat auch der Graff Constantin judicirt dass dem Landt nicht möglich seye, sich in die würcliche Bündnus einzulassen; sondern in allen Wege und sehr oft wiederhohlet, dass E: K: M: nur allergnädigst bedacht sein möchten die Wallachey zu besuchen. Massen so dan sollte dieses Landt im Sack haben würden: welches von Weiten sich aller Tractaten und Bindtnussen endthalten müsse. Ich und unsere beyde hiesige Leuchte schöpfen hie-rauss die Gedancken ob nicht etwa dass Hauss Cantacugena auff E: K: M: Zeiten noch einanderes heimliches Anliegen wieder denselbstigen Fürsten Brankowan haben möchte. Welches bey Ankunfft dess Cziaus (alss der eine cantacuzenische Creatur ist) vielleicht schon genauer ausszunehmen sein wirdt. Wiewohl der Moro muhtmasset dass der Graff Constantin auff die Muldau (wo der meiste Theil seiner Güther gelegen) ein Aug und heimliches Absehen habe. Übrigens

wirdt der Cziaus, zum Pretent seiner Ankunfft, einen Complementbrieff an den Grossfeldherrn Gablonovski mitbringen; in dessen Abwesenheit aber bey dem Zamoiski einkehren, und zwar auch an E:K:M: zum Schein einen Complementbrieff (welcher männiglich auffgezeigt werden möge) mithaben; bey geheimer Introduction und Audientz aber, eine ganz genauere Commission, mit vielen Nachrichten, auff jene Propositiones, allerunterthänigst ablegen. Die ich, in meinen Instructions-puncten dem Arbonas und Moro mitgegeben.

Der Graff Constantin hat auch versprochen eine Landes-Mappam allerunterthänigst miteinzusenden, weilen die marsilische Mappa irsahm. Unter anderen Fehlern aber Cartal (worauff der Conte Marsigli so viel Reflection machet) jetz nur ein schlechtes Dorff und, anstath der versinnigen Brucken, alda nur eine türckische Überfuhr zu Schiff seye.

Wass nun aber dem Pater Elias alldorthen exprobert und vergehalten worden, bewendet an zweyen Excessen, deren einen weilandt der Herr Feldtmarschal Heussler verübet haben solle, den ardern (*sic*) grössern aber Ihro Durch. der Printz Luy von Baaden, welcher Anno 1690 kaum die Gräntzen der Wallachey berühret, und gleich wohl ange-

fordert hätte, 350 m. Lübrae Mehl, 300 m. Lübrae Gersten, 300 m. Eimer Wein, 1300 Wagen Hehü, 21 m. Stück Rindtvich, 1600 Ross und 500 m. Thaler bahres Geldt, unerachtet Ihre Keyserliche Maj. durchl (*sic*) ein sollemnes Dibloma dass Landt versichert gehabt bey währendem Krieg nichts dergleichen aufordern zu lassen; negst allen deme, der Fürst Brancowan Luftt gehabt dass Ihr Kayserl. Maj. ihne absetzen und den jungen Cantacucena nach der Wallachey wieder einbegleiten wolle, wie ich in originalibus ersehen und in Abschriften allerunterthänigst mitbringen werde. Hierinzwischen aber diesen gehorsamsten Vorbericht habe thun sollen, womit E: K: M: einen verlässlichen Grund hätten, worauss die uhrsprüngliche motiva herkommen, darumb offtgedachter Pater Elias so unvergnügt abgefertiget worden; die Wallachen aber, ehender den Moscoviten zu Hülffe ruffen, oder unter dem türckischen Joch verharren als dem Kayser sich wiederumb associjren wölten. Wan nun also, bey seiner Ankunfft der Cziaus eine genauere Belernung wie der Fürst Brancowan, samt Rächten und Ständen, E: K: M: undtpffangen (*sic*) und einhohlen, auch führ ihren Erlösser und Oberherren erwehlen solten: so könnten alle motiva und Ursachen dieser Wahl auff Nahmen des Fürsten und Landes ins offene Veldtaug (*sic*) hervorgestellet wer-

den. Die sonst durch ein Manifest hätten publicirt werden müssen, *und in solcher Form*, gleichsam wie auff E: K: M: Nahmen, so wohl dem Kayser, als Moscoviten, offendiren könnten. Der Arbonas und Moro sind sicuriret worden dass schon geschlossen seye, E: K: M: eine vornehme Gesandtschaft mit Presenten an die Moldau endtgegen zuschicken; welche jetzt zu vorauss instruiert worden könnte, wie ihro offenbahre Proposition dahin einzurichten, dass E: K: M: eines Manifests überhoben wären. Der Arbonas hätte schon jetzt, anstath des Cziaus, an E: K: M: nacher Pohlen gehen sollen; weil aber derselbe, wegen seines kaysl. Dienstes, nicht abkommen können, so hatt er doch versprechen müssen, dass er zur Haupttgesandtschaft sich miteinfinden wolle. Zu welchen Ziehl und Ende (womit nicht allezeit eines besondern Rabutinischen Begrüssung und Erlaubnus von Nöhten wäre) der Fürst ihme, über sein Dorff, in forma patenti, einen offenen Schanckbrieff ertheilet, dass unter Vorwandt seiner Wirdtschafft er ab- und zureisen könne. Ja noch mehres hat der Graff Constantin meinen Moro gesagt: dass sie den Arbonas wie ihren Bruder hielten, und zwar wegen dess alten Vertrauen, so sie mit ein ander hätten. Übrigens berichtet der Moro es hätten gleich bey ersten Vortrag des Werckes, so wohl

der Fürst als Graff Constantin, wiederholter erinnert, E: K: M: möchten in alle Wege verhüten, dass keine Pohlaquen zu dieser impresa in ihr Landt gebracht würden. Dan Pohlen dürfften sodan pretendiren, einen Theil an dem Schutzrecht zu haben; die Wallachen aber wolten E: K: M: allein, und sonsten niemanden anderen, sich unterwerffen. Verhoffeten jedoch das E: K: M: wohl regulirte deutsche Trouppcn allergnädigst mithinnen bringen würden, welche von guhter Disciplin wären und keine Exesse, wie die Kayserlichen, verübeten. Und, weil nun auss allen deme erhehlet, wass vor Cortesien und Geschencke dem Arbonas und Moro zukommen, welche doch in Character bey weiten niederer als der Cziaus, so stelle zu E: K: M: allergnädigsten Befundt, wass sie vor ein Tractament und Geschenck dem Cziaus in Gnaden wiederfahren lasen wollen. Ich habe allerunterthänigst nachgedacht dass eine gewichtige goldene Kehte, samt einen ansehe-lichen Medaille, auch hierzu etwan von denen Ducaten dero Gepräge zu Ross, eine genugsame Parade machen wurden. Womit bey seiner Anheinkunfft er die veritable Bildenus ihres Erlösers auffzuweisen hätte.

Weil dan eine grose Gesandtschaft nacher Moldau endtgegen kommen und E: K: M: die fürstl. Presenten mitbringen wirdt,

worunten (wie sie den Moro vertrauet) ein sehr rares arabisches Ros sein solle, dergleichen vielleicht in diesen Landen noch keines gesehen worden, also habe den Moro (zu mahlen das E: K: M: den Fürsten und diese Gesante wiederumb regaliren und hierbey dero Grandeur sehen lasen müssen) aussgefragt, wass vor Geschencke dieser Nation anständig und lieb sein möchten. Darüber ich auch mit unseren Schirren Rahtschlag gehalten und meinen, auch meiner vertrautesten Freunden gantzen Credit impegniret, solche Presenten allhier aufzubringen, die bey diesen Nationen E: K: M: Magnanimitet und Grossheit impresiren, reciproce die Nation aber auch obligiren möchten, nach Proportion sich wieder anzugreifen und führ die endtpfangene hohe Gnaden danckbahr zu erzeugen. Jedoch könnten E: K: M: (ohne allerunterthänigstes Mahssgeben) mit einen Vorraht von schönen frantzösischen, oder sonst extra-feinen Gewähr, guldenen Ketten, auch Medaillen, von Goldt und Silber, sich gefast machen, auff den Nohtfall die Geschencke zu bestreiten, welche bey diesen Nationen, für Alle, edle und gemeine, der Gesandtschafts Schwitze Hehrkommens, und viel Vortheil schaffen, wan sie bey ihrer Heimkunfft so reiche Gaben mitbringen. Gott wolle den übrigen Succes dieses grossen Wercks secundiren,

wobey ich seithero so viel gethan, alsß zum guhten Anfang von Nöhten. Und bin unendlich consolirt dass die sich hiemit so weitt zum Standt gedihen, alsß E: K: M: mir allergnädigste Commission auffgetragen diese Leuht in ihre Hände zu lieffern.

Zu wunschen wäre es dass auch, nach meinem längst gethanen allerunterthänigsten Vorschlag, der Fundo zum Dahrlehe zeitlich adjustirt worden wäre; so hatten E: K: M: zu also starcker Aufführung dieses grossen wichtigen dessins schon in Italien etliche Millionen zu Diensten, wie der accreditirte Baron Martini in dehnen hiebey liegenden dreyen Original-Brieffen N. 1 versichert und BCU Göttingen / Central University Library Göttingen insistiret, dass doch zum Wenigsten führohin ihme der Fondo notificirt werden möchte. - weil so viel hierauff in Bereitschaft stünde, alsß E: K: M: begehreten; wiedrigens aber Franckreich und Venedich nichts übrig lassen würden. Bey welchen Umständen, ich ebener Mahsen in diesem Negotio, und zwar noch zeitlich, so viel zu Standt gerichtet habe, alsß E: K: M: biss auff genungsahme Versicherung und Anpreisung des mit Wechselcredit stabilirten fondo, mir allergnädigst anvertrawt. Die Linia auss der Lausewitz nacher Pohlen hätte ich vielleicht auch erwircket, wen nicht so viele unüberwindliche Ständebedencken darunter legen, und

dass Brandenburgische vor exemple, wegen Schwibusch, den Handell verdorben hätte Gelebe also der allerunterthänigsten tröstlichen Zuvorsicht E: K: M: werden allergnädigst mit meinen dissfallichen Verrichtungen zufrieden sein, und Ihrer Königl. Gnaden mich ferner geniesen lassen. Davor in allerunterthänigsten Devotion und unermüdeter Treu biss in mein Grab verharren werde.

E: K: M:

Wien, den 17 Maj:

1698.

Allerunterthanigster,
treuer. und gehorsamster Diener:
C. A. de WACKERBART.

P. S.

Ich habe vergessen in diese Relation zu bringen dass (*sic*) die Wallachen den Vorschlag gethan, es würden E: K: M: dennen Tartern einen grossen Abbruch thun wan sie den Cosaquen Generalen, nahmens Balia, an sich hierüber ziehen möchten; welches gahr leicht geschen könnte.

Der Graff Constantin hat bejammert dass E: K: M: nicht vor 3 Wochen schon einen Ingenieur dahin geschicket; so hätten sie denselben nacher Caminieck und Türckey mitnehmen wollen, Alles ausszusehen; er

Graff Constantin aber habe jedoch so gleich nacher Camminieck und an den Turckischen Hoff Expresse abgeschicket, alle Beschaffenheit zu erkundigen, dass der Cziaus hierüber eine vollständige Relation mitbringen können.

Sonsten werden E : K : M : auch auss dem kaysserlichen Antwortten-Handtbrieff und meiner besonderen allerunterthänigsten Relation allergnädigst ersehen, wie hart es schon wegen abermahligen Marsches dero Trouppen durch Schlesien am, etc.

den 25 May 1698.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Allerdurchleüchtigst-Grossmächtigster, Allergnädigster König, Chur-Fürst und Herr, Herr,

Nach deme die Affaires also untereinander lauffen dass ich zweyer Ohrten persöhnlich zugegen sein solte, als nemblich bey Eüer Königlichen Mayt., umb den wallachischen Chiaus allerunterhänigst zu introduciren, und hier in Wienn die Notturiften zweyer Marchen zu befördern,—so habe das grössere obligo vorziehen, und hie zu Wienn verharren müssen; doch aber den jungen Schirl mit meinem, aus der Wallachey zurückgekommenen, Moro fortschicken wollen, dass auff's Wenigste der Moro, den Cziaus privatim empfangen und intertenire,

bis Euer Königl: Mtt. allergnedigst anordnen, wehr denselben zur Audientz introduciren solle; den alten Schierl aber (dessen Abwesenheit sehr mercklich wäre) habe allhie behalten, dass die angefangene Arbeiten gleichwohl ihren Fortgang haben; und wür zusammen allhie allerunterthänigst ausüben könnten, was dem Cziaus ohne allerunterthänigstes Maasgeben nacher Wallachey mitzugeben wäre, wan er Puncta mitbrächte (wiefalss (?) kein Zweifel), darüber noch eine genaue Erleütterung zu erstatten wäre. Inmassen doch ein Courier hie und her keiner mehren Zeit bedarff als man sonst, an anderen Höfen, ins Gemein zu Abfertigung solcher Chiausen gebraucht. Welchemnach dan mich förderist auff meinen, dem Conte Lagnascho mitgegebenen Bericht allerunterthänigst beziehe; und, statt der vermeinten persöhnlichen Relation, allergehorsambist hinzufüege dass der Moro zurukgebracht: Ersten, der Pater Elias hette ein kayserliches Creditiv, von beyden Graffen Kinsky und Waldtstein aber, an den Fürsten, und von dem Graffen Marsigly an den Graffen Constantin Cantacuzena Brieffe mit gehabt; und Krafft deren, wie Eingesandter, seine Audientz und Verrichtung auch machen wollen. Man hette auch nit ermanglet seinen Character gebührlich zue respectiren; jedoch aber wäre

das kayserliche Creditiv auff den Audientz-Tisch beyseit geleyet; und mit dem Pater nur von alter Privatvertraulichkeit wegen ein Gespräch angestellet worden, benaudtlichen: wie treulich die Wallacher ihren Pactis Conventis nachgelebet und nach der veteranischen Niederlage dass Land Sibenburgen vom türkischen Einfall errettet hetten; wie aber herentgegen an kayserlichen Seiten man ganz andere Procedures vorgenommen; darüber die Wallachen einen Abscheu gefasset, mit Ihro Kayl: Mtt. die Bündtnuss zu erneuern. Woran nun seine des Patris Elia Verrichtung und Abfertigung bestehe.

Andertens dan, bey Ankunfft unserer Leuthen, der Fürst zum Arbónas gesprochen hette: Er möge keinem solchen Herren mehr dienen, der Geldt nemme und nichts daher leiste, sondern lieber einen solchen, der Schutz halten wolle und könne. Und, weil Eüer Königliche Mtt. Lob schon erschalle, als erkläre er sich derselben Parthey anzunehmen, und sich dero Schutz zu ergeben; hette aber in alle Weeg protestirt und vorgewarnet dass man sich der Wiener in Acht nemmen und hielten solte. Darumben:

Drittens, er seinen Chiaus nacher Pohlen abfertigen und dahin seine Propositiones einschicken wolle. Der Moro nun wird bey dem Chiaus schon entschuldigen dass ich zur Introduction für disesmahl nit erscheinen

kan; wan aber widerumb Brieffe an mich mitkämben, so hat der junge Schierl in Befehl, Eüer Königl: Mtt. selbte auszuhändigen, die allergnädigsten was hiemit zu thun wissen werden.

Viertens, haben Alle protestiret, dass dem Fürsten der Moldau von disem geheimben Vorhaben nit etwa parte gegeben werde. Dan er sey ein absoluter türckischer Kundtschaffter, und nicht würdig, noch auch von solcher Condition und Herkunft, dass man selbten der Bündtnuss zu würdigen hette, sondern die gantze Moldau wäre ihme feind, und zwar aus Ursachen: dass er über 300 adeliche Familien ihrer Guetter beraubt, und aus dem Lande verjagt, die sich theils nacher Pohlen, theils nacher Budeziak, und theils nacher Wallachey geflüchtet hetten; dass, numehro, die Moldau, so vormahl in 17 bewohnten Zirklen oder Gespahnsschafften bestanden, etwa kaumb deren Viere ausmache. Wonach dan Eüer Königlichen Maytt. Anzug (als durch ein wüstes Landt) grossen Abbruch leyden werde: der Wallachey aber Mittel und Weege an die Handt geben wolle, wie ohne sonderbahre Mühe Euer Königliche Mtt. die Moldau bezwingen könnten. Zumahlen der Wallach: annoch nit gewust dass an Euer Königliche Mayt. der Moldauer schon vorausgeschicket: welcher etwa Gegensatz begierig sein wird, wie den Wal-

lachen einthuen zu helfen. Worunter das dritte Expedient zu Euër Königl. Mtt. Staats-Interesse sich je leichter behöben lassen wird. Unterdessen haben unsere Leüthe nacher Moldau des jungen Fürsten Cantacuzena seiner Parthey sich nimmer zu interessiren getrauet, demnach der alte Graff Constantin Cantacuzena gantz mäuselstill geschwigen, so oft des exulirenden jungen Fürsten eine Meldung beschehen, auch unsern Leüthen so vil Offenhertzigung und Ehre widerfahren, dass sie angestanden ein Müsstrauen auff sich zuladen, sondern gerne öffter nach Wallachey willkommen sein und verbleiben wollen.

Fünfftens, wider den Erbfeind anbetreffend, hette der Jsup Bassa ordre empfangen in der Gegend Kaminiec die Serasgier-Stelle zu vertreten; welcher Befehl ausgehen lassen, dass der Moldauer und Hali - Bassa von Nicopoli, mit 500 Wallachen, nacher Kaminiec (welches im Wüinter nur zum Theil provisioniret werde) dass Proviand, wie auch 700 m. Thaler Geldt, zu convairen: deme also vorgepasset hette werden mögen. Der Gross-Sultan habe auch geordnet dass tausend Spahy und tausend Janizaren die Besatzung Kaminiec bestärken solten: deren aber zusammen kaumb tausend die Donau passiret, wovon noch eine merkliche Anzahl sich verlossen hette, umb dises Ohrtes sich zu

entbrechen; wo derzeit die Guarnison kaum 2m. Mann sich belaffen werde. Dessen ungehindert:

Sechstens, auff die Erbeindle Rächt und Anschläge betreffend, der Commendant zu Kaminiec, im nechst verlittenen Monath April, einem moldauischen Magnati (der jetzt im wallachischen Gebüet) vermeldet hehte, er wünschete dass Eüer Königliche Mayt. die Belagerung entreprenniren und hiemit den Feldtzug vergeblich zuebringen möchten. Wan aber Eüer Königliche Mtt. die Pässe verlegeten und Kaminiec abschnitten, so wurde es umb dise Vöstung gethan sein. Welchemnach der Wallach an der Stelle bey Kaminiec zu einer mittelmässigen Bloqvada einrahte umb den Entsatz von Weithen an solchen Orthen abzuhalten, wo unterdessen Progress zu machen wären.

Sibentens aber, auff die Ahrt und Waiss solches ins Werck zu setzen, hette der Wallach ohnmaasgebig raisoniret: Eüer Königliche Mtt. (wan anderss die teutsche und pohlische Miliz wenigstens bis 60 m. Mann stark wäre) könnten simuliren, als wolten sie Kaminiec belägeren; im Anzug aber, uhrplötzlich einen Theil der Armee an den Niester hinab detachiren, und mit dem andern Theil. am Bruth hinab, die Moldau überfallen; dass beyde Flüsse und Armaden in der Correspondenz wären. Worauff die

Wallachen sich alsogleich erheben und die Türcken aus ihrem Land verjagen wolten. Dan aus Braila, Gyorgova und anderen Ohrten sambentlich die Türcken zuvertilligen bedörfften sie alsdan keiner anderwertigen Hülf; und der Fürst wolle die Huldigung leisten; auch in alle Weege cooperiren das Euer Königliche Mtt. ihren anzählenden Zweck erreicheten, nemblich Kaminiec, welches meine Instructions-Puncta zum Obiect vorgestellt. Wan nun demnach ausbrechen wird dass der Moldauer schon huldige, ehe ein Gewaltt bestehe, so wird nohtfolglich der Wallach seine Messuren auch hienach richten und flectiren müssen, dass beyden Landen, Wallachey und Moldau, wie einerley Capitulation accordiret und vorgeschriben wurde; wobey auch Euer Königl. Mtt. ihren conto heften; und weder jetzt, noch künfftig Ursach wäre, die Pacta zu bereuen und brechen, als worüber diekayserliche Conqvesten ein so müssliches Aussehen bekommen, dass schier niemandt mehr trauen und glautben will.

Achtens nun, in Sachen die Pacta betreffend, mehrbedeütte Wallachen eine Zueversicht gezeiget. Euer Königl: Mtt. wurden allergnedigst geruhen, die alte Rechte, Gesetze, Privilegien und Freyheiten des Landes zu bestättigen und handthaben; woran aber solche bestehen, dass hetten unsere Leuthe

aus der geheimben fürstl. Hofcantzley begehren müssen; und doch nit begehren dörffen, weil die Wallachen ein Geheimbnus daraus machen und nichts dergleichen in offene Landes-Ordnungen oder Büechere hervorgeben, wie Hungarn und andere dazue incorporirte Länder, die noch keine Mohametaner in ihren Ingewayd haben. Der Moro aber ingedenket gleichwohlen dass Ihre Kayl. Mtt. dem jetzigen Fürsten Brankowan ein Diploma ertheilet, worinnen die Conditiones enthalten; dabey an einer Seithen der Keyser, und anderer Seithen der Fürst. sambt dem Lande, stehen hetten können und sollen. Allein bey gegenwertigen Coniuncturen ist dem Turkfriden immer sovil zu trauen, dass ich Anstalten machete, wie aus der Kayl. Geheimben Hof-Cantzley allhie solhes Diploma zu schöpfen; sondern jetzo schon andere Weege gesuechet werden müessen, wie aus der Wallachey dise Vorberayttung oder Praeparatoria deren anverstehenden wallachischen Tractaten zu bekommen; welche nun (wofern der Chiaus nicht hette oder nicht aufzubringen getraute, Euer Königliche Mtt. allerguedigst vom Fürsten begehren lassen könnten, umb sich darinne zu ersehen, womit beyderseits fein, aufrichtig und behuetsamb verfahren. auch gegeneinander anvertrauet und communicirt wurde: was zu langen Bestandt und

Wohlvergnügen eingerichtet werden solle; vor allen Dingen aber hierauff eine Reflexion gemachet werde, wieweith dise Nation gegen Ihre Kay: Mtt. sich in vorigen Tractaten verfangen und wie das Werk also anzuschicken dass auch Ihre Kayserliche Mtt. dabey acquiesciret. Anreichend,

Neuntens, die Paciscirunge-Zeit, darin fahls stehet zu gewartten ob die Wallachen herauff noch länger beharren werden allererst sodan zu capituliren wen Euer Königliche Mtt. Meister des Landes sein wurden und schon im Standt wären absolute Gesetze vorzuschreiben. Jedoch haben die Wallachen vorgeschützet, es seyn alle Tractaten vergeblich und gefährlich, als lang der Turk ihr Herr ist; und die in Wienn gepflogene Tractaten hetten ihnen den Lust benommen, von Weithem unterhandtlen zu lassen, was alsogleich in flagranti manutenirt und gehalten werden müsse. Weil dan unser alte Schierl in Fingern hat was bey denen sibenburgischen Tractaten zu Nutz oder Schade vorbegegungen und Eüer Königliche Mayt. noch daran ligt, dass alsdan Leuthe an der Hand wären, die schon wissen wie auff behuetsambere Weege, nicht nur allerunterthänigst einzurahten, sondern die Leiges und Conditiones deren Pactaten auff Euer Königliche Mtt. allergnädigste Censur oder Genembhaltung zu entwerffen, dass

Euer Königliche Mtt. über den Verzug alldort mit der Armee kein anderwertiges Tempo verabsäumeten,— so lebe der allerunterthänigsten Hoffnung, Euer Königliche Mtt. werden je länger und mehr allergnädigst approbiren dass ich den Alten und seinen Bruedern nach und nach von allen anderwertigen Partheyen abgezogen, womit sie anderwehrts zu schnellen Occasionen und Arbeiten (die ausser Wienn vorkommen) auff eine Zeit erfordert und eingestrenget werden könnten, weillen doch der meiste Kunstgriff und Zweck aller diser so importanten desseinen auff Kundeskündere (*sic?*) an vorsichtigen Pactis Conventis beruhen wird.

Zehentens, hat der Fürst sich anerbotten, allwochentlich aus der Turkey, Tartarey und Vöstung Kaminiék gantz genaue Advisen einzusenden, wan Euer Königliche Mtt. allergnedigst bedacht sein wolten, in Ihrer Gränitz-Vestung Niemeecz hinter Sibenburgen die Aus- und Abwechslung der Correspondenz zu veranstalten; jedoch also behuetsamb dass nichts hievon auffgefangen wurde; sonsten er und die Seinige hierüber zu Grundt gehen, die Türken aber sich wachtsamer anschicken möchten.

Eylffstens, dem nit also seye dass der grüne Mahometsfahn ausgestäket, sondern des Gross-Sultans Muetter habe zur Recrou-tirung 200 m. Thl. hinzugeschossen; woraus

der Seraskier denen Rascianeren, Wallachen und Zigeuneren zu Pferd 30 und zu Fuess 20 Reichsthaler auff die Hand gebe.

Zwölffens, wären die Crimische Tartarn (welche sonst denen Pohlen, Wallachen und Moldauern wie ein Damerkeül gewesen) anietzo hierüber selbst disgustirt und widerspenstig, dass der Gross-Sultan den alten Vatter Tartar Han nacher Constantinopl geloket und gleichsamb wie zur Gaysel alldort anhalten lasse; dessen Sohn aber, der Sultan Galga, dem Vatter im Regiment nit ver- und eingreifen wolle. Woraus dan erwachse (weil in Gegenwart des Vatters kaumb 50 m. Mann auff die Beyne gebracht werden können) dass unter dem Sohn, bey solcher Zerrüttung, weniger Volck und Anstalten zu verspühren, sondern vil gethan sein werde wan sie Crimenses bey Hauss ihr Landt bedäken, und erwähren könnten.

13-tens, also der Fürst und beyde Graffen so hochbetten hetten Euer Königl. Mtt. geruheten allergnedigst ihnen anzuvertrauen was Pohlen im Reichstage über die Veranstaltung des bevorstehenden heurigen Feldtuges einrahten möchte. Worauff sie Wallachen auch ihre ohmaasgebige Gemueths-Mainung allerunterthänigst eröffnen wolten: dass Euer Königl: Mtt. allergnedigst ermessen könnten, welche Nation besser Abzihlung habe.

Auff welche des Moro Relations-Puncta. ich mit unseren Leuthen allhie zusammen getretten und, nach scharffer Überlegung deren nummeroh klärer ins Gesicht hervorgebrachten Umständen, einer gantz unumbgänglichen Schuldigkeit befunden habe, Euer Königl: Mtt. ein hiebey

*allerunterthänigstes unvorgreifliches
Gedachten*

zu füegen, und zwar den Grundt aus beyden Inlagen *A, B* zu nemmen, welche ich allererst am 14-ten dises abscheinenden Monats May zu Handen gebracht. In deren Ersten *A* Ihre Kayserliche Mtt. aus Wienn. am 29-ten Martii 1692, weyland den Graffen Ladislaum Csaky also instructioniret: die in Sibenbürgen exulirende verwittbte Fürstin der Wallachey und ihr Sohn Georgius hetten lang solicitiren lassen dass eine vertraute Persohn, in Geheimb, zu ihnen abgeschiket werden möchte; denen nun nach Aushändigung seiner Credentionalien der Graff ankünden solte dass Ihre Kayserlich Mtt. mit disem Einbedüng allergnädigst gewilliget hetten, Muetter und Sohn, sambt ihren Familien, in Schutz zu nemmen und mit dem gesuechten Diplomate (welches die Turken Athname und die Teutsche einen Schutzbrieff nennen) zu begnaden, wan hievor 600 Beutel. dass ist 100 m. Duggaten. entrichtet

wurden; und zwar die Hälfte, per 50 m. Duggaten, alsogleich bey Einantwortung des Diplomatis oder Schutzbrieffes, die andere Hälfte aber alsogleich, nach des Sohn Ingress oder Eintritt ins Land Wallachey, worüber der Graff, von Muetter und Sohn, Reversales begehren solte: dass nemlich, nach erlangten Possess oder Besitz des Fürstenthumbs, die übrige 50 m. Duggaten an Ohrt und Stelle, dahin selbte angewisen, abzuführen. Worannebst jedoch vor Aushandigung des Diplomatis oder Schutzbrieffes,

[resumatul diplomelor.]

Ob welchen beyden Inlagen, Euer Königliche Mtt. sich allergnedigst auff meine erste dissfahlige Relationes zuruckerinneren wollen, allwo schon vorberichtet worden, wie es mit der wallachischen Gesandtschaft in Wienn, unter dessen abermit des alten Fürsten Servani Tod hergangen, und warumben die verwittibte Fürstin, mit ihrem Sohne, nach Sibenbürgen entweichen müssen, auch was der Graff Constantin Cantacuzena vor Ursachen gehabt, sich der fürstl. Regierung zu enthalten, nummehro aber der Brancowan und Constantin sich der kayserlichen Parthey zuentschlagen, womit nicht beyde zur Straff gezogen, auch ihrer Guetteren und Stellen entsetzet werden möchten. Anietzo nun, nachdeme alles solches zümblich genau

untersuchet ist, so widerhohle ich fürs Dritte aus meinen hievorigen Relationen, dass dem Arbonas und Moro in meinen Instructions-Puncten mit gegeben worden dass kayl: Interesse nicht zu verkürtzen, sondern fleissig zu erforschen, was Ihre Keyserliche Mtt. vor Pacta und Jura zur Wallachey haben; deren nun mit beyden Inlagen *A, B* zweyerley herauskommen. Nemblich, erstens, dass Wallachey *a primaccis temporibus* oder von uhrbegunnlichen Zeiten von der Cron Hungarn ihre Dependenz habe, auch Fürst und Stände durch Abgesandte sich dazue bekennet; andertens, das Fürst und Stände Ihre Kayl: Mtt. gehuldiget; hiemit aber das Landt auff's neue kayl: worden seye.

Welchemnach, wan Ihre Kayserliche Mtt. mit ihren Waffen das Landt auch in Besitz genommen und wider den Erbfeind geschuetzet, auch noch in Schutz und Besitz hethen, anietzo nit vonnötten gewesen wäre, umb die Erneüerung deren Pactorum den Pater Elias hineinzuschiken. Wan nun also Fürst und Stände auch an Eüer Mtt. Gesandte schiken und bekennen dass einigermahlen dises Landt jemandem andern zugehöret und, wegen Ermanglung des kayserlichen Schutzes, sie getrungen seyen, entweder unter dem erbfeindlichen Joch zu beharren, oder einen anderen christlichen Erlöser und Schutzherren zu suechen, so

wird unter zweyen Souverrainen Häubten der Pabst als Compromissor und Mittler diser heyligen Alleanz widerumb Arbiter und Schied-Richter sein können, wie unter Kayserem Rudolpho 2do wegen der Moldau. Unterdessen aber Euer Königliche Mtt. bevorstehen, die Wallachey, entweder zu bezwungen, oder anzunehmen, aus hienach folgenden Ursachen. Nemblich: Erstens, weil, durch den warschaüer Vergleich anni 1683, der Kayser und König zu Pohlen einander, will nit sagen nur erlaubt, sondern verbunden, *per diversionem* den Krieg zu führen und auff künftige Abtheilung wegzunehmen was dem Erbfeind abgezwungen werden kan.

Andertens, weldtkündig dass Ihre Keyserliche Mtt. zu Ausführung des Feldtzuges und Behauptung eines reputirten Fridens diser Diversion höchstens vonnöthen haben.

Drittens, nit nur die Cron Pohlen, sondern, viertens, auch der Gross-Czaar, und, fünffens, der Republic zu Venedig, ja, sechstens, dem Päbstlichen Staat unschätzbar hierangelegen ist, dass ein christlicher Potentat die Wallachey und Gegend, bis an das Schwartz Meer, hinwegnehme; hie mit aber zu Land die Communication deren Türken und Tartarn unterbreche: welche ja in allen Kriegen wider die Christen secundiren.

Sibentens aber, dises Universale dem Pabst die Authorität gibt, dass Landt *in iudicio communis dividendi* jenen zu erzsprechen, der solches zur Versicherung der gantzen wehrten Christenheit behaubtet und schutzen kan. In Sonderheit wan, achtens, Ihre Kayl. Mtt, in bevorstehenden Friedens-Tractaten, die Wallachey, wie *pro delicto*, dem Türken lassen wolten.

Neüntens aber, alle christliche Bundtgenossen in ihren Bedenken und Gegen-Projecten sich hiewider interessiren thetten, — welchemassen,

Zehentens, Eüer Königl. Mtt. dises tempo wohl in Acht zu nehmen wissen werden, das nemblich bey Communicirung der Fridens-puncten (welche, allem Ansehen nach, Conte Marsigli nechstens überbringen wird) gegen wertigen wegen der Wallachey vor anderen observirt, und mit denen H. Nuntiiis Apostolicis, zu Handen Ihre Pebstlichen Hayligkeit, wie ingleichen mit Venedig und Moscau, communiciret werde. Dan (so vil noch aus dem Marsiglio zu ziehen) es scheinet, dass der Keyserliche Hof für Eure Königl. Mtt., oder etwa gähr für die Republic zu Pohlen, nur einen Theil der Moldau reparitiren, also die Wallachey im Strich lassen werde. Jedoch könnten,

Eylffentens (ohne meine allerunterthänigstes Maasgeben), Euer Königliche Mtt. für die

Überlassung des Erb-Rechtes der Cron Hungarn ein doppelt Acquivalent geben. Benandtlichen,

Zwölffstens, anietzo, mit Machung der kostbaren *Diversion*, zu Bezwüngung der Vöstung Belgrad und unbligenden Landtschafften, Bosnien, Dalmatien und Servien.

Dreyzehentens aber, fürs Kunfftige, bey Einrichtung der Fridens-Tractaten und Abgränzungen mit dem Türken, dass Hungarn und Belgrad, noch unterhalb, bis ans Schwartz Meer, nit nur eine beständige Vormauer sondern,

Vierzehentens, eine sichere Auf- und Abfahrt zu Wasser und Landt hette, die alte Commercien-Tractaten zu erneüern, welche Persien und Moscau, durch Abgesandte zu Prag gesuechet, als Kayser Rudolphus 2-dus die Wallachey in Pflichten gehabt.

Fünffzehentens aber, hoffentlich der Herr Graff Marsigly mitbringen wird, was vor Pacta Ihre Kayserliche Mtt. mit dem Servano und Brankowan auffgerichtet, und ob darinne enthalten dass der Kayser Posto fassen und sich der Wallachey also versichern wollen und können, wie, zu Verwahrung der umbgränzenden Christenheit, bey so ungemeynen Conjunctionen, Euër Königliche Mtt. hiezue das Höff (*sic*) in Handen haben,— wahrhaftig zu sagen, aus Schikung Gottes, der die Regna und Regierungen

von Einem auff den Anderen verhanget und übertraget. Zu geschweigen,

Sechzehentens, die Cron Frankreich schwärzlich gestatten wurde dass die Türken und Tartaren selbstn Strich Landes den Kayser überliessen; nun aber gleichwohlen aller meistens die Türkej, bey künftigen Fridens-Tractaten, dises Land aufgeben und einem Anderen erlassen, oder selbst behalten müesten. Wobey,

Sibenzehentens, auff die arme gehuldigte Christen in Bulgaria, Macedonien und Albanien eine Reflexion zu machen ist: welche solang umb Erleüchterung ihres Joches seüßzen; und,

CCO Cluj / Central University Library Cluj

Achtzehentens, in einem solchen Standt verfallen, woran der junge Schierl mündtlich einen allerunterthänigsten Bericht thun wird; ich aber für dises mahl schriftlich noch nit mit Particularitäten habe berühren; sondern hiemit abbrechen und dise Relationsmateri schlüssen wollen; mich hierüber zu beharren, hohen Königlichen Gnaden allerunterthänigst empfehend.

E : K : M :

Wien, den 25-ten May

Anno 1698.

Alleruntert-
hänigster, treuer, gehor-
samster Diener A. de
WACKERBART.

Leopoldus, divina favente clementia. Electus Romanorum Imperator semper Augustus, etc.

Instructio pro Spectabili ac Magnifico, Fideli nobis Dilecto, Comite Ladislao Ctzaky, Militiae nostrae Campestris Hungaricae generali et colonello, de iis quae apud Valachiae principem viduam habeat peragenda.

Cum visum nobis fuerit, pro conficiendo penitus stabiliendoque negotio diplomatis, pro cuius largitione a memorata principe vidua, pro filio suo Georgio ad principatum Valachiae instanter sollicitati sumus, personam fidam eique acceptam et secreti tenacem in Transylvaniam ablegare, magis autem idoneam eodem comite Chaky non reperiamus, considerata Principissae erga ipsum fiducia et affectu, perpensa etiam ipsius in rebus agendis industria et fide, pluribus occasionibus probata, personam illius dictum in finem clementissime delegimus. Itineri proinde, his acceptis, quanto citius et quo maiori fieri poterit silentio, se committet, in Transylvaniam festinaturus. Ubi, traditis viduae principi literis fidei, cum copia hic annexis, eidem nomine nostro declarabit quod, quamvis plurimae gravissimaeque petitioni eius, praesertim hoc rerum statu, sese difficultates obiiciant, neque minora exinde secutura praevideamus, a Turcis aequae ac Valachis, pericula,—attamen

iisdem omnibus principissae, cum defuncto suo coniuge, hactenus praestitam, et ab hoc morte ipsa confirmatam, sperandamque ulterius ad ipsamet, uti et ipsius filio Georgio, integerrimam fidem ac devotionem, imprimis autem gratiam, propensionem et protectionem nostram Cesareo-Regiam, qua eandem cum eiusdem familia universa complecti coepimus, et pro fidelitatis ratione prosequi non desinemus, praefidentes,—desideratum diploma ita demum benignissime concedere decrevimus, ut nobis sexcentum bursae seu centum millia aureorum, et huius quidem summae medietas statim erga extraditionem diplomatis, ad manus comitis Czaky, persolvatur, reliqua medietate immediate post filii in principatum ingressum numeranda. In cuius securitatem reversales, ab ipsamet principe uti et filio eius subscriptas et signatas, accipiet: virtute quarum eadem se ad exsolvendam reliquam dimidiam praefatae summae partem, nempe quinquaginta millia aureorum, statim post adeptam per filium possessionem principatus, personis et loco a nobis assignando, observandumque rite in omnibus articulis et punctis diploma a nobis ablegatis valachicis, post praestitum per ipsos homagiale iuramentum, trigesima iannarii anni millesimi sexcentissimi octuagesimi noni, consignatum. Et si quae alia pro no-

lis commoda stipulare possit, christiana fide, loco corporalis iuramenti, obliget. Quo utroque habito, nec alias, memoratum diploma, quod ipsi originaliter hisce concreditur, extradere poterit; secus enim diligenter illud custodiet, et ad nos, una cum hac nostra originali instructione, reportabit. Vicissim primo casu certam reddet principissam nos introductioni filii singulari ratione operam daturus et huius executionem generali armorum nostrorum locumtenenti, serenissimo marchioni Ludovico Badensi, commissuros, pro occasionis et circumstantiarum opportunitate, proxime in effectum redigendam. Tradet praeterea viduae principi binos passus pro illa et famulatio ipsius, hic annexos, iuxta et insinuabit nos consiliariis Transylvaniae, pro assignando equis eius pascendis loco sufficienti, comiti autem Veterani pro ipsamet cum familia amplius et largius tractanda, procuranda, etiam apud Brancovanum principi viduae, uti et viduae Balaczanae, bonorum suorum restitutione scripsisse; quarum literarum nostrarum authographa, cum exemplaribus, vel ipsimet principi viduae, vel iis, ad quos directa sunt, tradenda adiiciuntur.

Porro, quemadmodum de constanti principis viduae eiusque filii ac familiae universae erga nos et domum nostram in-

clytam fidelitate, sinceritate, ac devoto animo non dubitamus, ita susceptam illius tutelam, non modo non deponemus, verum omnes eiusdem actu exhibendas occasiones paterne arripiemus. Desiderii etiam sui circa bona Brankovani et Constantini Cantacuzeni in Transylvania, viduae Balaczanae, recuperata Valachia, assignanda, rationem, Valachiae vero tractatibus pacis cum Turcis includendae curam habituri.

Quae omnia sedulo ac debita cum circumspectione et vigilantia peragere studebit. Reliqua vero, quae huius instructioni inserere nequeunt, sed opportunitas temporis et circumstantiarum ratio pro maiori nostro et publico servitio exigent, prudentiae et sagacitati praefati comitis Chiaky committimus, eidemque gratiam nostram Caesareo-Regiam clementissime corroboramus. Datum in civitate nostra Vienna, die vigesima nona mensis martii, anno millesimo sexcentesimo nonagesimo secundo, regnorum nostrorum: Romani, etc.

LEOPOLDUS

(ss)

Ich Henrich Com. de Stratmann.
Ad Mandatum Sac. ac Caesareae
Regiaeque Mttis proprium.
Steph: And: de Werdemburg.

Instructio pro comite Ladislao Chiaky (sic) ad principem viduam Valachiae. Ex originali descripsi, 14-a Maii 1698.

Nos Leopoldus, etc. Significamus tenore praesentium, quibus expedit universis, quod, cum nobis status Valachiae, qui provinciam hanc a primaevis temporibus ab Hungariae Corona et regno dependentiam traxisse (uti avitum eius membrum incontestabiliter sunt) sponte professi, eidemque et nobis, qua haereditario eiusdem Hungariae regi, eoque domino ipsorum vero et legitimo, rursus se unientes, homagio fidelitatis et obedientiae nobis haeredibusque nostris, Hungariae regibus, per suos ad Aulam nostram ablegatos solenniter praestato, libere in perpetuum subiecerunt, insimul dicti ablegati humillime supplicaverint, ut principem eorum, post ultimum Serbani Cantacuzeni e vita decessum, communibus Ordinum Valachiae suffragiis, ut asserebant, desideratum, Constantinum nimirum Brankovan, clementissime confirmare dignaremur, isque per dictos ablegatos, quibuscunque pactis, conventionibus, ligis, confoederationibus, tributis aliisque vinculis, quae ipsi et Valachiae cum Porta Ottomana, aut aliis hostibus nostris hactenus intercesserunt, iureiurando renuntiaverit, et posthac nihil sine scitu et consensu nostro Caesareo Regioque se tractaturum, nihilque

alias contra iuramentum fidelitatis nobis praestitum acturum, aut ab aliis intentari permissurum, quin potius quibuslibet periculis moliminibus contra nos, honorem nostrum, domum nostram austriacam, status, régna et ditiones nostras haereditarias pro viribus obstiturum, eaque celeriter nobis manifestaturum sponderit, prout fuis per diploma confirmationis et institutionis a nobis ipsi trigesima ianuarii, anno millesimo sexcentesimo octuagesimo nono datum constat. Cum igitur postea fuerimus informati, dictum Constantinum Brankovan nec ab Ordinibus et statibus Valachiae fuisse expetitum, ut falso nobis exposuerunt dicti ablegati, nec recessisse a confederationibus cum Turcis et Tartaris, imo illas cum ipsis et Tökelio aliisque inimicis nostris, renovasse, nec molimina ipsorum nobis (aliisque inimicis nostris) aperuisse, nullumque obedientiae et fidelitatis signum hactenus dedisse, econtra fideles nostros ad defectionem a nobis sollicitasse et continuo sollicitare, insuper contra nostras copias in Valachia existentes hostiliter variis modis se gessisse, inimicos nostros contra nos incitasse, et hactenus incitare, ipsisque pecunias ingentes, annonam, equos, milites aliaque media bellica subministrasse, et actualiter subministrare,—totum contra iuramentum fidelitatis nobis ab ipso iteratis

vicibus praestitum,— proinde per praesentes. considerata eius infidelitate, confirmationem ipsi a nobis, ut supra, datam, revocamus, cassamus et annullamus, eumque a principatu Valachiae deponimus, prohibentes omnibus Valachiae incolis, cuiusque dignitatis, illum amplius in principatu recognoscere, eosque ab obedientia et fidelitate, ipsi de mandato nostro alias debita, auctoritate regia absolvimus, et qui aliquid contra tentaverit, ipsum tanquam inimicum nostrum declaramus. Ne autem illa provincia sine capite remaneat, in eius locum pro Vajvoda et prorege nostro substituimus per praesentes Georgium Cantacuzenum, filium defuncti Serbani, alias Vajvodae Valachiae, attenta et patris fidelitate, qui primus Valachiam ad obedientiam et fidelitatem erga nos reduxit, et pro eadem fidelitate mortem subivit, et filii Georgii erga nos devotione, qui, dicto Brankovano, et aliis, a nostra fidelitate recedentibus, fidelis stetit, et iacturam bonorum et exilium a Valachia subire, quam a fide nobis iurata recedere maluerit—attentis insuper personalibus eius meritis, insignibus animi dotibus et communibus populorum, et praecipue nobilitatis, illum exposcentium. Nobis propterea expendentes, sub ipsius praesidio tranquillitati, incolumitati et consolationi Valachiae prospectum iri, praefatum Georgium Cantacu-

zenum, ex vi potestatis nobis pro munere nostro regio competentis, in hac dignitate Vajvodae seu proregis, omni meliori modo constituimus, confirmavimus, ratificavimus et corroboravimus; prout etiam tenore praesentium constituimus, confirmamus, ratificamus et corroboramus,—omnibus Valachiae statibus et subditis serio praecipientes, ut eundem Georgium Cantacuzenum pro confirmato a nobis Vajvoda et prorege considerent, habeant et recognoscant, eidem omnem reverentiam et obsequium praestent, iustis ipsius mandatis obtemperent, et omnia observent et praestent, quae status erga Vajvodam et proregem, a nobis constitutum confirmatumque, et per ipsum erga nos observare tenentur. Praestabit vicissim nomine nostro praedictus prorex Georgius, in omnibus et singulis, debitam defensionem, administrabit sine respectu aequam omnibus iustitiam, conservabit pro posse singulorum bona, libertates, iura, neque provinciam universim, neque ullum singillatim, in debitis aut insuetis oneribus gravabit; et, siquid contra haec attentari contigerit, omnibus et singulis ad thronum nostrum Caesareum et Regium recursus semper liber et patens erit. In quorum maius robur praesens confirmationis diploma nostrum Caesareo-Regium, manu nostra subscripsimus et sigilli nostri appensione muniri ius-

simus. Datum in civitate nostra Viennae, die 29-a mensis Martii anno 1692, regnorum nostrorum romani 34, hungarici 37, bohemici vero 37.

Leopoldus.

Ich Henrich C: de Stratmann.

Sigillum maius in filo aureo appensum.

[Ita ex originali diplomate descripsi: 14-a Maii 1698.]

Ad mandatum Sacrae Caesareae
Regiaeque Maiestatis proprium,
Stephanus Andreas de Wer-
denburg.

Urmează: *Wackerbart* către Rege.

Vienna, 15 Iunie 1698.

Nun stelle E: K: M: hochehrlichst anheim, ob Sie nicht selbst allergnädigst convenable finden, umb den Feinden bey diesem Dissegno desto gewisser zu erhalten, dass über Butschack, Wallachey und Moldau aussgesprenget werde, es liese sich am polnischen Hoff verspühren, wan der Gross-Suldan nacher Siebenburgen eine Entreprise tentiren wolte, Euer Königliche Maj: Kaminiets Podolski mit einer Blokade versichern und die übrige Macht, dem Kayser zuhülffe, nacher Siebenbürgen, vermög des warschauer Tractats, emploiren würden¹.

¹ Dresda, *Staatsarchiv*, ms. 2892, fol. 13 și urm.

Notă. — La această misiune se referă și următorul : *Raport al lui Mürmann către Electorul de Bavaria ; Viena, 27 Septembrie 1698.*

(München, *Staatsarchiv*, K. Schw. 13'12,
fo. 362.)

Aus Sibenbürgen wirdt vernachrichtet, dass Ihro Mayt: der Khönig in Pohn für dero Trouppen die Wündter-Quartier in der Wallachey begehret, dessen sich aber solche Stenndt, vorgebent das ihnen die Fourage und andere Nottwendigkeiten ermanglen, enndtschuldiget; worybert nun Seine Mayt. von Pohlen einen, Namens Wackerpart, der auch vor ainicher Zeit alhier dero Affairen negotiert, durch Sibenpürgen in die Wallachey, umb selbigen Stenndten einiche propositiones zethuen, abgeschickhet; welchen aber, weillen er mit keinen khaysl: Passport versehen ware, der Khaysl: General Graf Raboutin alda in Sibenpürgen nit weiters passiern lassen unnd hievon durch aignen Courier dem alhiessigen Hoff Nachricht erthailt. Woryber noch keine Resolution erfolgt.

II.

Acte relative la căderea și moartea
lui
Constantin-Vodă Brîncoveanu

I1.

Copia aines Berichts aus Lemberg, den 4-ten May 1712, von meinen griechischen Correspondenten, welcher alle Briefe, so von Feld-Marschall Szermet aus Kyow kommen, expediret.

Der Graff Cantagusino, welcher den Gen. Renne so glücklich in seiner Action vor Prelof geführt, ist von Ihro Czarischen Majestät von Petersburg in Kyow angelanget, mitt der Charge alss General-Major, und hat ein Regiment Grenadier zu Pferde bekommen, wie auch alle Hungarn und Raitzen, so mit dem Gen. Renne in der Campagne vor Prelof gewesen, unter sein Commando gekriegt. Es sind ihm auch allda bey seiner Ankunfft 5.000 Rubel alss ein Praesent vom Czarischer Mt. gegeben worden. Über dis hat der Czar ihme auff 3 Jahr, vor iedes 5.000 Rubel, 1.500 (*sic*) Rubel zahlen lassen.

---

¹ In Dresda, *Staatsarchiv*, ms. 3552: «Des General-Major Freyherrns von Goltz Verschickung nach Constantinopel, auch andere türkische und tartarische Sachen, Anno 1712, 13: vol. I, fol. 57.

II 1.

Ex Porta Ottomannica commendatus Kapegyn-Bassa, qui ianitor generalis alias appellatur, cum sibi adiunctis 800 turcis militibus, 3-a aprilis anni currentis in Vallachias intravit, suos 800 milites prope Bucurestinum in castra collocavit, ipse autem cum 16 solum secum Turcis in dictum oppidum Bucurest intravit, certum ad quartirium, eodem adhuc die circa vesperum. Mane facto, 4-ta aprilis, nunciavit principatui Vallachiae, ut eius omnes consiliarii et barones congregarentur ad domum publicam eiusdem provinciae, consilium, vulgo Divan, celebraturi, ad proponendum ordines secum ex dicta Porta apportatos. Congregatum consilium, expectatum ablegatum videt intrantem ad aulam principatus. Qui ante omnia ambas partes (*sic*) domus principatus curat claudi immediate, et suos 16 Turcas ponit ad eas, neminem exire permittens. Unicus ascendit ad consilium, proponit se velle habere 12 currus oneratos naturalibus pro fortalitio Hottin et suo pro viatico quatuor marsuppia monetae argenteae, quae eidem praestantur. Accepta moneta donationali, statim et immediate, ab-

---

¹ *Ibid.*, ms. 3325: «Aus den Papieren der Gesandtschaft zu Wien, türkische Angelegenheiten betreffend (1711-7)».

repto pectore principis, dicit: ipsum non amplius principem, sed captivum, eundem in proprio, principissam, filios, iuvenes principes, eorundem principissas, generos principis et eorundem dominas, unumquemque in propriis cubiculis arreat. thesauriatum et omnes divitias principis solus obsigillat et sequestrat. Redit ad consilium et proponit quod absolute ex familia principis Constantini de Bassaraba nullum ex aula dimitteret; si autem aliquid contra hoc mandatum nobiles machinarentur, practicarent et obedire nollent, secum habere 40 m. Tartarorum et immediate provinciam funditus devastare curare. Imo suadet ut ipsi nobiles totam familiam principis eidem traderent: cessavit iam principis praedominatio.

Qui non erant ex familia principis, redierunt domum, quisquis ad sua quartiria; ipse autem mandavit ut hora 3-a (iam arrestato principe et eius familia) iterum ad consilia convenirent. Ubi, dum omnes status praesentes essent, Bassa interrogat in consilio publico, quis ipsorum maior esset in provincia. In consilio adhuc nullus respondit. Interrogat alia vice etiam. Omnes tacent. Sic et tertia. Adhuc nullus loquitur. Tandem Stephanus Cantacuzenus, comes Sacri Romani Imperii et eiusdem provinciae actualis generalis (illi vocant Spotar), respondit caeteris: «Nunquid respondere non potestis, et non scitis quod

ego sim actualis generalis provinciae, et me maiorem non scio, excepta familia principis, in provincia?» Caeteri respondent consilarii, ita se habere. Bassa, nil amplius locutus, dicit: eos posse redire domum omnes. Eadem adhuc die vesperi, Bassa certum gladium et sceptrum, insignia principatus, solus portat ad domum generalis Stephani Cantacuzeni, et ipsi imponit, ipsum futurum nolens volens principem, et sequenti die introducturum in sedem principalem et installaturum.

Mane facto, die 5-ta aprilis, ordinavit ex suis in campo relictis 800 turcis militibus 100 selectiores, qui secum ex Porta Ottomannica advectum habitum principalem attulerunt. Ipsum autem Stephanum Cantacuzenum persuaserunt, ut iuxta ipsorum ritum ad Ecclesiam Metropolitanam pergeret, sua ibidem peragenda vota. Inde redux ad suum quartirium, Stephanus, indutus a Kapeya-Bassa indumento principali, in sedem principalem cum magna pompa et explosione tormentorum, dum per unam portam aulae introduceretur, per aliam eodem tempore princeps Bassaraba et tota eius familia capti educuntur. Ad certum domum usque mane detenti. Stephanus autem Cantacuzenus, novus princeps, in sede principali collocatus, imposterum regnaturus. Captivus princeps vero alio die, mane summo, id est 6-ta aprilis, in uno carpento, sua captiva prin-

cipissa in alio, filiae et filiorum coniuges in tertio et quarto carpento, filii omnes et generi equitando, secum habentibus adhuc octo curribus bene oneratis, abducuntur. Ubi una compagna Simenorum ordinatur eidem pro comitiva, praeter 800 Turcas, pro ipso commendatos. Ita autem profectum est cum ipso Constantinopolim versus, ut yma adhuc Aprilis Danubium transierint. Sequestrata autem et obsigillata eius thesaurus, bona mobilia, cum immobilibus omnibus divitiis, pecoribus et naturalibus, assignatis plane omnibus novo principi. Qui novos ordines et officiales per totam provinciam constituere conatur, totum autem populum ad se allicere.

Quare hanc mutationem Porta facere debuit, rationem illam lucasque non dicere, praeter quod praeterita in hyeme per contributionem pecorum (iuxta eorum idioma wakarit vocatur) in provincia congregavit 250 marsuppia pecuniae, ad Portam autem ex illa praeter 60 marsuppia non administravit, reliquis pro se retinentibus; per quam contributionem ferme ex succo exhausta videtur provincia. Ex eius autem divitiis abduci Porta nihil aliud curavit, nisi tympana argentea, Viennae non pridem condita, et scutellas argenteas, quarum numerus spargitur ultra 500 fuisse. Coronam receptus Vallachus nobilis, Moldavi-

cus Hauptman. Heri rediit in Vallachiam, per fratrem novi principis, dominum Michaëlem Cantacuzenum, vocatus, brevi ibidem officium acquisiturus¹. Dominus Manno autem optimam fortunam habuit, quod, adhuc quarta Aprilis Bucorestia affugendo, 6-ta huius huc perveniendo, se salvaverit, qui pro certo etiam cum suo principe ad captivitatem deductus fuisset: ille ob suas, vix non ex integro in Vallachia perditas, divitias in amaritudine et lacrymis constitutus est; unusquisque ipsi compati poterit².

Tres pulcherrimi equi, turcici, copiosi, specie ducti et post principem missi, intercepti, novoque principi reducti sunt; ad has partes intendentes onerati currus etiam ad eundem principem sunt reducti et occupati.

II 3.

Extrait des lettres de certain Ministre étranger à Constantinople ⁴; 29 d'arril 1714.

...Le prince de Vallachie est dégradé et en chemin pour venir icy, sous pretexte qu'il

¹ Dumitrașco Racoviță.

² Pentru Apostolo Mano, v. Iorga, *Socotelile Brașovului*, p. 152, nota 1; *Studii și documente*, I-II, p. 286 (81) și nota 2.

³ Din dosarul Dresda, 6-9: «Nouvelles so an den Gen: Feld-Marschall, Herrn Gr. von Flemming, von dem Secretario und Agenten in Haag. Hertzler, geschickt worden. Anno 1714», fol. 55 Vo.

⁴ Nu e Olandes?

avoit cy-devant entretenu correspondance avec les ministres moscovites. Son neveu Stephano Cantacuzano (*sic*) luy a succedé provisoirement. Par ce changement la correspondance sera pour peu de temps interrompuë.

III¹.

Du même Ministre.

Le 10 may 1714.

Le degradé prince de Vallachie ayant été transporté directement aux Sept Tours de Constantinople, le Tefterdar l'a privé de tout son argent, joyaux et d'autres richesses; on luy donne tous les jours la question pour par là le contraindre à decouvrir les richesses qu'il pourra avoir caché (*sic*); il est enfermé jour et nuit dans un cachot souterrain et obscur, mais son épouse, à laquelle on prit aussi ses joyaux, est gardée moins rigoureusement, dans quelque chambre à part....

IV².

Extrait de lettres secrètes de certain Ministre étranger à Constantinopole, juillet 1714.

Le cy-devant prince de Vallachie confesse tous les jours de plus en plus, où sont ca-

---

¹ *Ibid.*

² *Ibid.*, fol. 93 Vo.

chés ses tresors, aiant confessé aussi, entr' autres, d'avoir acheté en Transilvanie trois seigneuries considerables. Il est encore gardé étroitement chès le Bostaingi Bassi sous menace d'un plus grand châtiment, en cas qu'il ne voudra confesser le tout.

V¹.

De certain Ministre étranger à Vienne; 19 septembre.

Qu'après avoir extorqué [după scrisori din Constantinopole] du dégradé prince de Vallachie et de sa famille toutes leurs richesses, la Cour Ottomane avoit fait decapiter lui, ses 2 fils et son beau-fils, et que sa femme avec ses filles avoient été emprisonnées....

VI².

Acclașt titlu; Constantinopole, 25 August 1714.

....Suivant ce qu'on m'en a dit, S. M. [de Suède] partira vers la my-septembre prochain de Demotica par Vallachie, accompagnée par 2 capigi-bassis, 2 compagnies de janissaires avec leurs officiers, et quelques chiaus. Les quels presenteront S. M. au gouverneur de Transilvanie; que pour cela des ordres sont actuellement depêchés, ainsi qu'aux troupes suedoises de Bender, qui doivent joindre S. M. à Tergovitz. Les

¹ *Ibid.*, fol. 117.

² *Ibid.*

Turcs defraieront S. M. et sa suite jusques sur les frontières de Transilvanie¹.

VII².

Extrait d'une lettre de fort bonne main, de Vienne, sous date: 7 novembre.

Par des lettres de Pitesch en Vallachie, on apprend que le roi de Suede y étoit arrivé le 27 d'octobre, n'ayant point voulu passer par la capitale de cette province-là; que S. M. y attendoit dans 4 ou 5 jours le general Sparre, avec les troupes suedoises à ses ordres....

VIII³.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Constantinople, 21 Septembre.

Le jour après le depart de ma très-humble dernière lettre du 25-e d'août passé, le Grand-Seigneur, étant sorti au Divan, fit, dans sa presence, devant le serail, du côté de l'eau, decapiter publiquement le sieur Constantin Basaraba (qui pendant le temps de 26 ans avoit gouverné, en quallité de prince, la province de Vallachie) avec ses 4 fils et le frère de sa femme. Ces 6 corps morts furent ensuite transportés par des porteurs devant la grande porte de la cour,

¹ Cf., pentru trecerea lui Carol al XII-lea prin Ardeal, Zimmermann, în *Archiv f. sieb. Landeskunde*, N. F., XVII², p. 291 și urm.

² *Ibid.*, înnaînte de fol. 160.

³ *Ibid.*, fol. 162 Vo.

pour servir de spectacle à tout le monde, et le lendemain on les jetta dans la mer. La femme, les filles et 2 petites-filles de cet infortuné prince, aiant été temoins oculaires de cette tragedie, furent ensuite condamnées à une prison perpetuelle. De sorte que de la race de ce prince massacré il n'y a plus d'herritier masculin en vie. Cette violente execution est attribuée aux points criminels suivans, sçavoir: Qu'il avoit correspondu avec les ennemis de cette empire. Qu'il avoit donné sujet au Czar de Moscovie de tomber à main armée en Moldavie. Que pendant son regence (*sic*) il avoit miserablement traité les sujets du Grand-Seigneur, en leur imposant des contributions insupportables. Qu'aiant achepté divers châteaux et terres en Transilvanie, il avoit transporté le reste de son argent à Venise et ailleurs.

La dite execution servira d'exemple aux Grecs, qui, pour le present, gouvernent les provinces de Moldavie et Valachie, à fin qu'ils prennent de meilleures mesures....

IX¹.

Den 9-ten April 1714.

Anheut ist eben der unglückseelige Tag wo ich die betrubte Zeitung überschreiben

---

¹ Dresda, ms. 3325: «Berichtskoncepte und andere Papiere der Gesandtschaft zu Wien, die türkische Conjecturen betreffend (1713-5)», fol. 45.

muss, dass der Fürst in der Wallachey den 4-ten dieses, abends, von einem, von der Pforten expresse geschickten, Aga arrestiret und sogleich all seine Zimmer sequestriret worden. Es wird dem ehesten Tag von der Porten der Obrist-Stallmeister folgen, welcher ihme und seine gantze Familie nach Constantinopel führen wird; gedachter Aga ist unter dem Praetext nacher Bucorest.. mit 30 Mann kommen, alss ob er einige Arbeiter nacher Bruth nöthig hätte; und machet eben diese gebrachte Finisse unter dem Volck umb so mehrere Confusion, alss ihme Fürsten Alles mit Aufrichtigkeit zuge- than wäre. Die Meisten wollen sagen, dass durch die schwedische Adhaerenten sein bishero mit dem Hauss Österreich geführte Correspondenz und auch gethane Adminis- tration unterschiedlicher Munitionen geof- fenbahret worden; theils aber wollen sagen dass er Fürst, an den letzten moscowittischen Krieg, der Verwüstung Braila Ursach seyn, und denen Moscowittern unter der Hand Proviand zugeschickt haben solte. Es wird sich doch Alles ehest zeigen müssen. Gott aber gebe vor ihme Fürsten das Beste.

X¹.

Den 11 April 714.

Nach deme nun, jüngst berichter Massen, der Fürst in der Wallachey mit seiner gan-

---

¹ *Ibid.*, fol. 46.

tzen Familie, Alle separirter, zu Bucarest verarrestiret worden, hat der von der Porten geschickte Aga die Vornehmsten selbiger Orthen zu sammen beruffen, ihnen des Sultans Befelich, dass nemblich der Fürst Brancovan (*sic*) seiner biss hero gehaltenen Dignitaet entsetzet und mit der gantzen Familia nacher Constantinopel gefangen gebracht werden solte, vorgelesen, und befragt, wer nun unter ihnen der Vornehmste wäre. Und, alss auf 3-mahliges Fragen der elteste Sohn von dem Grafen Contacuzeno geantwortet, er seye nach der Brancovanischen Familia der vornehmste iederzeit gewesen, und auch noch wirklich als commandirender General den Rang habe, seynd also gleich die Übrigen abgeschafft, und gedachter Graff Stephan Contacuzeno von ihme Aga mit dem, von der Porten mitgebrachten, fürstl. Kleidt angethan, und folgends als würcklicher Fürst in der Wallachey declariret und eingesetzt worden. Worauf dann der geweste Fürst Branconan (*sic*) den 6-ten dieses nacher Constantinopel mit grossen Heulen und Weinen, sambt seiner gantzen Familia, fortgeführt (iedoch ein ieders in einen besonderlichen Wagen), seine Mobilien hingegen dem neuen Fürsten Cantacuzeno eingeantwortet, und dem alten Fürsten nicht mehr dann etliche Wägen beladener mitgelassen worden. Indessen so seynd alle

Pass von der Wallachey in 7-bürgen mit der Miliz besetzt, und wird niemand hie und wieder gelassen, in Besorgung es möchte unter denen Boären eine Rebellion (weilen sie den alten Fürsten sehr geliebet) entstehen. Übrigens, so hat der neue Fürst Cantacuzeno, umb die Lieb von denen Unterthanen zu gewinnen, selbe versichert, bey der Porten so viel zu effectuiren, womit sie durch 3 Jahr von der Contribution befreyet werden; ob es aber auch gelingen wird, stehet zu erwarten.

XI¹.

Extract aus dies Hof-Rath Vessnichts Relation, d. d. Wien, den 25 Aprilis 1714.

Die Nachricht so bereits auf voriger Post aus Siebenbürgen wegen des Fürsten von der Wallachey und dessen Deposition eingelaufen, ist seithero mit denen Umständen confirmiert worden, dass nemlich den 3-ten Aprilis der Bassa Kapegia mit 800. Türcken in das Fürstenthum Wallachey eingerücket seye; welcher sich zu Bukurest gelagert, so dann, den 4 eiusdem in der Früh, den Fürsten sambt der Fürstin und seiner ganzen Familie verarrestiret, auch allen Schatz selbst versiegelt habe; mithin, den 5-ten, dem Stephano Contecuzeno, ein fürstl. Kleid, so er mitgebracht, selbst angelegt, und ihme mit

---

¹ *Ibid.*, fol. 57.

grossen Pomp zum Fürsten gemacht; den Fürsten Bassaraba aber gefänglich mit allen seinen Angehörigen nach Constantinopel geführt habe.

XII¹.

*Aus dessen anderweiten Relation von
5-ten May.*

Der unglückliche Fürst in der Wallachey ist neben 3-en Söhnen, 2 Töchter-Männer gefänglich nacher Constantinopel geführt worden. Der Capigi Bascha, so ihn Namens des Gross-Sultans abgesezet, hat denen wallachischen Bojars dessen Ursachen schriftlich vorgezeiget, so hauptsächlich darinnen bestanden, es wäre gedachter Fürst der Porte untreu worden, in dem er neue Contributiones ausgeschrieben, seine Residenz wieder der Porte Consens nach Bukarest transferirt, die Moscovitter mit Proviant versehen, und sie nacher Braila zu gehen disponiret, anderer Ursachen, deren sie vielleicht keine mehr anzuführen gewust, zu geschweigen. Das Hauptmotivum aber mag wohl die sehr gute und vertrauliche Correspondenz, so gedachter Fürst mit dem Keyserlichen Hoff beständig geheget, und auch besonders sein grosser Reichthum, wornach die Porte gelüstet, gewesen.

---

¹ *Ibid.*

XIII¹.

Sire,

Demnach mit heutiger Post, laut der hiebeygefügtten, und mir in gröster Confidenz communicirten copeylichen Anlage, die unvermuthete Zeitung aus der Wallachey allhier angelanget ist, das dortiger Fürst den 4-ten huius. abends, durch einen von der Ottomanischen Porte par exprès dahie abgeschickten Aga arrestiret und so gleich alle seine Gemächer verschlossen worden; er aber ehestens, mit seiner ganzen Familie, nach Constantinopel gebracht werden soll.—so bezeiget sich der alhiesige Hoff über sothane betrübte Nachricht destomehr alteriret, alss gedachter wallachischer Fürst nicht nur bisshero einen ungemeynen patriotischen Eyfer gegen das Hauss Österreich contestiret, und viel Dinge in tempore offenbahret hat, welche dem hiesigen Hoff zum grösten Nachtheil hätten ausschlagen können; sondern weil auch sothane Arretirung von einem gewissen Menschen Bonhy genant, welcher ein vollkommener schwedisch gutgesinnter gewesen, sich aber alle Zeit gut kayserlich allhier gestellet, und von dem Hoffe grosse Gnaden genossen, man ihme auch, en égard seiner

---

¹ *Ibid.*, fol. 59.

vermeinten Integritaet, die wallachische Correspondenz in Vielen anvertrauet, und Ihro Mayt. der Kayser selbst, so wohl alls die verwittibte Kayserin Eleonore, solchen an den Fürsten in der Wallachey recommendiret haben, veranlasset worden seyn soll. Es wird sich dahero der Kays. Hoff. dem Vernehmen nach, dieses Fürstens mit allem Eyfer annehmen, und soll, weill des Prinz Eugene Durchl. heute frühe dess Fallss mit Ihro Mayt: dem Kayser lange Zeit in Conferenz gewesen, morgen ein Expresser nach Constantinopel an dem kays: Residenten abgefertiget werden, weil man befürchtet, dass bey langen Astand der kays. Interposition erwehnter Fürst wohl gar stranguliret werden dörflett.

Wien, den 21 Aprilis 1714.

Wolffgang Michel Pauernefeindt.

XIV¹.

Contele Siluinski (?) către rege : Dzikow, 13 Maiu 1714 :

«Je luy envoie la relation de la prise du Hospodar de Moldavie²... :

Un espion revenu hier au soir de Bogu-rest et lequel étoit present lorsque le Hospodar de Moldavie fut pris par ordre du Grand-Seigneur pour être mené à Cons-

¹ *Ibid.*, fol. 78.

² *Ibid.*, fol. 81.

tantinople, me raporta que premierement il étoit venu dans la dite ville le Mustafa Kapikieaya, le mardi de la semaine sainte des Russiens, faysant finte de s'en aller à Cochym. Ce qu' ayant appris le Hospodar, il envoya luy demander ce qu'il demandoit: si c'étoit de l'argent pour l'empereur ottoman, qu'il le prioit de luy dire quelle somme il vouloit, pour pouvoir l'envoyer. Le dit Mustafa luy repondit que ce n'étoit pas de l'argent qu'il demandoit, mais que le chemin vers Cochym l'avoit conduit par cette ville et que, si le Hospodar le permettoit, qu'il viendroît demain chez luy pour lui dire quelques mots. Le lendemain, qui étoit le mercredi, le Hospodar envoya au dit Mustafa le plus beau cheval de son écurie, proprement sellé, et tout son monde à cheval pour l'accompagner. Ne soupçonnant aucune trahison, le fit prier chez soy, où, étant arrivé, le Hospodar sortit jusqu'à la troisième chambre pour venir à sa rencontre et, se complimentant à l'entrée de la dite chambre, lui dit en langue turque: «bogurotur aga», qui veut dire: «je vous prie de vous asseoir». Le dit Mustafa ne s'assit pourtant point, mais resta debout dans la chambre, pas loing de la porte, et ses valets, qui étoient environ dix ou douze, le suivirent dans la dite chambre, où, après avoir bien considéré s'il n'y avoit point de porte

d'autre côté, par où le Hospodar pourroit s'enfuir, il fit bien fermer la porte par ses gens, et leur defendit de ne laisser entrer ny sortir personne. Le Hospodar fut fort surpris, et même saisi de crainte, ne sachant pas si ce Mustafa n'étoit pas venu pour luy demander sa tête, mais ce Mustafa, sans dire mot, sortit de sa poche le ferman du Grand-Seigneur, et luy dit en langue turque : «mazylbey», qui veut dire : «tu es déposé de ta charge». Ce qu'ayant dit, il posta quatre Turques de ses gens à la porte et quatre dans la chambre pour le garder, de peur qu'il ne s'enfuit, et sortit de la chambre pour entrer dans une autre, et fit appeler toute la noblesse de cette ville de Bogurest (et toute la noblesse), les évêques et les archevêques russiens, et même les officiers qui s'y trouvoient. Lesquels étant tous venus, il se mit au haut bout d'une longue table, et, tirant le ferman du Grand-Seigneur, appella le Divan-Efendi, le luy donna et le lui fit lire hautement, en présence de tous, comme s'adressant à eux. Lequel contenoit en substance l'ordre du Grand-Seigneur de livrer le Hospodar avec sa femme, ses enfants, ses neveux, ses nieces et toute sa famille, leur disant que, s'ils refusoient d'obeir à ce ferman, qu'ils étoient infalliblement tous perdus, et qu'il feront reduire en cendre tout le pays. Ce qu'ayant entendu, ils

y consentirent d'abord et laissèrent le Hospodar à la direction du dit Mustafa.

Le lendemain, qui étoit le mercredi, il arriva le Myordan Hymbrohor, autrement dit l'Écuyer du Grand-Seigneur, avec 3.000 Turcs. afin qu'en cas que le Hospodar voulut faire quelque resistance, de ruiner entièrement tout le pays: la noblesse dont, avertie de son arrivée, sortit de la ville, vint au devant de luy, et l'accompagna jusqu'au quartier qui luy estoit destiné. Où étant arrivé, il demanda: «lequel d'entre vous est le *Spatar*, autrement dit le general?». On le luy montra; après quoy il les renvoya tous chez soy, et leur dit de le venir trouver après diner. Ce qui firent. Cependant les 3.000 Turcs resterent à une portée de fusil de la ville. Toute la noblesse apres diner vint retrouver le dit Écuyer du Grand-Seigneur, à laquelle il demandoit pour la seconde fois, lequel étoit le *Spatar* ou general. On le luy montra, et, l'ayant pris par la main, il luy dit: «sois presentement le Hospodar». Le *Spatar* ou general voulut s'en defendre par humilité, mais l'Écuyer du Grand-Seigneur luy repondit tout en colere: «si tu ne le veus pas être, c'est une marque que tu es aussi rebelle à l'empereur ottoman». La noblesse, voyant que le dit Écuyer se fachoit, pria le *Spatar* d'accepter la charge de Hospodar, à quoy il consentit avec beaucoup de soumission.

Or ledit Écuyer, n'ayant point l'habillement dont on a coutume de revetir le Hospodar, se depouilla de sa choutuche (*sic*), et en revetit le Spatar ou general, et les principaux de la noblesse le prirent et le mirent sur un cheval richement paré. Et ledit Écuyer commanda au Mustafa Kopicieaha de monter aussi à cheval, de marcher à la droite du nouveau Hospodar et de le conduire avec toute la noblesse au palais, comme déjà revetu de la charge de Hospodar. Où étant entré, on le salua d'une decharge de 5 pieces de canons en marque d'une rejouissance publique; ce qui se fit le jeudi après diner.

Après, du vendredy, le Mustafa Capicieaha a prit le feu Hospodar Constantin Branchovan Bassuraboda, pour l'emmener à Constantinople, selon les ordres du Grand-Seigneur, avec toute sa famille. Il avoit quarante grands chariots, chacun à huit et dix chevaux, chargés des ses effets, meubles et richesses, pour son équipage. Le Mustafa, l'ayant mené jusqu'au Danube, fit cacheter tous les chariots, et defendit à qui que ce soit de les toucher, et luy dit qu'il luy fourniroit de sa propre bourse tout ce qu'il luy seroit necessaire pour les frais du chemin.

Cependant le Miordan Imbrohor resta dans la ville de Boguresti, et fit faire partout une exacte recherche de tout ce qui

pourroit appartenir à fû Hospodar, s'en saisit et le fit mettre dans une maison à part, cacheter et bien garder; et, ayant eu vent qu'un économe s' étoit enfui avec douze chariots chargés de plusieurs meubles de grand prix et autres choses plus considerables, il le fit poursuivre, prendre et arrêter avec les douze chariots. Cependant, ledit Miordan Hymbrioor reste à Boguresti, y attendant les ordres du Grand-Seigneur, accompagné de 3.000 hommes turques.

XVI.

Den 9-ten July 1714.

Ob nun zwar jüngst gemeltermassen der abgesetzte Fürst Brancovan, samt seiner ganzen Familia, aus der Gefängnis deren 7. Thuren dimittirt worden, mit gueter Hoffnung, es dörffe entweder er oder wenigstens aus seinen Söhnen einer das Fürstenthumb Wallachey widerumb überkommen, so hat doch der treülose Fontana, und der jetzige Fürst nebst seinen Adhaerenten, bey dem Gross-Vezier (in Besorgung, das es mit ihnen, wann der alte Fürst wider restituirt werden sollte, nicht allerdings wohl ausschlagen dörffe) unter der Handt soviel machiniret, mit Entdeckung das der alte Fürst einen solchen Reichthumb bey sich hette, wordurch die

Portten sich einen grossen Nutzen schaffen könnte, das entlich der arme Fürst mit seiner Familia wider in die 7. Thuren gebracht und alldorth in ein finsters Orth, allwo unterschiedliche instrumenta zur Tortur zu sehen waren, geführt worden, mit dieser Betrohung, das, wan er seinen Reichthumb nicht also gleich bestehen wurde, die gantze Familia mit ihme auf die Tortur gezogen werden sollte. Worüber dan der guete Fürst voller Zittern und Forcht geantwortet, sein gantzer Reichthumb bestehe nunmehr in 24 m. species Duggt: und 5 m. Beuthen Silber Gelt, nebst denen wenigen Cleinodien, was seine Fürstin bey sich hatt: übrigs aber, seye ihme und seiner familiae nichts mehr übrig als das Leben. Worüber dann ihnen alles Geld abgenomben, wie auch der Fürstin Geschmuckh, worunter sich ein sehr kostbahrer Ring befunden, des gleichen bey der Pohrten niemahlens zu sehen ware. Der Fürst aber, und seine familia, ist wider in der Gefängnus, bis auff weithere Ordre, zu verbleiben befelcht worden. Was es nun vor einen Ausgang nehmen wird, stehet zu erwartten. Indessen haben sie doch (?) das Leben schon zimlich theüer erkauften müssen. Got gebe Alles zum Besten!

P. S.

Weillen der gefangene Fürst bey der Portten seines Reichthumbs halber in Venedig auch angegeben worden, so dörrfte dises nun sein gröstes Glückh und baldige Erlösung seyn, indeme er vorgibt das er eben dise Duggt., und 5 m. Beuthen Geld, nebst denen Cleinodien, von dannen bringen lassen; mithin weder alldorth, weder anderwärtig, das Geringste mehr anligend habe. Worbey die Portten vielleicht auch acquiesciren wird.

[*Fără semnătură.*]

BCU Cluj / Central University Library Cluj

XVII.

Sire,

Der allhier subsistirende schwedische Legations-Secretarius debitiret öffentlich, dass sein König in procinctu stünde mit einer grossen türckhischen Macht in Pohlen einzubrechen, und nunnehro seine vormahlige Intention zu effectuiren. Allein die untern 2 huius allhier eingeloffene wallachische Briffe melden hervon nichts, sondern berichten nur, dass die zwischen den neuen Fürsten in der Wallachey Stephanum und seinen Vetteren Michaelem Cantacuzenum, alss welcher Letzterer sich vor et-

---

¹ *Ibid.*, fol. 122.

lichen Jahren zu denen Moscovitern begeben, bey seines Veters angetretenen Regierung aber widerumb in die Wallachey kommen ist, aufstandene Uneinigkeit täglich mehr, und zwar der Gestalt zunehme, dass zu besorgen seye, es dörffen Beede durch die heimbliche Angebungen, welche sie gegen einander bey der Pforten führen, einen unglücklichen Ausgang zu erwarten haben, massen dann ohnedem wider den neuen Fürsten ex parte der vornehmen Wallachen heimbliche passiones geheget würden. Immittelst seye der degradirte Fürst Constantin Bassaraba de Brancovan mit dem gewöhnlichen Gnaden-Caiffan beschenket, und seiner harten Gefängnüß entlediget worden. Woraus und andere civilen Tractamenten man muthmassen wolle dass allerdings anjetzo, Hoffnung zu des Fürsten völligen Restitution gemacht werden könnte. Gestalten er auch an den commendirenden Generalen in Siebenbürgen, und den alldortigen Proviantcomissarium Haan, durch sicher Gelegenheit heimlich geschriben habe, dass sie seine Güter allda wohl in Obacht halten, und niemanden die mindeste Disposition darüber verstatten sollten. Seinem Vertrautesten, dem Manno Apostoli aber, hette er seine Arrestbefreyung mit dem Beysatz berichtet, was Massen er nun mehro gute Hoffnung habe in kurtzer Zeit mit seiner

Familie die Wallachey widerzubetreten. Als ich hier mit meiner allerunterthänigsten Relation schliessen wolte, sind Brieffe untern 6 huius aus der Wallachey allher eingeloffen, welche melden, dass allda die erfreüliche Nachricht angelanget seye, welcher Gestalt der abgesetzte wallachische Fürst sambt seiner gantzen Familie aus denen 7. Thüre, allwo er gegen 6. Wochen unter denen Zelten in Garten arrestiret gewesen, endtlassen, und dem selben nunmehr in seiner eigenen Behaussung, in dem so genannten Gallata, zu wohnen erlaubet werden seye. Und hette auch bereit immittelst bey dem Gross-Vezier Audientz gehabt und alle Ehrenbegnügungen empfangen; mithin gar bald wiederumb zu seiner vorigen Würde gelangen dürffe.

Wien, den 11-ten July 1714.

Wolffgang Michael Pauernfeindt.

XVII¹.

*Duplicat de dato Wienn, dd. 21-ten
July 1714, von mir, dem Residenten
Wesnich.*

Es continuiert zwar nicht, dass der abgesetzte Fürst in der Wallachey czu Constantinopel würcklich torquirt, wohl aber, dass derselbe am 16-ten passati aus denen

¹ *Ibid.*, fol. 140.

7 Thürnen (*sic*) in ein abscheüliches (*sic*) Orth Forneta gebracht, undt ihme daselbst die peinliche Instrumenta zur Tortur vorgeleget worden. mit Bedrohung, solche, im Fall er nicht gütlich bekennen würde, wo sich all sein Reichthumb befinde, würeklich zu appliciren.

Worauff derselbe aus Forcht der Pein gleich 24.000 Ducaten, sobey seiner Gemahlin zu finden, nebst anderen grossen Summen undt Kostbarkeiten, undt unter Andern einen Ring, wie auch eine Cassette, worinnen Jubelen, so 1000 Beütel, oder eine halbe Million, werth seyn solle, manifestirt. Ob nun dieser Unglückseelige dadurch der würeklichen Tortur entgangen, daran will sehr gezweifelt werden, weilen die Portte glaubet, dass er noch einen grossen Schatz in Siebenbürgen, zu Venedich undt sonsten verborgen habe¹.

Wolff Heinrich Vesnich.

XVIII².

Constantinople, den 22 July 1714.

Der gewesene Fürst in der Wallachey thut täglich mehr undt mehr bekennen, wo seine Schätze verborgen liegen, undt unter Andern auch, dass er in Siebenbürgen

---

¹ Pe fol. 141, se află un duplicat cu titlul: (den 12 Julii 1714 Nachricht vom Fürsten aus der Wallachey).

² *Ibid.*, fol. 144.

drey vornehme Herrschlossen eingekauft habe, wird bey dem Bostangi-Bassa in stricten Bevahrung gehalten, undt gedrohet stärker gepeiniget zu werden. wofern derselbe nicht Alles freywillig offenbahren würde.

XIX¹.

Constantinopli, li 21 luglio 714.

Nelle ultime mi[e] scrissi lo stato del miserabile deposto principe di Vallachia, il quale con 19 persone, cio[è] tutti figlij e filiastri, col suo Tesorire (*sic*) e primarij, stà nelle man del Bustangi Basci, dal quale fù già tre volte tormentato innanzi i suoi, e poi furono ancora tormentati i figlij innanzi di lui. Non si sà si habbino confessato alcuna cosa: si sono cavati 30 milla sekkini venetiani, che aveva nascosti nel monastero appartenente al Patriarcha greco di Gierusalemme in Adrianopoli, il quale per questo viene ancora quà portato. Fù mandato un ciaus al bailo di Venezia a domandare, se questo principe avesse denaro in Venezia. Il bailo rispose che non lo sapeva, che, si vi fosse, quello non si restituiva più. Altro non si sà di questo principe. Questi giorni si venderano nello Aleinam (?) tutte le di lui case e beni immobili. Questi giorni viene, etc.

---

¹ *Ibid.*, fol. 147.

XX¹.

Raport al luī Goltz.

Constantinopol, 1 Septembre 1714.

Ces Infideles se moquent quelquefois des divisions qui nous separent et font nulle reflexion sur les cruelles vicissitudes, qui ravagent si visiblement leur empire, qui persecutent le merite, comme le plus grand vice du monde, et qui obligent un honnet-homme d'avoir toūjours la mort presente à ses yeux, dès qu'il possede quelque richesse. Temoin l'exemple de l'infortuné prince de Valachie, qui vient de perdre la tête avec tous ses enfants et son thresorier. Apres que le Grand-Seigneur l'a entierement depouilé de tous ses biens et précipité dans les horreurs d'une cruelle prison, pendant plusieurs semaines, avec toute sa famille, on l'a tiré de là, pour l'accabler des cruautez et des supplices de la question la plus rigoureuse. Le Grand-Seigneur ordonna en suite, qu'on l'amenat devant luy le 26 de ce mois (jour auquel il a donné audience de congé à l'Envoyé de Suede) et l'a fait decapiter avec toute sa famille en sa propre presence. L'on commença l'exécution par l'ainé de ses enfants, qui étoient

---

¹ *Ibid.*, fol. 175.

au nombre de quatre; l'on vient apres eux à son thresorier, et ensuite à luy-même. Leurs cadavres furent apres jettez aux yeux du peuple, depuis le matin jusqu'au soir, ensuite dispercés dans les fleaux du Pont-Eaxin. L'on n'a jamais regalé l'histoire de l'image d'une si sanglante boucherie, et le monde entier fremit encore d'horreur d'avoir vû ce miserable prince, après avoir passé la plupart de ses jours dans les richesses et la gloire du monde, rendre enfin l'esprit sous le tranchant du glaive et mourir en nageant dans le sang de toute sa famille. Pour sa femme et ses filles, l'on assure qu'elles seront venduës esclaves, et le reste de ses parents et de ses commis mis à la galère.

XXI¹.

Raport al luĩ Paucrnfeidt

Viena, 15 Septembre 1711.

Sire,

Mit heutigen aus der Wallachey, von Tergavista untern 6 Septembris. allhier eingeloffenen Briffen hat man die zuverlässige und unangenehme Nachricht erhalten, dass dem abgesetzten Fürsten in der Wallachey, alss derselbe die Tortur 5. Mahl au-gestan-

---

¹ *Ibid.*, fol. 15^c.

den, und nicht bekennen wollen wo er seine übrige baare Mitteln habe, endlich die mit denen Feinden der Pforte vormahls geführte Correspondenz vorgeworffen, und solches gleichsahm pro crimine lesae Maiestatis gehalten; mithin er darauff nebst seinen zwey Söhnen und Tochter-Mann enthaubtet worden seye. Wovon und wie sich Alles zuge- tragen, mit negster Post die particulara erwartet worden.

XXII 1.

Constantinopol, 21 și 22 Septembrie 1714.

[fără semnătură.]

Der gewesene Fürst in der Wallachey Constantin Bassaraba genant, welcher nach denen bekantlich ausgestandenen harttesten Torturen undt entdeckten Schätzen an Geschmuck undt Bahrschafft, den 26-ten Augusti letztlin. nebst seinen Söhnen undt Frawen-Bruder vor dem Serail in Praesenz des Grosherrns enthaubtet worden, sagt man nun beschuldiget zu seyn gewesen. mit denen Feinden des Reichs correspondiret, wie auch dem Czaar von Moscovien Anleitung gegeben zu haben. mit gewaffneter Hand in die moldauische Provinzen zu fallen, so dan wehrender seiner Regierung mit allzu exorbitanten undt unerträglichen Contributionen

---

¹ *Ibid.*, fol. 197.

die Unterthanen getrucket, in 7-bürgen considerable feste Güter erkauffet, undt den grössten Theil seiner Schätze nach Venedich geschickt zu haben. Dieser 6 unglücklichen Prinzen Leiber seynd hernach mahl in die See geworffen, die Wittib aber mit ihren Töchtern *ad perpetuos carceres condemniret* worden.

III.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Corespondența brîncovenească cu Imperialii.

*Copia litterarum scriptarum [a] principe
Wallachiae de dato*

Bucoresto, 20-ma May 1711.

Die 15-ta elapsi mensis Ill-mae Dominatio-
nis Vestrae ad me datas literas, una cum acclu-
sis, grato accepi animo, et pro tanta incommo-
ditate decentes eidem refero gratias, eandem
officiose requirendo, ut his acclusas ad des-
tinatum locum promovere proxima occasione
non gravetur. Hungaricarum rerum statum
perquam bene intellexi, et utinam ad sta-
bilem pacem negotia tandem componerentur.
Ex his autem partibus quid communicem
pro nunc nil habeo, nisi quod Sultanus
Hani filius cum Hatmano Chioviae et Co-
sacorum duce a rege Suecorum substituto,
spe frustrata, Benderum reverti coactus,
quo versus supremus Visirius etiam cum
suo exercitu movebit, intra 30 dies ibidem
adffuturus, eo quod miles ab Oriente nedum

---

¹ Dresda. *Staatsarchiv*, ms. 3625: «Den pohl.-schwe-
dischen Krieg und türckische Ruptur betr.; Anno
1711», fol. 512.

sibi coniunxerit. Ego quoque mandatum accepi Benderum cum nostranea militia proficiscendi, atque intra 7 vel 8 dies ad illas partes iter aggrediar. In his confiniis autem nostrae provinciae aliquantulum commorabor, ultiores ordines a Porta expectaturus. Si quid ulterius tempus dabit, Ill-mam Dominationem Vestram de singulis certiore reddere non intermittam.

[Vom Resident Vesnich, den 20. Juni 1715 eingeschicket worden.]

(Copie.)

II¹.

Litterae scriptae a primo ministro principis Wallachiae.

Bucarest, li 21 Maggio 1711.

Si hà avuta la notizia che il rè di Svezia abbia dovuto ritirarsi da Bender et portarsi a Monaster, luogo 7 miglia lontano da Bender medesimo e situato trà Sakci e Baba, per sottrarsi da qualche pericolo, che li avrebbe potuto occorrere dalla sollevazione de' Gianizzari, che colà si ritrovano; ma credesi che a quest' ora se ne sarà ritornato al primo luogo, mentre quel tumulto fù subito sopito da un' Agga con le forze militari. Il peggio è per li Ottomanni, che molti de' loro desertano dall'armata. Così

---

¹ *Ibid.*, fol. 512 Vo.

anche che il Kiovia debb'essere o morto o ferito, perchè non era stato peranco veduto, come gli altri suoi seguaci, che sono fuggiti verso Bender.

[III ¹.

Contele Sieniawski către rege; Lemberg, 26 Iulie 1711; după scrisorile din lagărul de la Prut, ale generalului Ianus.

Le Czar fait fort malle, q'il traite les Valak comme des suget et le Hospodar lui-moisme resoy autant d'honneur comme les autre; il l'oblige q'il lui fournice de vivre, chevaux et autre necessité, et maimé les Moscovits se logent densa residence.

Le Grand-Prince de Moldavie restera tout jour neutre et, pour que le Grand-Turc lui accorde la neutralité, il lui a envoié plus 100 m. moutons et beacoup d'argent; donque il a receu la declaration a sa volonte et c'est retiré entre Moldavie et Trensilvanie.]

IV ².

Ex Castris Orlaz, 4-ta Iulii 1711.

Quanquam prius intentionatum fuerit, circa primos dies iunii tum moscoviticum, tum etiam Turcarum exercitum ad pontem Danubii futuros, at, cum ob quaedam rerum ac temporum obstacula exercitus moscoviti-

¹ *Ibid.*, fol. 655.

² *Ibid.*, fol. 598.

cus tardaverit, Turcarum vero, praeoccupans pontem, transire coepisse constat, itaque iam cum toto suo exercitu Vezirium transivisse Danubium coniecturatur, si ab exercitu moscovitico aliqua non fuerit resistentia: unum interim Vezirum Bascham cum m^o 10 circiter ad confinia Moldaviae, Galatz dictum locum, misit, adiungens Mauro Cordati natu minorem filium, Ioannem, ut, si posse foret, Moldavos a devotione czarea avocaret. At, uti fertur, nullus Moldavorum amplius Portae mandatis parere voluit. Moscoviticus equitatus regularis, ex 30 m. effective consistens, cum generale Campi-Mareschallo Scheremit, praecessit in Moldaviam stetitque in quodam loco penes fluvium Prut, Czoczora dictum, expectans Czarum, qui, die 18 iunii trajecto fluvio Nistro, cum itidem militiae regularis peditatus m^o 30, et aliquot millibus levioris armaturae diversae nationis ac sortis equitatus, sequebatur, et hucusque cum praefato generale Czeremet coniunxisse certo collimatur,—unde futurus conflictus circa diem 10 — am (id est circa festum S. Petri et Pauli st. v., cum sit festum natale Czareae Mtis ordinarieque circa hoc festum praelium inire consuevit) firmiter ominatur. Rex Sueciae adhuc Benderi extra arcem cum suis paucis militibus, fossibus (*sic*) munitus, stat: quorum omnium brevi futurus speratur eventus. Certo item constat

Czirkassas protectioni czareae subdidisse armisque contra Crimenses suae devotionis specimina (*sic*) contestatum iri iureiurando pepigisse. Unde iam rumor volat primum krimmense fortalitium Oi (*sic*) dictum occupatum esse a potentia moscovitica, spe ulterioris prosperi progressus.

Vallachiae principatus adhuc stat intacte, non obstante quod unus ex principalibus regni (scilicet equitatus regni generalis, comes Thomas Cantacuzenus) contra voluntatem principis ad partes czareanas transiverit.

V 1.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ill-mo Signore, Signore Oss-mo,

Volendo continuare a V. S. Ill-ma il ragguaglio di quanto v'è succedendo trà le due armate nemiche in questi contorni, non ho potuto tralasciare di parteciparle quanto è occorso: ed è che, doppo aver passato l'esercito moscovito (come gai (*sic*) le notificai) il fiume Prut da questa parte, non so con qual intenzione, Sua M-tà Czarea aveva fati varii distaccamenti della grand' armata, anzi uno n'avea spedito a Breilla, della quale se n'era impadronato. Del che essendosene accorto gli Infedeli, hanno in gran fretta

---

¹ *Ibid.*, fol. 595. Cu titlul: «Cronstadii, 2-ra Iulii 1711». și pe fol. 606-6 Vo.

ripassato il Prut sopra ponti che tenevano appresso di se, con mareciar (*sic*) ad dietro il bagaglio, e sono venuti con tutti li Tartari ad attaccare li Moscoviti. E riuscì loro, sul' bel' principio dell' attacco, di levargli tutti li carri, ed in tal guisa s' accese la zuffa, che durò tre giorni continui. Dopo de' qual, il Czarò trattò subito di far' pace, e questo partito fù anche da' Turchi senza renitenza accettato. Onde si vene all' aggiustamento, il quale sentesi che sia stato molto disavantaggioso per il Czaaro, avendo dovuto (per quel che s' intende) cedere al nemico alcune città, frà le quali si annovera ancora Asak, con altre conditioni, che sin ad ora non sono venute in chiaro. In ordine a che, il Gran-Czarò partì dall' armata, convogliato da un Pascià sin al Nister, avendo presa dal Visirio provianda per il viaggio, della quale affatto ne penuriava, et un altro Pascià venne con un ufficiale moscovito a recar tal nuova di pace a Breilla sudetta et a levar quel corpo di truppe moscovite, acciò andasse a raggiunger la grand' armata. Del che poi pervenne ancora il Rè di Svezia presso il campo turco, e, dopo essersi abboccato con Gran-Visir, prese il camino alla volta de quei Stati. Quest' accidente d'onde e come sia successo, non si sà; solamente, si può dire, che così sia stata la volontà divina. È pro-

labile ancora che l' affare di questa pace sia stato necessitato dalla fame che pativa l'essercito moscovito per mancanza de viveri; già che è convenuto al Czaro chieder della provianda al Visir per il viaggio; tanto più che aveva perso in quell' azione il residuo della munizione da bocca. Comunque però si sia, la cosa è molto brutta per li Moscoviti. Quest' è quanto mi occorre per adesso avisarla, che potrà V. S. Illustrissima a comunicare a quell' amici, che lei stimerà più opportuno, attendendo frà tanto maggiori particolarità, ch' a suo tempo le saranno pure parteciparle (*sic*). E, con ciò dando fine, le desidero dal Signore ogni più perfetto contento. Et al solito resto

Di V. S. Ill-ma

prontissimo per servirla:

Constantino Brancorano.

Tergovista, li 31 luglio 1711.

[P. S.] Si dice ancora ch' il Czaro siasi obligato di non ingerirsi più negli affari della Polonia.

VI¹.

Bucorest, 6 Iunii 1713.

Porta adhuc in sua confusione, sine Vezirio denominato, ordines facit pro Hotin et Soroka, in Moldavia extruenda fortalitia et imponenda praesidia turcica, uti Benderi visuntur, consequenterque avellenda a principatu Moldaviae; quod opus iam aggressum est ad construendum.

VII².

Constantinopol, 28 Maii 1713.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Quello che c' accresce il cordoglio si è che la Porta hà mandato à rifabbricare, et in parte fortificare, Otin, città della Moldavia, di rimpetto a Caminiez, con intenzione di porvi sufficiente guarnigione turchesca, e smembrare tutto quel distretto da quella provincia, avendo perciò mandati anche al principe di Vallachia ordini prestantissimi acciò vi si spediscono uomini e carri a questo, senz' indugio di verun tempo. per accudirvi al travaglio.

---

¹ *Ibid.*, ms. 3629: «Den nordischen Krieg und die besorgte türckische Raptur betreffend, Mart. et April. 1713». fol. 129 Vo.

² *Ibid.*, fol. 130. — Repetă o scrisoare din București.

VIII ¹.

[*Bucureşti,*] 6 Iunie 1713.

[Fortificația Hotinului s'a ordonat celor doi Domni,] acciò colle loro genti unitamente si faccia ogni sforzo per render quest' anno quel lavoro totalmente perfezionato.

IX ².

[*fürä datä.*]

Aus der Wallachey, von 26. May, hat man, dass bey alldasigen Herrn Fürsten ein vornehmer türckh[isch]er Aga angelangt, so viel 1000 Wagen, ohnbeschreibliche Menge Schantz-Zeüg undt Baurequisiten, item Zimmer- undt Mauermeister, nebst nötigen Arbeits-Leuthen, vom Land abfordert, undt nach dem moldauischen Territorium zu überbringen, umb zu Hotin, 2. Tagreysen oberhalb Jassy, 6 biss 7 Meile von Kamnieck, undt 1 Stund von denen pohnischen Gränzen, an dem Fluss Dnister, ein newen Vestungsbau (wie zu Bender) anzulegen, worinnen künfftig ein Bassa zum praesidium verleget, undt dieser Orth von des moldauischen Herrn Fürsten Bottmässigkeit abgerissen, damit umbliegenden Terrain frey seyn solle.

---

¹ *Ibid.*, fol. 217. Reprodușă și la pag. 269, ca -li 13. giugno 1713, della Wallachia».

² *Ibid.*, fol. 244.

X¹.

Aus der Wallachey, vom 8-ten Junii 1713.

An Fürstliche Gnade aus der Wallachey ist von der Porthen der Befehl (welchen ein vornehmer Aga bringen solle), mit seinen unterhabenden Soldaten selbst in Persohn nach Hotium (*sic*) zum neuen Vestungs-Bau abgehen, von dannen aber bey Braila zu stehen kommen sollen. Welches Seiner Fürstl. Gnade dessen Resident zu Adrianopel durch besagten Herrnn Fürsten seinen Ober-Postmeister vorläuffig notificirt hat. Man flattirt sich am fürstl. Hoff dass mit etlich Beütel Gelt was aussgericht, undt er Herr Fürst zu Hauss bleiben dörfte.

XI².

Terqaristae (sic), 6 Julii 1713.

(Cuprins neinteresant.)

XII³.

(după scrisorî din Muntenia, «vom 13 passato».)

Übrigens habe der Fürst von der Wallachey ordre erhalten mit 10 m. Mann zu der armée zu stossen, wie dan auch der Sultan selbst zu Feld gehen werde.

---

¹ *Ibid.*, fol. 263 și 264.

² *Ibid.*, fol. 276.

³ *Ibid.*, fol. 283.

XIII¹.

Bucaresti, 11 luglio 713.

Devo in oltre ringraziarla per la novità partecipatami, et io in concambio le confermo da queste bande la conclusione della pace trà li Mescoviti e la Porta, aspettandosi ora l'approvazione di S. M. Czarea. È stato finalmente dichiarato Seraschiere un certo Chifssè Halil-Pascià, et adesso lo hanno allestendo (*sic*) per mandarlo con qualch, exercito a Sakci, di dove non si sà in che parte piegherà, se verso Hotin o altrove. Anche l' Han de Tartari sono già due Ulline (*sic*) BCU Cluj / Central University Library Cluj ch'è partito per il Budgiak, non sapendosi precisamente s'abbia ordine di portarsi di là in Crimea o no. Con altri mia diedi parte a V. S. Ill-ma ch' anch, a me era stato imposto di portarmi in persona ad accudire con li miei huomini alla fortificazione d'Hotin suddetto, ed ora le dò la buona nuova che hò ottenuta per me solo la licenza di restare qui fermo, dovendosi nondimeno spedirsi colà una quantità di lavoranti, mà stendo credere che quest' anno intraprenderanno qualche cosa, stante la già avanzata staggione,— tanto più che l'è veduto che molte cose dette quest' anno dalla Porta non si sono poste in esecuzione.

---

¹ *Ibid.*, fol. 324. 325.

XIV¹.

*Fără dată de loc, 1-iulie August
1713. [italienește.]*

Pare de Brîncovanu. Vorbește de afacerele Infidelilor, cari, supt pretextul întăririî Hotinului, vreaū poate să intre în Polonia, pentru a stabili pe Stanislav. Știri asupra lui Carol al XII-lea.

XV².

Li 3 Agosto.

Oggi a punto il Seraskiere, o al più domane, partirà coll' essercito da Bender, marchiando alla volta di Zozora..., di dove, congiuntamente coll' Han de Tartari, si porteranno a Hotin.

XVI³.

[Ideia cu restabilirea lui Stanislav.]

Altra.

Novità non abbiamo, solo che si stringhino verso Bender da 100 m., et più, Turchi, e da 50 m. Tartari, — dicesi per atterrir li Polacchi, per ottener Caminieck, e poscia noi, e anco li Veneziani; che Iddio non

---

¹ *Ibid.*

² *Ibid.*, ms. 3629, fol. 52-3 Vo.

³ *Ibid.*

vogli. Staremo a veder l'esito, e dal canto mio non mancherò fedelmente, V. S. Illustrissima.

XVII¹.

Norità d'Oriente...

Altra, sotto li 22 detto

(August 1713).

Al signor prencipe di Wallachia è riuscito ancor questa volta d'assentarsi dell' andata a Hottin, mediante lo sborso di 120 m. talleri, et hà dovuto anche somministrare una gran quantità di carri ed operarsi per accudire al travaglio di quella fortezza, con altre monizioni, da bocca.

XVIII².

Poate Brancoveanu scrie cea, fără dată de loc, din 7 Septembrie 1713, în care anunță o «bella comedia», lupta între Ieniceri și Albanesi în tabăra turcească.

XIX³.

22 August.

Da queste parti quello che più di rimarca hò per adesso da comunicare a V. S. Ill-ma si è l'arrivo del Seraskiero

¹ *Ibid.*, fol. 64, 65 Vo. Tot aceea pe fol. 72 Vo.

² *Ibid.*, fol. 75.

³ *Ibid.*, fol. 82. Și pe fol. 86-7.

Pascia e del Hann de' Tartari, con parti de loro eserciti, a Zagaranica, in vicinanza di Zozzora, di rimpetto a Jassy in Moldavia: ove stava aspettando il congiungimento d'altre milizie, che già erano in marchia per colà con canoni grossi e piccoli, munizion di guerra et da bocca, et altre altrezzi (*sic*) militari,— che da Sackzi s'andavano conducendo per il Pruth, all'insù verso il campo, dove, gionti che saranno, si scuoprirà infallibilmente, ove tendano gli ulteriori loro disegni.

XXI¹.

Scrisoare din 7 Septembre cu un fragment din una de la 13 Septembre («vom Resident Vessnich zu Wien, den 27. Sept. 1713 eingeschicket worden»).

XXI².

Alta din 1-iū Iulie 1713.
(Fără interes.)

XXII³.

[Extrait des nouvelles de Kamieniec, du 20e Septembre 1713.

[10 Sept.] Il est passé de ce côté-cy depuis 5 ou 6 jours six deserteurs: le pre-

¹ *Ibid.*, fol. 91.

² *Ibid.*, fol. 92.

³ *Ibid.*, fol. 96.

mier est de Vienne, le second Polonois, et les 4 autres Vallaques ou Moldaves. [Cei doi d'intăiu prinși și circumciși.]

XXIII ¹.

[19 Septembre.]

Les Valaques et les Moldaves travaillent à nettoyer les ruines du chateau de Chocim, et 2.000 Turcs remuent la terre à l'entour.]

XXIV ².

Estratto di lettere della Vallachia, sotto li 25 Settembre 1713.

[Anunță ce se face la Hotin! Pacea din Carlowitz e călcată.]

XXV ³.

Tirgoviște, 20 Septembre.

In questo punto ne giunge corriere da Hottino con la notizia d'averè i Turchi incominciato solamente ristorare detta fortezza con premura, e che abbino eletto un Pascià per risiedere nella medema. Si fanno sentire d'ivi voler radunare tutti gl'attrezzi militari, i cannoni già condotti e l'arme da fuoco. Hanno ocupata la chiesa maggiore

---

¹ *Ibid.*, fol. 100.

² *Ibid.*, fol. 105.

³ *Ibid.*, fol 117.

de Moldavi, e l'hanno fatta mophea (*sic*), e di due altre ne hanno fatto conserve da polvere da monizione.

XXVI¹.

Wallachia, 25 7-bre 1713.
(fără interes.)

XXVII².

Tirgoriște, 15 Octombre 1713.

Frattanto anch'alla fortificazione di Chocim si travagli alla gagliarda, e si dice che li Turchi abbiano intentione di farla più grande e più forte che Bender. Dall'insistenza della parola turca e dal fraudolento loro procedere, può considerare V. S. Illustrissima che se ne possa sperare. Per me ne spero puoco di buono. Accuso con questa stessa occasione la di lei favoritissima dei 27 scaduto, in virtù della quale non saprei altro che risponderle, se non che le mie lettere le mando spro per le poste; che poi eglino giunghino più tardi forsi di qualche altre, non saprei a che ascriverne il motivo, ch'alla mia disavventura. Mi consolo però che non son solo, provando molti altri li stessi colpi. Voglio non dimeno

---

¹ *Ibid.*, fol. 140 și fol. 144. Altele, fol. 162-3, 166 Vo. 167 (3 Oct.), 168 (8 Oct.), 168-8 Vo, 169, 175 (9 Oct.).

² *Ibid.*, fol. 187.

provare a mandarle anch^o entro al plico di qdde (*sic*) principe, per vedere d'incontrare miglior fortuna.

XXVIII¹.

Tirgoriște, 30 Novembre 1713.

In tutta la Moldavia e lungo il Danubio fabricare li Turchi caserne per potervi invernare. Tutti indicii che più tosto fanno congetturare la guerra che la pace.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

---

¹ *Ibid.*, fol. 220 Vo.

IV.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

**Extrase din Corespondența olandesă
la Constantinopol.**

BCU Cluj / Central University Library Cluj

I.

1689.

La 28 Octombree, consulul Hoche pied, din Smirna, vorbește de intrarea Hanului, după ce încetează asediul Cameniței, în Țara-Românească, pentru a veni la Poartă. — La 10 Novembre, ambasadorul din Constantinopol, Colyer, adaugă că Hanul avea 25.000 de oameni, «că a trecut Dunărea la Nicopol și că Turcii îl văd cu neîncredere. pentru că:

BCU Cluj / Central University Library Cluj

...hy 22 dagen in Wallachien vruchteloos door gebracht, de keyserlycke progressen met goeden oogen aengesien heeft, middelerysen is het stagion verlopen ende den tyt gecomen om de militie in de winter quartier te leggen¹...

II.

1690.

Colyer către State; Adrianopol, 27 Februar 1690.

[Hanul ar fi câștigat ceva succese la Ușchiub și Pristina.]

---

¹ Adecă: «A cheltuit în zădar 22 de zile acolo, a văzut cu ochi buni progresele Imperialilor și, între acestea, vremea de luptă a trecut și a sosit epoca iernatecelor....»

...ende ontrent 35 duysent Tarters van Bissarabia, onder het comando van syn outste soon, in Wallachien gecomen synde, is den Heer Generael Heisler uyt Bucarest mede geretireert ¹.

[Sosește, după chemarea Sultanului, la Adrianopol în ziua de 23.]

III.

La 30 Iunie se menționează știri venite de la Ienachi Porphyrita, agentul muntean și «dragoman imperial», care «e stimat mult de Curtea de aici». — La 24, se vorbește de o luptă la Nicopol, în care Tököly ar fi fost rinit greu. Cluj / Central University Library Cluj

La 16 Septembre se reproduc știrile despre lupta de la Zernești, sosite de la noul Serascher, în lagărul de la Niș, în ziua de 30 August. Turcii ar fi trecut munții sprinteni, ar fi atacat așa de iute pe dușmanii, încât aceștia n'ar fi avut nici timpul să dea cu tunurile sau să facă o a doua salvă de carabine și pistoale: din 4.000 de Germani și 3.000 de Unguri ar fi rămas mai puțin de 200. Din oastea Pașei n'ar fi căzut nici 300, dar între ei Serascherul Cerchez Ahmed-Pașa. De toți, năvălitorii n'ar fi fost nici

---

¹ Adecă: «Și la 35.000 de Tatarii din Bugeac, supt comanda fiului său mai mare, sosind în Țara-Românească, generalul Heissler s'a retras din București».

15.000 (*geen 15 m. Mannen sterck*). Prinșii de rang sînt la Tököly. Vidinul s'a dat, după șese zile de rezistență.

IV.

1691.

Hochepied către State; Smirna, 6 Februar 1691.

Plîngerî contra lui Tököly, că ruinează Țara-Românească. Vizirul ar fi hotărît să-l scoată, cu doi Pași, sau să-l aducă la mai bune sentimente¹.

V.

Știrî de la Colyer și Hochepied, despre Marsigli.

30 Iunie; Colyer. La 14 a plecat Marsigli spre Viena, dîndu-se ca secretariu al ambasadorului engles. — 19 August; Colyer. La 8 a sosit la Constantinopol Marsigli, trimis la 14 Iunie, de la Adrianopol, de ambasadorul engles, la Viena. — 21 August; Hochepied. Aceiași știre.— 7 Septembrie: același. A fost oprit de Haiducii dintre Belgrad și Niș: s'a întors la 3. — 11 Novembre; Hochepied. Marsigli e așteptat zilnic la

---

¹ Cam aceleași lucruri apoi le spune Colyer, la 12 ale lunii. Tököly n'a vrut, supt deosebite pretexte, a da pe Heissler Turcilor și a pretextat că nu-și poate așeza trupele în Banat, pentru că la Cîmpulung e mai aproape de aderenții săi. Prada lui în Muntenia o confirmă, iar Hochepied, la 19 Mart.

Adrianopol, ca secretariu al ambasadei engleze ¹.

VI.

1692.

Hocheplid către State; 18 Mart 1692.

La 13 a sosit la Adrianopol Tököly cu treizeci de persoane, toate îmbrăcate în roșu și cu pene de vultur la pălărie. Pri-miți foarte simplu, de ceauși: gazdă și tain. Se zice că Francesii îi vor căpăta o audiență la Sultanul și va fi dăruit, ca un Vizir, «cu un surguciū (*sorgoets*) de pene, o sabie și un hanger (*hansjaar*)». A doua zi, audiență la Vizir, care-î dă o frumoasă blană de samur, un cal foarte bine împodobit și zece pungi de bani, pentru a-și îmbrăca suita.

VII.

Acleași către acleași; 22 Mart-26 April 1692.

22 Mart. Tököly e «greu bolnav» la Adrianopol. — 10 April. Principesa Rákóczy, soția lui, a sosit la «Sebeș». El s'a însănătoșit și va merge s'o aștepte la Silistra: ei i se pregătește un Seraiū, din ordinul Sultanului. — 26 April. Tököly, care luase la Adrianopol titlul de «Rege al Ungariei»,

---

¹ La 14 Iunie 1692, Colyer anunță că trimite la Viena pe Marsigli. La 28 August, el spune că trimisul a și sosit acolo.

a avut la 1-iū audiența la Sultan. E introdus de Caimacam. N'are însă cinstea ca supt Sultanul precedent, ci capătă numai «o haină de samur». La 5 pleacă spre Vidin, intru întimpinarea nevestei. Capătă de la Sultan numai cincizeci de pungă și 2.000 de coți de pînză englezească și cîteva alte lucruri mărunte.

VIII.

Hochepied, Colyer și Heemskerk către State.

30 August-23 Decembre 1692.

30 August; Hochepied. Tatarii aū rechemat pe bătrînul Han și aū pornit spre casă «după ce aū ruinat cu totul Țara-Românească». — 13 Octombre. Colyer. A primit ziare din Viena, până la 24 August, «printr'un bun prieten din Țara-Românească»: prin ele înlătură efectul «zvonurilor franceze». — La 23 Decembre, din Adrianopol, Trimisul extra-ordinar Heemskerk spune că la 15 era la Ruscuc cu puțină din suita sa: la 13 Octombre se găsia încă în lagărul de la Belgrad.

IX.

Hochepied către State; Smirna, 31 Ianuar 1693.

....Opgemelten fransen ambassadeur hadde sig gemesculeert om de princen van Moldavien en Wallachien te doen veranderen.

en een van de soons van sekere principale primaat der Griechen van Constantinopolen, Cuparo genaant, in een van byder plaatsen te dringen.

Tot welken eynde hy fransen ambassadeur voor erst vyf malcontente Wallachers, die in Moldavien gevlugt varen, tot Adrianopolen hadde doen komen, ende de selve personen den voors: 24 December uyt syn hof door een van syne draaglyden aan den Kiaia van den Visier doen presenteren. met recommandatie van hare regtmatige klagten met gedult te willen aanhoren. Welke Kiaia van het desseyn geadverteert synde, seyde tegens den voors: fransen draagman: «Uw Ambassadeur soude beter doen de saken door syn konink hem aanbevolen na behoren waar te nemen, als sig met de onderdanen van den Grooten Heer t'intresseeren». Waarop dito draagman weg gejaagt ende de voors: vyf Wallachers met slaan en stooten in het gevangen huys geset wierden. Daar by het nog niet is gebleven. Wand, twee knechts met het goed en eenige paarden van de gevangenen jnt (*sic*) hof van opgemelten fransen ambassadeur gebleven wesende, heeft den Visier den 26 dito door den subassi en een bouyurdi of schriftelyk orde. geaccompagneert door twee Capukiaias van Wallachien, daaruyt doen halen, dat by naar ongelooflyk, en egter sodanig is voor-

gevallen. Evenwel toont dien heer daar over gene de minste resentimenten en houdt sig offer niets tot synen nadeelen gepasseert was, om de Turken niet te disgosten. Maar wert vertrouwt hy daarvan egter rekenschap sal moeten geven.

Ambasadorul acesta frances se amestecase pentru a schimba Domniî Moldovei și Țerîi-Românești și a pune într'unul din cele două locuri pe unul din fiii unui fruntaș grec din Constantinopol, anume Cuperiul.

Pentru care scop, întâiu a adus la Adrianopol cinci Munteni nemulțămîți, cari fugise în Moldova: la 24 Decembre, cum am spus, scoțindu-i din curtea sa, a pus pe unul dintre purtătorii săi să-i prezinte chehacieliî Vizirului, recomandîndu-i în același timp să li asculte cu răbdare plîngerile lor drepte. Care chehaie fiind înștiințat de planul acesta, zise către dragomanul frances: «Ambasadorul vostru ar face mai bine să-și caute de lucrurile ce i s'au încredințat de regele lui, cum i se cuvine, decît să se intereseze pentru supușii Sultanului». Și dragomanul a fost gonit și acei cinci Munteni au fost minați în temniță cu lovituri și ghionturi. Dar lucrurile nu s'au oprit aici. Rămîind în curtea ambasadorului două slugi și averea și niște cai ai întemnițaților, Vizirul a pus să-i scoată de acolo, la 26 ale lunii, printr'un subași și un *batırcaldı*, sau ordin înscris, cu cari au mers două capuchehaiele muntene. Lucru care e aproape de necrezut, și totuși s'a petrecut așa. Și cu toate acestea domnul acela nu arată nief cea mai mică ciudă pentru ce s'a petrecut și se poartă ca și cum nu s'ar fi întimplat nimic în dauna lui, și aceasta ca să nu supere pe Turci. Dar se asigură că tot va trebui a-și da socoteala.

X.

Colyer către State; Adrianopol 19 Februar 1693.

[Ambasadorul frances, care cheltuește așa de mult cu Turcii, a fost insultat de ei, și a tăcut; cum se vede din anexă.]

Dit voorvall heeft d'agenten van den prins van Wallachien occasie gegeven, de fransche intrigues mede aen den dach te brengen, ende myne remonstratien te secondeeren, de welke den franschen ambassadeurs door cracht van gelt en presenten vruchteloos nu souckt te bedecken.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Rec: 13 April 1693.

Relaes van het geene tusschen den 24 en 26 Decembre anno 1692 ten reguarte van de heere de Chateauneuf, fransen ambassadeurs aen het turcxehoff, tot Adrianopolen voorgevallen is.

Opgemelten Heer fransen ambassadeur, bevonden hebbende dat de prins van Wallachien by alle gelegentheden de desseynden van den Tekly contramineerde, en door veel aangewende middelen, hem tot het intrest van syn coningh niet hebbende connen disponeeren, heft onder belofte van syn coninx protectie, door den agent van het vorstendom Moldavien, vyf boyaren off baronnen van Wallachie (die ter oorsacke van

quade comportementen uyt de provencie gebannen, een wyl in Transilvanien en namens in Moldavien geretireet waren) doen op maken ende resolveeren aen het hoff tot Adrianopolen te verschynen, clagen ende representeeren, dat opgemelten prins van Wallachien, niet alleen d'onderdanen vanden Grooten Heer, tegen alle recht ende de schuldige protectie, van hare goederen be-roofden, maer oock met de vyanden vant ryck publicq correspondeerde, en een volmaecte vrintschap onderhield, mitsgaders de selve met proviande en geld ondersteunde, ende daerenboven met het Keyserlicke Hoff tot Weenen in tractact stond om de heele provencie van Wallachien aen den Keyser over te leveren, op voorwaerde dat hy prince van Wallachien en syne wettelycke naekomelingen in het besit ende de successie van de provincie soude blyven, mits betalende een jaarlycx tribuyt; dat den heer grave Veterani, Keyserlycken Generael in Transilvanien, hem bereyts een quantiteyt cruyt en lood hadde toegesonden, omme in cas van nood sich daervan te bedienen, ende de consegnatie vant prinsdom t'effectueeren. Dat sy boyaren vant geene voors: staet tot hare ruina het effect gevoelt, en, in Transilvanien wesende, de documenten gesien hadden, dat sy als getrouwe onderdanen van dit Ryk van haer plicht ge-

oordeelt hadden het bovenstaende in geschrift en by monde den Vesier te representeren, met byvouginge dat deselve sich voor eerst van den Persoon van Joannacki Porferiti, agent van opgemelten prins, behoorde te verseecken, om dat hy uyt Constantinopolen en Adrianopolen mede adviseerde alle het geene ter sake van het gouverno ende de preparatien ten oorloghe voorviel en passeerde, dien volgende, soo het hof, met een prompte resolutie ende speditie, dese so helmachtiege desseyen niet te vooren quam, verseeckert conde wesen dat Wallachien binnen corten tyt aen den vyand overgelevert soude werden.

Met welck schrift, by haar en op de naem van meer andere geteeckent, bennen de voors: vyf personen in Adrianopolen gecomen, ende int hof van opgemelten fransen Ambassadeur logieeren, de welcke heer op den 24 december voors: door een syner taellieden, Fornetti genaemt, aen den Kiaia off luytenant van den Vesier heeft doen presenteren, ende daar benevens laten versoucken, haare rechtmatiege clachten en remonstrantien met gedult te willen aenhoren en examineeren, ende aen den Vesier daervan rapport doen, als wanneer hy sich verseeckert hielde, dat nae d'importantie en gewicht van de saecke sodaniege ordres souden gestelt worden, als ter saecke voors.

gerequireert werden. Synde syn intentie den Tekly in het prinsdom van Wallachien te dringen, waertoe hy aen een principael minister grotte belofften gedaen hadde, maer viel contrary uyt, want opgemelten Kiaia ende syn meester den Vesier, voor af van goeder hand geïnformeert synde geworden dat de voors. vyf baronnen het keyserliche leger voor desen in Wallachien hadden gebracht ende met het selve (namaels) weder deruyt gejaecht en gebannen waren (gelyck mede wat het voernemen van den fransen ambassadeur was), seyde tot de voern: Fornetti: «seght uwen Ambassadeur dat hy beter soude doen d' affaires van syn Coning met meerder yver waertenemen, als sich met d'onderdanen van den Grooten Heer te bemoeyen». En, daer mede weghgejaecht synde, wierden de voors: vyf boyaren seer qualyck getracteert, met slagen en stoten na het gevangen huys gesonden, ende haar knechten, paerden en gold met den expresse ordre, by den Vesier geteeckent, door den schout (*sic*) van de stadt met syn gevolgh, den 26 dito, uyt des ambassadeurs hoff gehaelt, sonder dat Syn Excellentie, tot verwonderinge van alle de wecelt (*sic*), daertegens de minste oppositie heeft gedaen off laten tonen, omme de Turcken niet verder te jreteeren.

Eniege dagen daerna bennen de selve

boyaeren aen handen ende voeten geboeyt, den voorn: agent van Wallachien overgelevert en door een Turck vant Hoff geaccompagneert, na Wallachien aen den prins gesonden, om aldaer nae merite gestraft te worden.

Traducere: Acest cas a dat prilej capuchehaielei muntene să scoată la lumină intrigile franceze și să ajute representațiile mele: pe care lucruri acum, prin bani și daruri, ambasadorul francez caută a le acoperi.

Relație despre ce s'a întâmplat între 24 și 26 Decembre 1692 cu d. de Châteauneuf, ambasador la Curtea turcească, în Adrianopol.

Acest domn ambasador francez, aflind că Domnul muntean săpa la ori-ce prilej planurile lui Tököly, și prin multe mijloace ce a întrebuintat neputindu-l eiștiga pentru interesul stăpinului său, a adus, prin făgăduiala protecției regelui său, făcută prin capuchehaiaua Domnului Moldovei, ca cinci boieri munteni, cari pentru purtare rea fusese goniți din țară, se retrăsese în Ardeal și apoi în Moldova, — i-a adus deci să se ridice și să se hotărască a se înfățișa la Curte în Adrianopol. pentru a se plînge și a arăta că acel Domn al Țerii-Românești. nu numai că despoaie pe supușii Sultanului, împotriva ori-cărei dreptăți și a protecției ce li datorește, de averea lor, dar are și înțelegere publică cu dușmanii acestui Imperiu și e prieten desăvârșit al lor, și pe lângă acestea îi sprijină cu provizii și bani și, în fine, e în negociație cu Curtea imperială din Viena, pentru a da toată țara Împăratului, cu condiție ca el și urmașii lui legitimi să succedă în stăpinirea provinciei, plătind un tribut anual, că d. conte Veterani. general imperial în Ardeal. i-a și trimis ceva praf și plumb, pentru ca la nevoie să se servească de ele și să facă cedarea principatului: că ei, boierii, au simțit efectul acestei

stări spre ruina lor și, fiind în Ardeal, au văzut actele; că ei, ca niște credincioși supuși ai Împărăției, au crezut de datoria lor a aduce aceasta, în scris și din gură, la cunoștința Vizirului, adăugind că e de nevoie întâiu să se asigure de persoana lui Ienachi Porphyrita, capuchehaie a Domnului, pentru că el anunța din Constantinopol și Adrianopol tot ce se întâmpla cu privire la guvern și la pregătirile de război. Căci, dacă Curtea nu previne printr'o hotărâre grabnică aceste planuri așa de periculoase, poate fi sigură că Muntenia peste puțin va fi dată dușmanului.

Care serisoare fiind iscălită de ei și în numele multor altora, fiind acele cinci persoane la Adrianopol și găzduite fiind în casa aceluși ambasador francez, pe care la 24 Decembre, cum am spus, prezentându-le printr'unul din tâlmăcii săi, anume Fornetti, la chehaia sau locoțiitorul Vizirului, și pe lângă aceasta s'a rugat ca plîngerile și arătările lor drepte să fie ascultate și cercetate cu răbdare și să facă raport la Vizir, de oare ce era sigur că, după însemnătatea și greutatea lucrului, se vor da porunci potrivite cu afacerea. Căci planul ambasadorului era să puie pe Tököly în Domnia munteană, pentru care scop a făcut făgăduieli mari unuia din miniștrii de căpetenie. Dar a ieșit pe dos. Pentru că Chehaia și stăpînul său Vizirul erau informați din loc bun că acei cinci boieri adusesese odinioară pe Nemți în Muntenia și cu dinșii pe urmă au fost goniiți de acolo și surguniți (și apoi și care era gîndul ambasadorului francez), zise lui Fornetti: «Spune ambasadorului dumitale că ar face mai bine să caute cu mai mult zel afacerile regelui său decît să se ostenească cu supușii Sultanului. Și, cu aceasta gonindu-l, au fost foarte rău tratați cei cinci boieri, fiind bătuti și împinși spre temniță, și servitorii, caii și banii lor au fost însemnați după ordin expres de la Vizir, și prin ceaușul orașului, cu escorta lui, au fost luați din

curtea ambasadorului la 26, fără ca Excelența Sa, spre mirarea tuturor, să fi făcut cea mai mică împotrivire sau să o fi arătat, ca să nu mai ațite pe Turci și mai rău.

După câteva zile, acei boieri au fost dați, cu lanțuri la mîni și la picioare, capuchehaiei muntene și trimiși cu un Turc de la Curte în Țara-Românească la Domn, pentru a fi pedepsiți acolo după cuviință.

XI.

Heemskerck și Colyer către State ; 31 Maii 1693.

A primit misiunea de a se sili pentru incheierea unei păci separate din partea Polonilor «Domnul Moldovei, care pleacă de aici la Iași la începutul săptămîinii ce vine» («in t' begin van de toekomende week»).

XII.

Acleași către același ; 18 Iulie-21 August 1693.

«Mîni» va ajunge Vizirul la Ruscuc. «trebuind cincî zile pentru trecerea lagărului ce are la sine»; aici va veni și Hanul (18 Iulie). — La 14 August veste că întîlnirea Vizirului și Hanului s'a făcut acolo și că oastea va fi trecut «la 3 ale acestei luni», «pentru ca prin Țara-Românească să năvălească în Ardeal». — La 21, se comunică știrile sosite despre trecere, care s'a întîmplat la 5; se așteaptă noutăți despre ce va fi îndeplinit în Ardeal.

XIII.

Hochepied către aceleași; 14 Iunie 1695.

S'a impus lui Brîncoveanu a da 60.000 de chile de săcară («sestig duysent kilo garst») «la granița Poloniei, pentru hrana lagărului». Cerere analoagă în Moldova.

XIV.

Colyer către aceleași; 4, 31 Octombrie 1695.

La 18 Septembrie sosește Tököly, cu soția lui. Pe cale-i moare o fetiță, care e îngropată la Galata, în biserica catolică. El nu primește decît pe Francesi (4 Octombrie). — La 31 Octombrie, Colyer trimite scrisoarea ce i-a adresat Tököly, la 7 Septembrie, din «Kannabach».

XV.

Colyer către aceleași; 17 Februar 1696.

La 18 Decembrie, Constantin Duca a fost scos din Moldova și înlocuit cu Antioh-Vodă: până la data raportului, acesta e în Scaun, iar cellalt s'a și întors. «La sosirea lui Duca, s'a ordonat lui Tököly, care-i stătea în casă, să se retragă în altă casă, obișnuită, ce era aproape; contra acestei porunci s'a luptat în zădar cîteva zile, și la urmă a fost silit a se supune.» — La 19 Ianuar, spune același raport, Sultanul și-a căsătorit sora mai mică, cu o zestre de

50.000 de florini: noul cumnat imperial e Tîrnagî (Tirnazzi Ibrahim-Paşa de Silistra.

XVI.

Acleaşi către aclelaşi; 21 Iunie-7 August 1696.

La 21 Iunie, se vorbeşte de o răscoală a Tatarilor din Bugeac ¹. — La 6 Iulie, ştire

---

¹ La 2 Mart 1700. Colyer comunică împăciuirea răsculaţilor din Bugeac cu Hanul: ei vor veni în Maiu «acasă». Cf. Iorga, *Chilia şi Cetatea-Albă*, p. 242. — Dar la 24 Iulie se comunică plîngerile aduse de ambasadorul polon, între altele pentru că Tatarii nu vrea să plece «de la hotarele Podoliei şi Moldovei»; i se răspunse că articolul relativ la aceasta va fi «executat în toamnă» şi Nogaii vor şi pleca. — La 18 Iulie 1701, ambasadorul scrie că o nouă răscoală în Bugeac, a fratelui Hanului, a fost potolită de Turci. «ca un foc de paie». — După o scrisoare din 11 August, la 1-iulie pleacă Marele-Imbrohor în Crimeia, cu o scrisoare numind pe Han pe viaţă. — După alta, din 27 August, fratele Hanului a fost prins şi exilat la Rodos. — Aceiaşi lucru îl spune la 27 August şi Hochepiet: principele a fost exilat la 10; Vizirul şi Muftiul stăruise ca el să nu fie tăiat. — În scrisori anterioare ale acestuia se află şi alte lămuriri: revoltatul avea 30.000 de oameni, prădase în Ucraina. El căpătase aderenţi prin faptul că, în Mart, Hanul venise în Bugeac, bătuse pe neascultători, luase jurămint nou, prinsese pe mulţi şi-i trimisese Turcilor. Fusese asediat douăzeci de zile în munţi şi adus la Adrianopol în ziua de 26 Iulie, unde e închis la Orta-Capî. Bătrînul Han, tatăl celui domnitor, a fost exilat la Seres ca inspirator. — Dar la 20 Ianuar 1703 se spune că Tatarii pradă în Bugeac şi cer principatelor să se răscumpere cu 150.000 de taleri.

că Tököly, care era la băi la Brusa, a fost adus la Constantinopol și dus a doua zi în lagăr cu șeisprezece servitori și un Agă. Se zice că Turcii vrea să-î ceară sfatul cu privire la Ardeal. — La 7 August, se adaugă că Tököly are misiunea de a înrola cu bani Vizirului 3.000 de ieniceri și 3.000 de spahii, pe cari-î va comandă însuși.

XVII.

Știri despre războiul turco-german în 1697.

«Extras dintr'o scrisore venită din Constantinopol. cu data de 9 Octombree»: ambasadorul de Fériol, Tököly, Al. Mavrocordat «și capuchehaielele», «netrecînd podul», au scăpat, pierzînd însă, la fuga Sultanului de la Zenta, cea mai mare parte din avutul lor. — «Extras din alta, din Adrianopol, cu data de 5 Octombree»: Tököly, Fériol și «capuchehaielele muntene și moldovene» au fugit la Timișoara, «și de acolo au venit la Belgrad, cu Sultanul». — La 30 Novembre. Hoche pied scrie că din Muntenia, «prin călători (*passagiers*) de acolo a venit vestea păcii încheiate între regele Franciei și dușmanii lui, în Septembrie¹».

---

¹ La 5 April 1695, Colyer vorbește de corespondența ce trimite prin Țara-Românească.

XVIII.

Colyer către State; Curù-Ceșmè, 13 Sept. 1700.

«Ierî a fost mazilit Domnul Moldovei, și-î urmează (*ende in desselfs plaets gesuccedeert*) domnul Constantin Duca ¹.»

XIX.

Acelașî către aceleașî; 22 Octombre 1701.

Tököly, vinînd turburări în situația actuală a Imperiului, a sosit în ziua de 8 Septembrie în vila sa din munții Strangia, la Marea-Neagră, la Schender-chioi, pentru a veni la Adrianopol și a se înțelege cu ambasadorul frances. Colyer îl denunță. Întrebat de Turci ce vrea, răspunde: creșterea tainului, căci de la încheierea păcii de la Ryswyk, Francesii nu-î mai dau nimic. Se înțelege cu dragomanul frances, Fouton. Colyer îl face să fie dus, de zece ceauși, din satul «Caragaz», lângă Adrianopol, prin Constantinopol, la «Ismi», în Anatolia, unde e cu toată familia.

---

¹ La 4 Decembre se vorbește despre apropiata întoarcere, de la Constantinopol, prin Țara-Românească, a unei rude, fiu sau fiică, a ambasadorului extraordinar german, contele de Öttingen. — Cu privire la Cantemir, Colyer scrie la 8 Mart 1701 că i se reclamă peste 300.000 de taleri, pe cari i-ar fi luat abusiv de la țară: el obiectează că i-a cheltuit pentru război și n'are cu ce-î pune la loc: e închis «în temnița ordinară».

XX.

Același către aceleași ; 25 Sept.-30 Octombrie 1702.

Solul muscălesc n'are voie a vorbi cu nimeni : «un Rus de origine, care e în serviciul capuchehaielei muntene», ducându-se să vorbească cu solul, a fost îndată trimis la Caimacam și condamnat la galere (25 Septembree). — Patriarhul a fost schimbat. «Domnul muntean, de frică să nu fie și el scos, a prevenit printr'un dar de peste 80.000 de lei.» Ceî doi Cantemirești oferise pentru Moldova «la 100.000 de lei Vizirului, afară de darurile pentru Chehaie și alți miniștri ai Curții». Dar Duca promite aceeași sumă, și e menținut prin «Silihdar și Muftiū» (*door het pouvoir van den Mufti en Cielightar*). Vizirul, făcînd așa, va ajunge pe Ismail-Pașa, de supt Sultanul Mohammed, care, schimbînd pe toți dregătorii, a adunat în șeptesprezece zile 1.500 de pungî sau 750.000 de lei (raport din 30 Octombree)¹.

XXI.

*Hochepied și Colyer către aceleași ; 11 Ianuar-
4 Maiu 1703.*

Se par a se fi dat ordine Serascherului de Babadag să nu ruineze principatele (11

¹ După rapoarte ale lui Hochepied și Colyer, ambasadorul engles Paget a plecat spre Ardeal la 19 (nu 10) April, după ce a recomandat ca succesor, la 15 Mart, pe cavalerul Sutton

Ianuar; Hochepped). — Se decide numirea bătrînului Han, Hagi-Selim. Toți Pașii din Rumelia aũ ordin a veni la Isaccea; șef li va fi Iusuf de Silistra, care va trece Dunărea (15 Ianuar; Colyer). — Numirea lui Reis [Rami]-Mehemed-Pașa ca Vizir e de natură a da Imperiului «vechia glorie» și a supune pe Tatarî (27; același). — Tatarîi aũ luat Chilia, Cetatea Albă, Ismail, Renii. Iusuf-Pașa a și trecut; trupe vin la el. Domnilor li s'aũ cerut de rebeli 150.000 de taleri. Cel din Moldova trimite știri îngrijitoare lui Iusuf (21; același). — Hanul mazil și Calga aũ fugit la Cumuci. Soția lui Tököly a murit și va fi îngropată la Iesuiții din Constantinopol (7 Mart). — Nouă vești de pradă tatară (20 Februar; Hochepped). -- Tatarîi s'aũ unit pentru a face pe Han Sultan in Constantinopol: Iusuf somat să plece, de ține la viață. Soldații lui nu vreaũ să se lupte. Renii siut arși. Se așteaptă înghețul Dunării pentru a trece (4 Maiũ; Colyer).

XXII.

Colyer către aceleași; 4-28 Iulie 1703.

«....De prins van Wallachien is eyndelyk den 9 Juny jongst: tot Adrianopolen verscheenen. alwaer hy door cragt van gelt en presenten syne affaires dievougen heeft geadjusteert, dat den G.-Heer hem den 26 d^o in een publique audientie op lieus geconfirmeert

heeft, dog onder conditie dat het jaerlycxetribuyt van de provintie met hondertvyff-tien duysent ryxds verhoogt ende vergroot sal werden; dat deselve met syne magnaten aengenomen hebben te gelyk in een somma van twee hondert vyfftygh duysent ryxdrs op den gestipuleerden tyt in de schatcamer vant Ryck te sullen doen consigneeeren...». (4 Iulie.)

«...Maar dat ik op den 14 deses laast de eere hadde Uwe Hoog. Mog. met myn onderdanige schryven met respect op te wagten, heb ik met jonger brieven van Adrianopolen ingekomen verstaan, dat men aldaar alle dagen was verwagtede den prins van Moldavien, die op ordres van den Sultan nyt syn gouvernement geboeyt opgebracht wert met de voornaamste van die provintie, op suspitie dat nadelige corrispondentie met de Moscoviters souden hebben gehouden. Maar dat alvorens syn broeder met eenige Bojaaren die sig aant hof bevonden yder separaad gevangen syn geset, soo dat het wel aparend schynd het met hem soo gemachelyk niet sal aflopen, als wel met den prins van Wallachien heeft gedaan, die op den 9 deses weder met fatsoen van Adrianopolen naar syn prinsdom is vertrocken...». (28 Iulie.)

Traducere: «Domnul muntean a sosit în sfârșit la Adrianopol, în ziua de 9 Iunie trecut. Unde, prințani și daruri, și-a îndreptat în așa chip afacerile,

încît, într'o audiență publică, Sultanul l-a întărit din nou, la 26, însă cu condiție ca tributul anual al provinciei să fie ridicat și mărit cu 115.000 de taleri. Ceia ce el și boierii săi au primit: să dea o sumă de 250.000 de taleri la vremea hotărîtă în Vistieria Imperiului (4 Iulie; Colyer).

«După ce la 14 am avut onoarea a vă scrie, am aflat prin serisorii mai nouă din Adrianopol, că se așteaptă acolo zilnic Domnul Moldovei, care, după ordinul Sultanului, e adus în lanțuri din țara sa, împreună cu fruntașii ei, supt bănuiala că a întreținut o corespondență dăunătoare cu Muscalii. După ce întâiu frate-său cu cîțiva boieri, ce se afla la Curte, au fost închiși, fiecare în deosebii, așa încît se crede că nu-l va merge ușor, ca Domnului muntean, care la 9 ale lunii a plecat din Adrianopol, iarăși cu pompă, către țara sa¹. (28 Iulie).

BCU Cluj / Central University Library Cluj
¹ La 5 Septembre, Colyer arată că împreună cu fostul Vizir a fugit și Mavrocordat, cu fiul său mai mare. — La 30, că Alexandru s'a răscumpărat cu 200 de puncti; i se dă voie a sta în casa lui, despecetluită. Fiul e confirmat ca dragoman. — Tot așa scrie și Hoche pied la 31.—La 25 Novembre Colyer anunță moartea, la 10 ale lunii trecute, a lui Tököly, la Nicomedia. — În 1706, Brincoveanu comunică la Constantinopol înțelegerea încheiată (*het ajustement*) între Împărat și rebelii din Ungaria; în 1707 luptele ruso-suedese.—În 1707 la 10 Septembre prin Hoche pied, la 31 Octombree prin Colyer, se arată la Haga înlocuirea subită (*top het ourecuagste*) a lui Antioh-Vodă, care a fost pus la închisoare, prin Mihaî Racoviță, ce pleacă pe la sfîrșitul lui Octombree spre principatul său.—La 18 Novembre 1709, Colyer scrie despre numirea lui Nicolae Mavrocordat, tot pe neașteptate, la 17 (în loc. frate-său, neștiutor de limbă, ca Dragoman). — La 31 Decembre, Hoche pied comunică motivul destituirii lui Racoviță: «pentru că a întreținut o corespondență cu Muscalii».—La 8 Decembre 1710, de la același, ves-

XXIII.

Colyer către aceleași ; 5 August 1711.

....Men is hier ten hove ook seer bedugt dat den prins van Wallachien de voeds-tappen van die van Moldavien sal tragten na te volgen, met sig van de ottomannische onderdanigheyd vry te maken ende onder de bescherminge van den Czaar van Moscovien met de vlugt te begeven. Althans werd versekert dat de neef van den prins van Wallachien, il conte Tomaso genaant, die als generaal van de wallachse troupes eenige jaren agter den anderen geageert heeft, met eenige van syn volk bereeds al afgevallen en mede by de Moscoviters syn overglopen; alle het welke aan dit hof veele svaarmoedige gedagten haard....

Traducere: «Aici la Curte provoacă multe gânduri faptul că Domnul muntean pare a căuta să calce în urma celui din Moldova, liberându-se de supunerea față de Otomanii și voind a fugi supt ocrotirea Țarului Moscovei. Acum se dă ca sigur că nepotul Domnului muntean, anume contele Toma, care a fost mai

-----
tea maziliei lui Nicolae-Vodă și numirii tinărului Dimitrașco Cantemir, după cererea Hanului. Data nimirii — 25 Novembre — o dă la 26 Colyer. — La 12 Octombre 1711, se spune că Nicolae, ce fusese închis 13 zile «pentru un pretins baeram-peșcheș», a fost scos la 6 din temniță, în ziua plății soldaților, și numit în locul fratelui, ce nu se credea în stare a guverna. Dă la 100.000 de lei pentru aceasta.

mulți ani de-a rîndul general al trupelor muntene, a și trădat cu cîți-va din soldații săi și a trecut chiar la Ruși. Toate lucruri care aduc la această Curte multe îndurări triste !...».

XXIV.

Hocheșied către aceleași ; Smirna, 23 April 1714.

...Van Constantinopolen syn hier opgisteren tydinge jugelopen hoe dat den prins offe Hospodar van Wallachien, den heer Constantin Bassaraba Brancovan genaamt, die van wegens den Grooten Heer in het prinsdom van Wallachien het gebied voerde, die sig in dat gouvernement over de 27 jaren tegens wil en dank van de Porta heeft weeten te maintenir en op wien men lange het oog heeft gehad om uyt die regeringe te removeren en in handen te krygen, eyndelyk door den Tartar Chan by surprise is verruult (*sic*), werdende gedivulgeert dat die hem onder pretext van met hem op ordre van den Sultaan te confereren wegens het opwerpen van sekere fortres op die frontren hem in handen gekregen, gevankelyk naar Constantinopolen heeft opgesonden, alwaar by den 17 deser naast seggen in persoon stond te arriveren.

¹ La 18 Novembre 1712 se vorbește de ordinul dat Domnilor de a se găti de război. — La 7 April 1714, știre că trupele Rumeliei și parte din Anatolia vor lucra la cetățile Hotin și Brăila.

Op welke tydinge den Visier immediatelyk alle syne huysen en goederen, tot Constantinopolen gelegen, heeft laten versegeelen, syn capikiaia offe agent in de Seven Toren geset, alsmede alle die van syn maagkchap (*sic*) syn, die alle aan voorname Grieken te Constantinopolen syn getrouwt, jnsgelyks hare huysen laten bespringen en hare personen gevangen doen setten om uyt te voresen waar dat syne schatene en goederen geborgen syn, om die ten profyte van den Grooten Heer te confisceeren. Soo dat die menschen wel te beklagen syn, en nog meer de persoon van den voorn: prins van Wallachien. Met wien het naar alle aparentie een slegt eynde sal nemen en veele tourmenten moeten uytstaen, wand men al lange het ooge op hem en syne rykdom heeft gehad, als werdende gesuponeert dat hy meer als twintig duysent beursen, yder op leeuwenda 500 gerekent, aan contant gelt soude besitten, die men weet dat ook een considerable somme in de Bank van Venetien heeft leggen; en, gemerkt gene quaadaardige sullen mankeren om die alle te ontdecken, is men in vrese dat men hem door tortures, alvorens het leven te benemen, tot het aanden dag en opbrengen van alle die schattensal tragten te constringeren, wand daar gene pretesten sullen mankeren van beschuldige van hem crimineel te doen declareren, van dat ten

nadeele van het turkse ryk corrispondentie met den Czaar van Mooscovien als anders heeft gehouden. By wien voor dry jaren geleden selfs een neef van desen prins met eenige bojaren van dat land syn overgelopen. Werdende voort overige dien Heer om syne goede hoedanigheden van een yder beklaagt. Ook hebbe alle syne goede vrienden hem lange voorspelt dat hem diergelyke ongelukten laasten soude overkomen. in gevalle hy sig niet in tyde in christenryk quam te retireren. Het welke men versekert hy naargelaten heeft te doen uyt consideratie om syne familie en verdere bloedverwanten, die tot Constantinopolen getrouut en woonagtig syn, en die als in ostagie voor syne getrouwheyd aldaar wierden gehouden, niet te sacrificeren. Anders hadde hy groote occasie om sig in het duytsche ryk te retireren, om dat synt persoon aant kyserlyke hof wel gesien was, allmede tot de graafflyke stand door den kyser verheven. Sullende den tyt als nu leeren hoedanig het met hem nog sal afflopen, daar van ik het besten verhoppen wil. Dog het slimste vervallen is dat men dagelyks remarkeert dit jegenwoordege gouverno den toeleg maakt om alle de onderdanen die gegoed syn, van hand te helpen. om aan de gelt sugt van den Sultaan te voldoen....

Traducere: «Ieri aŭ venit aici știri din Constantinopol că Domnul saŭ Hospodarul Țerii-Românești, anume d. Constantin Basarab Brîncoveanu, care cîrnuia țara în numele Sultanului, și care știuse să se menție cu saŭ fără voia Porții peste douăzeci și șapte de ani și asupra căruia se avuse ochiul multă vreme, pentru a-l scoate din Domnie și a-l avea în mînă, a fost prins în sfîrșit, pe neașteptate, de Hanul Tatarilor. Se spune că l-au căpătat supt pretext că aŭ să vorbească cu el, din porunca Sultanului, pentru ridicarea unor cetăți la hotare. A fost trimis prins la Constantinopol, unde se zice că va sosi la 17 ale acestei luni.

La care știre, Vizirul a pus să se pecetluiască fără zăbavă toate casele și averile lui din Constantinopol, a aruncat în Cele-Șapte-Turnuri pe capuchehaiua saŭ agentul său. Tot așa și la toate rudele sale, care sînt măritate cu fruntași greci din Constantinopol. li-a răpit casele și li-a pus la opreală persoana, pentru ca să afle unde staŭ ascunse comorile și averile lui și să le confisce pentru folosul Sultanului. Așa încît acești oameni sînt cu adevărat de plîns, și încă mai mult persoana pomenitului Domn al Țerii-Românești. Cu care, după cît se pare, nu se va ieși la un capăt bun, și va trebui să sufere multe chinuri, căci de mult avuseră ochiul asupra lui și bogăției lui, de oare ce se presupunea că el ar posedea mai mult decît 20.000 de pungi, socotită fiecare 500 de lei. Se mai știe că a depus și o însemnată sumă la Banca Veneției. Și, de oare ce se găsesse oameni răuvoitori pentru a descoperi aceste averi toate, e de temut ca nu cumva, înainte de a-l ucide, să nu-l silească a-și scoate la lumină toate comorile. Căci nu lipsese nici pretexte de învinuirii pentru a-l declara criminal, ca unul ce, spre paguba Împărăției turcești, a ținut corespondență cu Țarul Muscalilor și alții. La care Țar, acum trei ani, a trecut chiar un nepot al Domnului acestuia, cu cițiva boieri. De altmintrelea, acest domn e compătimit de orî și cine, pentru bunele lui însu-

șiri. Și toți prietenii lui buni i-au prezis de mult timp că asemenea nenorocire va cădea asupra-i, dacă nu se va retrage la timp în creștinătate. Care lucru se dă ca sigur că nu l-a făcut gândindu-se să nu jertfească familia sa și alte rude, care se căsătorise la Constantinopol și locuiesc aici, fiind ținute ca ostateci pentru credința lui. Altfel, avea destule prilejuri să se retragă în Imperiul german, pentru că persoana lui era bine văzută la Curtea împărătească și fusese ridicat de Împărat la demnitatea de comite. Vremea rămâne să arăte ce se va mai întâmpla cu dinsul; în care privință îmi place să nădăjduiesc ce e mai bine. Dar ce este mai rău e că zilnic se observă că acest guvern are planul de a înlătura pe toți supușii ce au avere, pentru a sătura setea de bani a Sultanului.»

XXV.

Colyer către Stăde ; Constantinopol, 29 April 1714.

....Den prins van Wallachien is gedisgratieert en van syne hoge bediening afgeset, en tegtervoort op wegh om hier gebragt te werden, onder pretext dat voor desen met de ministers van Syn Cz. Majesteyt gecorrespondeert soude hebben. Desselfs neef Stefano Cantacuzeno is provisioneelyck in syn plaets gesuccedeert, door welke veranderinge de correspondentie over die wegh van een corten tyt geinterrumpeert staet te worden....

Traducere : «Domnul Țeril-Româneștii e disgratiat și mazil din înalta lui demnitate și e pe cale a fi adus aici. Supt pretext că a avut corespondență cu miniștrii Țarului. Nepotul (*sic*) lui, Ștefan Cantacuzino, a fost numit provisoriu în locul lui. Așa încît corespondența pe această cale va fi oprită pentru puțin timp.»

XXVI.

Colyer către State ; 10 Maiu 1711.

...Den afgesetten Waevoda van Wallachien, addirittura in de Seven Torens van Constantinopolen gebragt en gevangen geset synde geworden, is door den Tefterdar van alle syne byhebbende contanten, juweelen en verdere costelykheden entbloot, en wert daer en boven nu dagelycx gepynigt, om syne verdere schetten t'openbaren: hy sit dagh ende nagt in een donckere Camer diep onder de aerde opgesloten; meer syn gemalinne, die all' hare juweelen ook heeft moeten overgeven, in een boven-camer. wel bewaert...

Traducere : Domnul mazil al Țerii-Românești a fost adus de-a dreptul și închis în Cele-Șapte-Turnuri de la Constantinopol. Tefterdarul i-a luat toți banii, juvieraie și celelalte lucruri scumpe ce avea la sine și, pe lângă aceasta, e chinuit în fiecare zi, pentru a se afla celelalte averi ale lui. Zi și noapte Domnul stă închis într-o cameră întunecoasă, adine supt fața pământului: dar soția lui, care și ea a trebuit să-și dea juvieraie, stă într-o odaie de sus, bine păzită.

XXVII.

Hocheplod către State ; 15 Maiu 1711.

[Resumă precedentă.] Werwaards [Constantinopol] dien ongeluckigen door den Grooten Imbrahor offe eerste stalmeester van den Grooten Heern is geaccompagneert geworden. alwaar men hem met syn vrouw

en vyf a ses, soo soons als schoonsoons, in de Seven Torens heeft geset, naar dat men hem en syn volk tot op het naakte lyf hadde gevisiteert en van alle syne goederen gespoeljeert; naar het welke men dien armen prins met syne voors: soonen, benevens drie voorname bojaaren van dat land, in een onderaardse diepe put heeft gebragt, synde een gad, alwaar door mankement van lugt geen kaarsen nog lampen konnen branden, van syn vrouw gesepareert; synde het wel aparent dat het qualyk met hem sal aflopen, en soo lange gepynigt werden tot dat ontdeckt sal hebben, waar syn overige gelt en goederen geborgen is. Synde middelerwylen alle syne huysen verzegelt geworden en voorts door den Tefterdar al het gelt, juwelen en beste meubelen daaruyt gehaalt en ten profyte van den Grooten Heer geconfisqueert geworden; werdende dien prins over de twintig duysent beursen, yder op ldrs 500 geestimeert, ryk te wesen.

Den Grooten Heer heeft syn neef, genaamt Stephano Cantacuseno, aanstondt in syne plaatse tot prins van Wallachien aangestelt, die men versekert dat mede ten deeje oorsake van syne disgratie soude wesen¹...

---

¹ Şi Colyer vorbeşte, la 25 Iunie, de închiderea Brincoveanului la Bostangi-Başa.

Traducere: «Încotro nenorocitul a fost întovărășit de Marele-Imbrohor sau întâiul Comis al Sultanului. Aici l-aș pus la Cele-Șapte-Turnuri, împreună cu soția lui și cinci sau șese fiu săi și ginerii, după ce pe dînsul și pe ai săi i-aș cercetat pînă la piele și l-aș despoiat de toate averile sale. După care lucru l-aș dus pe acest principe nenorocit și pe acei fiu ai lui, precum și trei boierii fruntași, într'o adîncă groapă sub pămînt, unde din lipsă de lumină nu pot arde lumînări, nici candelile; despărțit de soția lui. Se vede bine că va ieși la un capăt rău cu dînsul și va fi chinuit atîta timp, pînă se va descoperi unde-l ascunsă rămășița banilor și averilor. Iar pînă atunci toate casele lui s'aș pecetluit și Tefterdarul a luat din ele banii, juvaierile și mobilele cele mai bune, și le-a confiscat pentru folosul Sultanului. Se socoate că acest prinț are o bogăție de peste 20.000 de pungi, fiecare a 500 de lei».

CCU Cluj / Central University Library Cluj

Sultanul a pus în locu-l, ca Domn al Țerii-Românești, pe nepotul (*sic*) lui, anume Ștefan Cantacuzino. Care se asigură că ar fi fost în parte pricina maziției lui Brîncoveanu.»

XXVIII.

Colyer către State; «den... Juni (sic) 1714».

...Den gewesten prins van Wallachien. het grootste gedeelte syner schatten geopenbaert hebbende, is deser dagen, uyt den soo genaemten bloedput, in een boven camer van de Seven Torens verplaets....

Traducere: «Domnul muntenesesc mazi, arătînd unde-l e cea mai mare parte din averi, a fost strămutat zilele acestea din așa numita Groapă a Singelui într'o odaie de sus a Celor-Șapte-Turnuri.»

XXIX.

Hochepied către State; Smirna, 22 Iunie 1714.

....Verder soude den opgemelten Visier soo aan den nieuwen als den afgeloste ambassadeurs van die Republyk gecommuniceert hebben sekere obligatie waarby consteert dat den gedisgraceerden prins van Wallachien, de welke alsnog in de Seven Toren gevangensid, aan de Porta overgelevert en gecedeert een somme van agt hondert beursen offe vierhondert duysent rychsds, in de Bank van die Republyk is toe behorende. Met recomandatie om het daarlieven te dirigeren dat de waarde van die penningen, als aan den Grooten Heer synde vervallen, ten spoedigste moge werden overgemaakt; dat die Heeren ministers aangenomen hebben; te besorgen, dat effect moge comen te sorteren.

Staande het mi aparend dat den voern, gedisgratieerden prins van Wallachien, naar dat men hem wel gedeplymeert sal hebben, eyndelyk daarvan nog het leven sal afbrengen....

Traducere: «Maș departe, Vizirul ar fi vorbit atît cu noul ambasador venețian, cit și cu acel care pleacă, despre oare-care sinet, din care iese că Domnul mazil al Țerîi-Românești, care stă încă prins în Cele-Șapte-Turnuri, a cedat Porții o sumă de 800 de pungî sau 400.000 de lei, ce a depus în Banca Republicei. Cu rugămîntea să facă așa încît valoarea acestor bani, cari au căzut acum în stăpinirea Sultanului, să fie trimesă cit de răpede. Ceia ce domniî miniștri au primit-o, așa încît e de temut să nu izbutească.

Mi se pare văzut lucrul, că acel Domn mazil al Țerii-Românești, după ce-l vor jumuli bine, la urmă va mai pierde și viața.

XXX.

Hocheplod către State ; 28 Iulie 1711.

...Den Vizier heeft den patriarch der Grieken van Alexandrien, die sig in Moldavien ophoud, van daar laten ophalen, als beschuldigt werdende dat die mede veele constanten ander lyve bewaringe van den afgesetzten gedisgratieerde prins van Wallachien soude besitten, om daar van rekenschap te doen, soo dat het wel aparend is, hy daar voor mede sal moeten bolten en niet ongeslagen afkomen. Werdende den vorm, prins van Wallachien dagelyks gepynigt tot het aan den dag brengen van syne nog overige verholen goederen. Waardoor de kinders (*sic*) van dien, naar de ontdeckinge, mede aangedalt en geruineert werden....

Traducere: «Vizirul a pus să se aducă patriarhul Grecilor din Alexandria, care se află în Moldova, ca pe unul ce este învinuit că are, pe lângă bani mulți, și alte scumpe deposite ale Domnului muntean mazil, ca să-și dea samă pentru aceasta. Așa încît pare sigur că și el va ispăși și nu va scăpa nevătămat. Acel Domn al Țerii-Românești e chinuit în fiecare zi pentru a se aduce la lumină averea lui încă ascunsă. Prin care lucru, copiii lui, descoperindu-se toate, vor fi ruinați.»

XXXI.

Colyer către State; «July (sic) 1714».

...Den gewesen prins van Wallachien, dagelycx meer ende meer openbarende waer syne schatten verholen syn en ook bekent hebbende, dat in Transilvanien dry voorname heerlyckheden heeft ingecoopt, wert by den Bostangibassi nu in stricter bewaeringe gehouden, en dagelycx gedrygt verders gepynigt te werden, by aldien niet vrywillig alles comt te openbaren...

Traducere: «Domnul muntenesc mazil, arătînd pe fiice zi mai mult averile sale și mărturisînd că în Ardeal are trei mari moșii, cumpărate, e ținut acum la Bostangi-Bașa, strîns păzit, amenințat zilnic că va fi chinuit, dacă nu va destăinui tot de bună voie.»

XXXII.

Colyer către State; 25 August 1714.

...Den 12 en 21 deses heeft mer gegemelten Heer Envoyé van den Coningh van Sweeden publicque audientien by den Vezier en Groten Heer gehadt; woerop gister gereguleert si geworden alles wat tot d' afreyse van Syn Majesteyt gerequireert conde werden; daer inne bestaende, soo als my van goeder hand wert gerapporteert, dat hoogstegede. Zyne Majest: half Septemb: naestcomende door twee Capugibassis en twee compagnien janitzars, met haere officieren, en eenige

ziausen vant hof geaccompagneert, uyt Demotica vertreckend, door Wallachien geconduiseert, voorts aen den keizerlyken gouverneur in Transilvanien geconsegneert sal werden; tot welken eynde bereyts ordres ofgegaen syn, om d'overgeblevene sweeden trouppen van Bender te doen marscheeren ende den coning te Tergovitz te connen vinden. Sullende Zyne Majest. ende desselfs gevolgh, tot op de grensen van Transilvanien van het nodiges veersien, door de commissarissen van de Porta gedefroyeert worden....

Traducere: «La 12 și 21 ale lunii, pomenitul domn Trimis al regelui Suediei a avut audiență publică la Vizir și la Sultan, așa încît ieri s'a hotărit tot ce se cere pentru plecarea Măriei Sale. Care stă într'accia, cum mi se spune dintr'un izvor de incredere, că Măria Sa la jumătatea lui Septembrie ce vine va fi dus din Demotica de doi capugibași și două companii de Ieniceri, cu ofițerii lor, și câțiva ceauși ai Curții, prin Țara-Românească, la guvernatorul imperial din Ardeal, căruia îi va fi încredințat. Pentru care s'a u și dat poruncii spre a face să plece trupele suedese ce au rămas la Bender și să se întilnească cu regele la Tirgoviște. Regelui și suitei lui îi se va da tot ce li trebuie până la hotarele Ardealului, de către comisarii Porții.»

XXXIII.

Hochepistel către State; Smirna, 7 Septembrie 1714.

Myne Heeren. T'sedert myne orderdanige jongste missiven van den 24 en 28 Augusty, de eere gehad aan Uwe Hoog-Mogende

over Livorno af te senden, werd my met brieven van den 29 van de voors: maand van Constantinopolen geadviseerd het deplorable eynde ende ombrengen van den voor desen geadviseerden gevangen genomen prins van Wallachien, genaamt de Heer Bassaraba Brancovan, als die op den 26 Augusty, synde sondag, een uyr voor de middag, op ordre van den Grooten Heer, uyt syne gevanke nisse van de Seven Torens op het onverwagte wierde gehaald en als een misdadige, alleen in syn hembt gekleed, met vier van syne soonen, mitsgaders nog een swager, die een van syne dogters was getrouuet, synde een bojaar van dat prinsdom, die even voor hem gingen, door de stad van Constantinopolen te voed wierden geleyd, passerende ook het quartier offe Buurte (*sic*), alwaar alle de vornaamste christene Griecken syne compatriotten syn gelogieert, als mede voor by het logiement van de Heeren moscovitische ambassadeurs, en alsoo naar het Groote Saraille, voor het kioske offe pavilioen van den Sultaan, aan de water kand staande, gebragt, alwaar den Grooten Heer met den Oppersten Visier, die even uyt den Grooten Divan waren gekomen, bereeds geleten was. Alswanneer, sonder eenige andere forma van regtspleginge, ten aansien van den Sultaan, aan den heul ordre wierde gegeven, om allereerst de jongste soon van den prins.

een jongeling niet meer als 17 jaren oud, te executeeren, en het hoofd afteslaan. Welk vonnis (*sic*) immediatelyk aan de andere syne soonen en swager naar den rang van hare opgaande ouderdom, int bywesen van de vader, die gedwongen wierde dat drouvige deplorable spektakel te moeten aanschouwen, met een groote inhumanityt, insgelyks wierde uytgevoert. Naar het welke sy den voorn: prins eyndelyk met groote martelisatie mede executeerde en het hoofd afsloegen. Soo nogtans dat aant lighaam hangen bleef, en alsoo omt leven bragte. Alswanneer dese ses gemartiliseerde lyken door gemene dragers, die men hier hamalen noemt, met houtstangen op haar schouders, in forma als men gewoon is de doode beesten offe krenge (*sic*) van de straten weg te voeren, veragteliky door de stad gedragen, voor de Groote Porte van het Saraille wierden gesmeten, om aldaar als misdadigen ten toon van een yder te blyven leggen; dog welke lyken tegens den avond alle jn zee syn geworpen. En dusdanig het eynde geweest van den prins, dewelken diep in de 60 jaren oud was, naar dat over de 26 jaren agter den anderen het prinsdom van Wallachien met commissie van diverse ottomannische kysers met veel reputatie heeft geregeert gehad; dog gedurende al dienen tyt sodanige mesures genomen en gediffieert (*sic*) om

met t'eeniger tyt by surprise door de Turken opgeligt te worden; tot dat het ongeluk ten laasten gewilt heeft, dat hy door de conspiratie van syn eygen neef, de welken hem van wegens de Porta nu in dat prinsdom is gesuccedeert, en alle dese onhylen overgekomen syn, gedurende de devotie van de jongst gepasseerde paaschfeesten, door den Tartar Chan in de hoofstad van die provintie is opgeligt, met syne gantsche familie gevankelyck naar Constantinopolen vervoerd, alwaar men hem namaals door dagelykse tourmenten gedwongen heeft te ontdekken de plaatsen alwaar ofte by wien syne schatten verborgen waren, die men versekert buyten de vaste goederen, die groot en veel syn, over de twintig duysent beursen, yder op leeuwendⁿ 50 gerekent, gestimeert, ten profyte van het tresoor van den Grooten Heer geconfisqueert soude syn geworden. Soo dat syne crimes daarin schynen te hebben bestaan dat te veel schatten heeft beseten. Alhoewel nu gene pretesten van beschuldige manqueeren, van dat hy correspondentie met den Czaar van Moscovien soude hebben onderhouden; het welke niet aparend schynd, geconsidereert dat, hadde dien prins voor drie jaren geleden willen voor de Moscoviters declareren, Syne Czaarse Majesteyt doemalen [geene] soo nadelige vrede met de Turken soude hebben be-

hoeven integaan, als genoodsakt was te doen ten tyden dat syn leger aan de rivier de Pruth genougsaam door het ottomannische leger was omcingelt en met deselve gecapituleert. Wel is waar dat in dien tyt ook een van syne neveu, genaamt den Graave Tomaso, met eenige bojaren, by den Czaar syn overgelopen, en van welke tyt af men den omgebragte prins altoos aan dit hof als verdragt heeft gehouden.

Nu soude de Domina, syne gemalinne, met hare dogters en kindskinderen, alle tot slavinnen van den Bostangi Bassi syn gecondemneert, met stipulatie dat gene van deselve aan eenige christenen sal vermogen te verkopen.

En wat is aanbelangende de verdere domestiken en bedienden van den omgebragten prins, de welken ten getale van nog in de 70 personen in de Seven Torens in arrest sitten, segt men dat alle gepynigt staan te werden, om af nog eenige schatten ofte contanten van hare meester verborgen mogten hebben, aan den dag te brengen. Naar het welke het seggen is, de meeste van dien perykel sullen lopen van op de galeyen gebannen te werden.

Over welke ongehoorde cruelle tirannike mishandeling, niet alleen alle de christenen verstelt hebben gestaan, maar daarover onder de Turken ook groote murmurationen

geremarkeert syn geworden, die sulks alle verfoeyt en voor een onmenkkelyke wreedheyd uyt kryten (*sic*), als synde diergelyke hier te lande noit meer gehoord.

Het was niet alleen op een zondag dat dese wreede executie wierde uytgevoert, maar selfs ook de groote feestdag die de Grieken vieren ter gedagtenisse van de Madonna, ofte hemelvaart van de Maget Maria; die het schynd den Visier tot vermeerdere veragtinge voor de christenen, en welke religie den overledene prins mede professeerte, daartoe expres hadde uytverkoren, als die daardoor ook in hare devotie op het onverwagste droevig gedisturbeert wierden...

Traducere: Domnilor. De la ultimele mele respectuoase rapoarte de la 24 și 28 August, ce am avut onoarea de a vă trimite pe calea Livorno, mi se dă de știre prin scrisori de la 29 ale lunii trecute, din Constantinopol, despre jalnicul sfârșit și jalnica moarte a Domnului muntean, ce v'am spus că era prins, d. Basarab Brincoveanu. La 26 August, într'o Duminecă, cu un ceas înainte de amiazi, din porunca Sultanului, a fost luat pe neașteptate din închisoarea lui de la Șeptemturnuri și a fost dus, ca un făcător de rele, numai în cămașă, cu patru fii și un ginere, boier din principat, cari mergeau toți înaintea lui, — prin oraș, pe jos. În cale au trecut și prin partea din Constantinopol, unde stau fruntașii Grecilor, compatrioții (*sic*) lui, precum și pe d'înaintea casei solilor muscali. Și așa a fost adus lângă Marele-Seraiu, înaintea chioșcului împărătesc, pe malul apei. Acolo stătea Sultanul cu Marele-Vizir, cari ieșise tocmă din Di-

vanul cel Mare. Atunci, fără nici o formă de dreptate, de față cu Sultanul, s'a dat poruncă gealatului ca întâiu să taie pe fiul cel mai mic al Domnului, un tânăr care n'avea mai mult de șeptesprezece ani. Aceiași osindă s'a executat îndată și față de ceilalți fi. și de cumnat, după vristă, în ființa părintelui, care a trebuit să vadă ticăloasa privesiște, — cu o neomenie deosebită. Apoi l-a tăiat și pe Domn, chinându-l mult. Capul rămase atârând de trup, și așa a murit. Cele șese trupuri chinuite au fost duse pe strade. Ele au fost ținute de poarta cea mare a Seraiului, pentru a sta acolo, ca trupurile unor făcători de rele, în vileagul tuturor. Dar sara au fost aruncate în Mare. Și așa a fost sfârșitul unui principe care avea poate șezeci de ani, după ce stăpînise peste douăzeci și șese de ani în șir Țara-Românească, în numele a mai multor Sultani, cu faimă mare, dar în tot acest timp a luat măsuri să nu fie prins peneșteptate de Turci. Căre nenorocire s'a întâmplat la urmă prin conjurația propriului său nepot, care a fost pus în locul de Poartă acum. Și toate aceste suferinți au căzut asupra-i în vremea Paștilor: Hanul l'a ridicat din capitala lui și l'a trimis împreună cu toată familia lui la Constantinopol, unde apoi prin chinuri de toate zilele l-au silit să spuie locurile unde saū la cine erau ascunse bogățiile, care se zice a fi, în afară de moșii, ce sint mari, peste 20.000 de pungi, a cinci sute de lei. — care s'au confiscat pentru hazinele Împăratului. Așa că în aceasta par a-i fi stat erimele, că a avut prea multă avere. De și sint destule pretexte de invinuire: că a avut corespondență cu Țara din Moscova. Ceia ce nu pare verosimil, de care ce, dacă acest principe ar fi voit, acum trei ani, să se declare pentru Muscali, Țara n'ar fi trebuit să incheie cu Turcii o pace așa de dăunătoare, cam a fost silit să o facă, pe cînd tabăra sa la Prut era încunjurată peste tot de a Turcilor și el a capitulat cu dînsa. E drept că atunci și un nepot al Domnului, anume contele Toma, cu cîțiva boieri, a trecut la

Țar, și de atunci pe principele ucis l-au ținut to supt bănuială aiei.

Acum, Doamna, soția lui și fetele ei și nepoții ar fi osîndiți toți să fie robi ai lui Bostangi-Bașa, hotărîndu-se anume ca nici unul din ei să nu fie vîndut la creștinii.

Iar, cît despre ceilalți casnici și slugi ai principelui ucis, cari, în număr de șeptezeci de oameni, se află încă închiși la Cele-Șapte-Turnuri, se spune că toți vor fi supuși la chinuri, pentru ca să se afle de mai sînt ascunse ceva lucruri scumpe sau bani ai stăpînului lor. După care descoperire se zice că cei mai mulți dintre ei sînt în primejdie de a fi trimiși la galere.

De care neauzită tiranie crudă s'au mirat, nu numai creștinii, dar și între Turci s'au observat murmure mari; cari toți blastămă aceasta și strigă că e o sălbătăcie neomenoasă și care nu s'a mai auzit în această țară.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Nu numai că era Daminecă în ziua cînd s'a îndeplinit această execuție crudă, dar și marea sărbătoare pe care o serbează Grecii în cinstea Maicei Domnului sau înălțării la cer a Fecioarei. Lucru care pare a-l fi făcut innadins Vizirul spre a-și arăta desprețul pentru creștinii, de a căror lege era principele mort. Cări creștinii au și fost tulburați în închinăciunile lor pe neașteptate prin aceasta.

XXXIV.

*Colyer către State ; Constantinopol, 21 September
1714.*

...Daegs na het afgaan van myn onderdanigste jongste schryvens van den 25 Augusti (onder d' adresse van den Heer Uw. Hooghmog. Griffier) heeft den Grooten Heer, uyt den Divan comende, de Heer Con-

stantin Basaraba, die 26 jaren langh de provincie van Wallachien als prins gegouverneert heeft gehad, na veel uytgestane tormenten in zyne gevangnisse, met vier syner zoonen, en vrouws broeder, te gelyk, in eygene presentie, voor syn kiosk, aen de waterkant van het seraillo gelegen, publicq doen onthalsen, en haare ses lighamen, door hamallen of lastdragers opgeligt en gesleept, van daar voor de Groote Poort van't Hoff ten toon doen leggen, ende s'anderen daegs in zee doen werpen; mitsgaders desselfs vrouw en dogters, benevens twee kindskinderen (nadat zy het voors: treur toneel hadden moeten aenschouwen), in een ewige gevangnisse gecondemneert; soo dat, van het geslagt der vermoorden prins, geen mans oor over gebleven is. D'oorsake van die strenge excentie (*sic*) wert gelegd te syn gesproken uyt de naervolgende crimineele poincten van betigtinge, als te weeten: dat hy met de vyanden van't ryk gecorrispondeert, den Czaar van Moscovien aanleydinge souden hebben gegeeven, gewapender hand in Moldavien te vallen. ende ten andren dat hy des Grooten Heers onderdanen, gedurende syne regeringe, door onverdragelyke contributien miserabel tracteert, genougsaem het vel over het hoofd soude hebben gehaelt; wyders dat hy diversche casteelen en landeryen in Tran-

silvanien gelegen ingekopt, hebbende de rest van syne schatten, nae Venetien en elders overgemaakt, verlorgen sonden hebben.

Welke strenge executie d'andere Griecken, die regtevoort de provincien van Moldavien en Wallachien gouverneeren en namaals bekeeren sullen, tot een afschrick en exempel sal verstrecken, om betere mesures te nemen...

Traducere : A doua zi după plecarea ultimului meu prea-respectuos raport din 25 August (supt adresa d-lui grefier), Sultanul, ieșind din Divan, a pus să se decapiteze -- după multe chinuri în închisoare --, de față cu el, înaintea chișocului său, în colțul despre apă al Serailului, pe domnii Constantin Basarab, care timp de douăzeci și șese de ani a cărmuit ca Domn țara Munteniei, — împreună cu patru fi ai săi, și cumnatul. Și, ridicându-se truparile lor de hamali și purtându-se, le-a expus înaintea porții celei mari a Curții, și a doua zi a pus să le arunce în Mare. Pe lângă aceasta, a osândit la închisoare pe viață pe soția și fetele lui, precum și doi nepoți (după ce ei trebuise să privească acea teribilă scenă). Așa încît, din neamul Domnului omorît, n'a mai rămas nimeni dintre bărbați. Pricina asprei execuții se zice că ar fi venit din următoarele puncte criminale de acuzatie, adică : că a avut corespondență cu dușmanii Imperiului, că a dat motiv Țarului rusese să năvălească armat în Moldova și, pe de altă parte, că, în timpul Domniei sale, a tratat miserabil pe supușii Sultanului, prin contribuțiuni nesuferite și i-a prădat destul. Pe lângă aceasta, că a cumpărat felurite castele și moșii în Ardeal, trimițând rămășița comorilor lui la Venetia și aiurea, pentru a le ascunde.

Care aspră execuție va sluji de groază și exemplu.

ca să ia măsurî mai bune, celorlalți Greci, cari cirmuiesc țerile Moldovei și Munteniei și le vor cirmui de acum.»

XXXV.

Colyer către State ; 1-iū Noveembre 1711.

...De jongst ingelopen brieven uyt Wal-lachien dicteeren, onder anderen, dat den koning van Sweeden, niet alleen in die provencie aengecomen, maer selfs tot aen de grensen van Transilvanien al geavanceert was, sonder de hooft aengedaen te hebben, nog van den prins geincontreert te wesen, met intentie, om sich aldaer eenige dagen op te houden. Etter (*sic*) gelooft men dat Syn Majest. op dato deses de reis van daer voort geset sal hebben....

Traducere : «Scrisorile abia sosite din Țara-Românească spun, între altele, că regele Suediei, nu numai că a sosit acolo, dar a înaintat chiar până la granițele Ardealului, fără să fi trecut prin Capitală sau să fi fost întilnit de principe,—cu gând să se oprească acolo câteva zile. Se crede că Măria Sa până acum va fi și plecat mai departe, de acolo.»

XXXVI.

Hochepied către State ; Smirna, 29 Noveembre 1714.

...Als mede... Men schryft van Constanti-nopolen dat der Sultaan geinclineert soude syn, de gevange Domina, prinsesse weduwe van den omgebragte prins van Wallachien,

met hare dogters en kindskinderen, die alsnog by den Bostangi Bassi gevangen sitten, voor eene somme van vierhondert beursen, offte tweemaal hondert duysent leeuwendr., op vry voeten te relaxeeren. Maar dat den vrinden van die weduwe, die men weet nog considerabele capitalen in christenryk possedeert, bekommert syn, om daarover in onderhandelingte te komen, uyt vreesse dese aanbiedinge der Turken een pretext mogte wesen, om hun daarmede van de nog overige goederen, met te ontdecker waar die geborgen syn, ins gelyks te inpossesieren, en om even wel die arme menschen in slavernye te houden....

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Traducere: «Se scrie din Constantinopol că Sultantul ar fi aplecat să dea drumul pentru o sumă de 400 de pungi sau 200.000 de lei Doamnei, văduva Domnului Muntean ucis, și fetelor și nepoților ei, cari stau încă întemnițați la Bostangi-Bașa. Dar că prietenii văduvei, care se știe că are încă capitale foarte însemnate în creștinătate, se tem să intre în tratări pentru aceasta, ca să nu dea Turcilor un pretext de a pune mina pe averile rămase, arătându-le unde sînt. iar bieții oameni să fie ținuți tot în robie.»

XXXVII.

Hochepeid către State ; Smirna, 17 Decembre 1714.

....Men heeft ook tydinge bekomen dat den coning van Sweeden, maar alleen met 12 personen, alle met baarden (*sic*), in syn

geselschap, van de stad Pitest, op de frontieren van Wallachien gelegen, incognito in Transilvanien was aangekomen....

Traducere: «S'a primit și știre că regele Suediei, dar numai cu douăsprezece persoane, toate cu bărbi (falșe ?), a sosit *incognito* din Pitești, la hotarele Terii-Românești (*sic*), în Ardeal.»

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BCU Cluj / Central University Library Cluj

V.
BCU Cluj / Central University Library Cluj

Impărțirea averii lui Brîncoveanu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

I.

Catastih de toate satele, cu Rumăni și moșiile, casele, viile, Țigani ce avem, și de la părinți, și am cumpărat și noi; care am împărțit copiilor noștri după cum am socotit și cu dreptul, cum semnează înaintea anume: vlt. 7217.

Partea fiu-mieș Costandin Brăncoveanul.

Den Brăncoveani și cu alte moși, hotară ce țin de Brăncoveani, Jăgăliia, Criva de jos, jumătate, Criva de sus toată și alte hotară până în Olt, să ție a patra parte, și cu viia din deal jumătate și cu Rumăni ce i să vor veni, iar a patra parte, afară din case, iar casele să-și facă în Brăncoveani, unde va vrea, în sat.

Moșiia de la Sfintești, tot hotarul, precum arată zapisul de cumpărătoare, și cu jumătate de moșie de la Puturoasa; și să ție și viile de la Slatină.

IO COSTANDIN VOEVOD.

Den Cocorăști și cu moșiia Ceparului, ce am cumpărat, să ție a patra parte, și din Rumăni iar a patra parte, și cu viile ce să zic din dealul lui Coman.

Braneții, tot satul. și cu Rumăniî, peste tot hotarul.

Jumătate de moșie din Bărza, și cu morile din Olteț.

Moșia de la Părșcov și cu Rumăniî, și să-s facă și vie acolo.

Satul Betejaniî jumătate, și cu Rumăniî jumătate, și cu viia jumătate.

Satul Băileștiî pe jumătate, cu Rumăniî jumătate, cu viile jumătate, afară din slugile ceale ertate: aceia la cine vor vrea să slujască, ca niște slobozi.

IO COSTANDIN VOEVOD.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Satul Hrastul, cu Rumăniî, pe jumătate.

Satul Corlatele pe jumătate.

Moșia de la Didici, pe câtă iaste a noastră, jumătate.

Moșia de la Urzicuți, pe câtă iaste a noastră, jumătate.

Satul Ștubaele de la Mehedinți, și cu viile.

Satul Bărboiul, cu toți Rumăniî, din Mehedinți.

Den satul Stănceștiî și cu alte moșii, sate împrejurul lui, a treia parte, și Rumăniî și munțiî tot a treia parte.

Satul Potlogii tot, și cu toți Rumăniî, cu casele, curțile de piatră, cu viile, cu morile.

IO COSTANDIN VOEVOD.

Satul Odobești tot, cu toți Rumâni.

Toată moșiia satului Drăgești.

Satul Bârzești, cu Rumâni.

Moșiia din Cărpeneș, câtă am cumpărat.

Moșiia de la Băra.

Moșiia de la Popești.

Moșiia de la Cărmăzani.

Moșiia de la Boteană, cu morile de acol.

Viile de la Șchea, pogoanele, și cu pîmnița de piatră, și cu casele deasupra, și cu moșiia ce am mai cumpărat acol.

IO COȘTANDIN VOEVOD.

Den viile de la Pitești, de la Leșcioară, a patra parte.

Viile de la Săteană, ce am cumpărat de la jupâneasa Balașa, fata lui Neagoe Vor. Săcuianul, cu crama, lt. 7221.

Moșiia de la Răzvadul de jos, toată câtă am cumpărat, precum arată zapisele.

Partea fiiu-mieș Ștefan Brâncoveanul:

Den Brâncoveană și cu alte moși, hotară ce țin de Brâncoveană: Jăgăliia, Criva de jos jumătate, Criva de sus toată și alte hotară până în Olt. să ție a patra parte, și cu viia den deal jumătate, și cu Rumâni ce i să vor veni, iar a patra parte, afară din case, iar case să-ș facă în Brâncoveană, unde va vrea, în sat.

Moșia de la Ipotești, tot hotarul, și cu moșia de la Puturoasa jumătate, și cu viile, iar de acolo de la Puturoasa.

IO COSTANDIN VOEVOD.

Den Cocorăști și cu moșia Ceparului, ce am cumpărat, să fie a patra parte, și cu viia ce să cheamă de la Alexandru, și cu câtă s'aun mai pusu pă lângă dânsa, și cu Rumăniî a patra parte.

Satul Blajul, cu viile, cu morile, peste tot.

Moșia de la Câmpeanî, și cu câți Rumăniî vor fi.

Moșia de la Zvorsea toată, câtă am cumpărat.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Satul Izlazul jumătate, cu Rumăniî jumătate, și viile iar jumătate.

Satul Comoșteanî jumătate și cu Rumăniî jumătate, și viile iar jumătate, i morile.

IO COSTANDIN VOEVOD.

Satul Radaștița jumătate, și cu Rumăniî jumătate, viile jumătate.

Satul Nedeia jumătate, și Rumăniî iar jumătate.

Satul Măceșălu jumătate.

Den jumătate de sat de la Mărmure, ce iaste partea noastră, jumătate.

Satul Hălmăjălu, Aniniî ot Mehd., cu Rumăniî, cu viile.

Satul Dogoșăi jumătate, partea noastră, și cu Rumâniî jumătate.

Satul Aninișul ot Gorj, câtă iaste partea noastră.

Satul Mogoșoaia, peste tot hotarul, cu casele de piatră, cu curțile, cu viia, cu heleșteul, cu moara.

IO COSTANDIN VOEVOD.

Moșia de la Străulești toată.

Moșia de la Buciumeani.

Moșia de la Gorgăneale și de la Chitila, toată.

Satul Andreșăstii peste tot, și cu Rumâniî, și cu morile, în Ialomîța, și cu balta.

Moșia de la Tătărăi, câtă am cumpărat, cum arată zapisele.

45 de pogoane de vie de la Sărata, ce să chiiamă Lipianca, și cu moșia de acolo, a treia parte; și să i să facă și pimniță de piatră.

Den viile ceale mari de la Săteani, și cu pimnița de piatră, și cu casele deasupra, jumătate.

IO COSTANDIN VOEVOD.

Den viile de la Pitești, de la Lăscioară, iar a patra parte.

18 pogoane de vie la Scăianî, care s'au cumpărat de la jupâneasa Preda a lui Statie

Vist., și de la Radul Stolnic Izvoranul, lt. 7221.

Moșiia Miclăușanilor, și cu morile, dupe cum arată zapisele ceale de cumpărătoare.

Moșiia de la Drăgoești, dupre cum arată zăpissul lui Mihaiu Post. Corbeanul.

Partea fiiu-mieū Radului Brăncoveanul.

Den Brăncoveanī și cu alte moșiī, hotarā, ce țān de Brăncoveanī: Jāgāliia, Criva de jos jumātate, Criva de sus toatā și alte hotarā pānā în Olt, sā ție a patra parte, și cu Rumāniī, iar a patra parte, și cu casele de pīatrā ale lui Matei-Vodā; iar curtea cu toate casele ei și cu foisorul cel de pīatrā den vie și cu viile împrejur jumātate.

Moșiia de la Tomeanī, tot hotarul, precum arată zăpissul de cumpărătoare, și cu viile de-acolō, și cu jumātate de moșie de la Coteana.

IO COSTANDIN VOEVOD.

Den Cocorāști și cu moșiia Ceparului, ce am cumpārat, sā ție a patra parte, și din Rumāni a patra parte, și din viile ceale mari, unde e curtea cu casele, sā ție jumātate.

Satul Drāghiceanī, cu toți Rumāniī.

Satul Frāsinetul, tot hotarul, și cu viia și cu heleșteile.

Satul Dābuleanī de la baltā, cu Rumāniī.

Satul Betejanī jumātate, și cu Rumāniī jumātate, și cu viia jumātate.

Satul Băileștii pe jumătate, cu Rumâni
jumătate, cu viile jumătate, afară din slu-
gile ceale ertate: aceia la cine vor vrea să
slujască, ca niște slobozi.

IO COSTANDIN VOEVOD.

Satul Hrastul cu Rumâni pe jumătate.

Satul Corlatele pe jumătate.

Moșia de la Didici, câtă iaste a noastră,
pe jumătate.

Moșia de la Urzicuți, câtă iaste a noastră,
pe jumătate.

Satul Șușița ot Mehedinți, cu Rumâni și
cu viile.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Satul Ruptura.

Satul Bălțeanii, cu Rumâni, toată partea
noastră.

Den satul Stănceștii și cu alte moși, sate
împrejurul lui, a treia parte, și cu Rumâni
și cu munții, tot a treia parte.

IO COSTANDIN VOEVOD.

Moșia Porumbreanii toată, cu casele i
pimnița de piatră i viile.

Satul Obileștii tot, cu heleșteul, cu morile.

Moșia de la Frăsinet, care e peste Mos-
tiște, la capul heleșteului, cu stânjani 324.

Moșia Zgârceștilor, toată.

Un codru de pământ de la Gurbăcești, și

cu jumătate de heleșteu, și cu jumătate de moară.

45 de pogoane de vie de la Sărata, ce să cheamă Lipiianca, și cu o pînă de piatră, și cu moșia de acolò, a treia parte.

Din viile ceale mari de la Săteanî, și cu pînă de piatră și cu casele de-asupra, jumătate.

IO COSTANDIN VOEVOD.

Din viile de la Pitești, de la Leșcioară, iar a patra parte.

Viile de la Scăianî, pogoane 27, și cu jumătate de pînă de piatră, și cu jumătate den case.

Lt. 7291.

Viile de la Ștubae, de la Sărata, pogoane 22.

Satul Puchianî, cu Rumăniî, precum arată zapisele, și cu muntele lui Leaotă.

Partea fiu-mieû lui Mateiû Brăncoveanul:

Den Brăncoveanî și cu alalte moșii, hotară ce țin de Brăncoveanî: Jăgăliia, Criva de jos jumătate, Criva de sus toată, și alte hotară până în Olt, să ție a patra parte, și cu Rumăniî iar a patra parte, și cu casele de piatră ceale vechi, iar curtea și toate dăchisele ei, și cu foșorul cel de piatră din vie și cu viile în prejur, jumătate.

Moșia de la Slăvilești i Pârdești, amândoa

hotarăle peste tot, precum arată zapisele de cumpărătoare, și cu jumătate de moșie den Coteana.

IO COSTANDIN VOEVOD.

Den Cocorăști și cu moșia Ceparului, ce am cumpărat, să fie a patra parte, și din Rumăni a patra parte, și din viile ceale mari, unde e curtea cu casele, să fie jumătate.

Satul Vlăduleanii cu Rumăni.

Satul Osica cu Rumăni, și cu viile, și cu morile.

Satul Șrbenestii cu Rumăni.

Satul Izlazul jumătate și Rumăni jumătate, și viile iar jumătate.

Satul Comoșteanii jumătate, și cu Rumăni jumătate, și cu viile jumătate.

Satul Radoștița jumătate, și Rumăni jumătate, și viile iar jumătate.

IO COSTANDIN VOEVOD.

Satul Nedeia jumătate și Rumăni jumătate.

Satul Măcișălul jumătate.

Den jumătate de sat de la Marmure, ce iaste partea noastră, jumătate.

Satul Drincea, cu toți Rumăni, și cu viile de acolo.

Satul Sopotul, cu toți Rumăni.

Den: satul Stăncestii și cu alte moșii, sate

împrejur, a treia parte, și cu Rumâniî, și cu munții, tot a treia parte.

Satul Doiceștiî tot, cu casele de piatră, cu curțile, cu viile, cu morile.

IO COSTANDIN VOEVOD.

Satul Bărbăteștiî, cât s'aû cumpărat, cu Rumâniî, cu viile, cu pimnița de piatră și cu casă de-asupra, de lemn.

Satul Cetățeaniî, cu Rumâniî, în județul Mușcelului, și cu munții, cum s'aû cumpărat.

Moșia de la Jăpăneanî toată, cum s'aû cumpărat.

Satul Ciocăneștiî, cu heleșteul, stânjăni 700.

Moșia de la Neagra, stânjăni 1.300.

Moșia de la Gerul, stânjăni —.

Viile de la Scăianî, pogoane 27, și cu jumătate den pimnița de piatră și jumătate den case.

IO COSTANDIN VOEVOD.

Satul Băleștiî, cu moșia Gheonoilor și a Văsieștilor, ot sud Slam-Râmnic, toate aceste hotare, câte am cumpărat.

27 de pogoane de vie în dealul Gârbovilor, iar la Slam-Râmnic, și cu crama.

Den viile de la Pitești, de la Lăscioară, a patra parte.

Țiganiî, câți sântu de vatră, să-î împartă în patru părți, însă, câți vor fi în Potlogi, să

fie în partea lui Costandin, câți vor vor fi în Mogoșoaia, să fie în partea lui Ștefan, câți vor fi în Obilești, să fie în partea Radului, câți vor fi la Doicești, să fie în partea lui Mateiū.

Țiganiū de lae încă să să împartă iar în patru părți, sau să aibă globnici, să strângă dajdea după la țigani după obiceiul lor, și să împartă banii în patru părți.

IO COSTANDIN VOEVOD.

Satele și locurile den Ardeal, cum să le împartă, precum semnează în jos, anume ; August 13 dn. 7217.

Satul Sămbăta de sus, care iaste de moșie, cu iobagiū, cu casele, cu morile, cu munții, să-l împartă în patru părți, frățește.

Satul Sămbăta de jos, care l-am cumpărat de la Bamfi Gheorghie, gubernatorul, în galbeni de aur ungurești 1.000, să-l ție iar, câte patru frații, însă tocmeala ne iaste ca, când ar da banii ce scriū mai sus, să și-l ia iar înapoi; deci, când s'ar întâmpla vre-o dată ca să dea banii, să-și ia satul, banii să-l împartă în patru părți, să-și ia fiește-carea partea, po zloți 250.

Satul Poiana Mărului, care l-am cumpărat de la Nalați și de la Secheli în lei 3.500, care fac caragroși 3.000, să-l împartă iar în patru frățește ; însă acest sat s'aū cumpărat

stătător de la Nalați, de la Secheli, iar numai Împărăția aū Crăia, când va vrea să întoarcă bani, îl va lua, și atunci bani iar să-i împartă frățește.

IO COSTANDIN VOEVOD.

Locurile ce aū pus săteanii de la Cincul Mic zălog cu 4 zapise, drept 6.100 de florinți, să le stăpânească iar câte patru frații, iar, când ar da banii, după cum le scriū zapisele, să-i împartă iar câte patru frații.

Locul de la Somărtin, ce aū pus zălog săteanii de acolo; drept 3.000 de florinți, să-l stăpânească iar câte patru frații, iar, când ar da banii, după cum le scriū zapisele, să-i împartă iar câte patru frații.

Satul Tamaș Pataca din ținutul Hinedoarei, care iaste pus zălog de Banfi Gheorghie drept tl. 1.000, să-l ție iar frățește; iar, când ar da banii, după cum îi scrie zapisul, să-i împartă iar frățește.

Casele de la Brașov, ce avem, și în Șcheai și în Brașovul Vechiū, să le ție iar câte patru frații¹.

IO COSTANDIN VOEVOD.

¹ Bibl. Academiei Romine, no. 494. Copie legalisată din 1777.

[Zestriile fetelor¹.]

[I. Stanca ; 1-iñ Norembre 1692.]

Satul Ciliiani cu Rumăni, cu viile și cu alte hotară, ce s'aũ măi cumpărat pe lângă ei, stănjăni de moșie în satul Tiha de sus, pe din jos de Ciliiani.

Satul Scărișoara, partea noastră ce iaste aleasă, cu Rumăni și cu viile.

Moșia de la Clanța i Țigani, carei să chiamă Tunari, cu heleșteul și casele, cu pînă de piatră.

Viile de la Pitești, ce am cumpărat de la feciori lui Stepan.

20 de pogoane de vie la Șcheai.

Casăle din București, cu locul.

[II. Maria ; cūs. 13 Octombre 1693.]

Satul Slimnicul, cu tot hotarul și cu toate viile, pogoane 35.

Satul Guțeștii, cu morile.

Moșia de la Leteani de lângă Brăila și alte moșii, pen alte hotară, toate câte s'aũ cumpărat de la jupăneasa Stanca Coțofeanca, și de la alții, precum arată cartea a 12 boiari hotarnici.

¹ S'a lăsat la o parte lista juvaierelor, hainelor și altor lucruri, care s'a întrebuintat în Prefață, precum și cei treizeci, patruzeci de Țigani dați fiecărei fete. Ms. cuprinzînd zestrile, ms. contemporan, formează astăzi nl. 485 din Bibl. Ac. Rom.

20 de pogoane de vie în dealul Căndeștilor, în Slam-Râmnic.

[III. Ilinca ; căs. 5 Februar 1698.]

Satul Tătărăniî și cu partea lui Dumitrașco Sărdariul peste tot, și cu morile.

Satul Corneștiî peste tot, și cu Rumăniî.
20 de pogoane de vii la Scăianî.

Viile de la Pitești, ce am cumpărat de la Șerban Rătescul și de la sora Răteștilor.

Satul Surlariî, de pe Mostiște.

Casăle den București.

[IV. Safta ; căs. 12 Maiî 1700.]

Satul Șerbăneștiî, cu Rumăniî.

Satul Florul peste tot hotarul.

Tot hotarul Momiceanilor.

Moșia Stoborăștilor de lângă Veade, ce-î zic Albota.

Moșia de la lac, de lângă Șerbănești.

Viile de la Pitești ot Gorganî, cu dealnița ot Bădești.

Viile de la Slatină.

Satu Hrăburile ot Ialomița.

Casale din București, cu locul.

[V. Ancuța ; căs. 2 Iunie 1701.]

Satul Scurteștiî, cu 25 pogoane de vie și cu 6 roate de moară.

Moșia de la Sărbî, peste tot.

Satul Fundeanii, cu 54 pogoane de vie, i Fundeneasca.

Satul Fureștii, cu 9 pogoane de vie și cu 2 roate de moară.

Casăle din București, cu pimnița de piatră.

[VI. Balașa ; cās. 30 Octombre 1708.]

Satul Crovul cu casele, cu pimnița, cu beciurile de piatră, cu curtea, și cu toate alalte, i morile.

Copăcelul, tot hotarul, și cu morile; care iaste pe lângă Crov.

Satul Mătășariul, cu tot hotarul.

Satul Necșăștii, cu tot hotarul.

Casele din Trăgoviște cu locul, precum s'aũ cumpărat de la Ghiorghită Căpitanul. talerî 500.

Viile de la Pitești, de la Gorganî, ce s'aũ cumpărat de la Luca Vist. și de la cumnata-sa Nastea și de la nepotu-său Șerban Pit.

Viile de la Tărgoviște, de pe valea lu Voivod.

20 de pogoane de vii la Șcheaî, pe lângă viile noastre.

Casăle den București, ce am cumpărat de la feciorii Cernicăi Armașul, cu pimnița de piatră, cu locul, talerî 1.100.

1000 zlaț banî gata, afară din sălbî, za talerî 2.500.

[VII. Zmarașda ; 8 Iunie 1712.]

Satul Cîrogârla, cu casăle de piatră, za talerî —.

Moșia de la Belciugatul, za talerî —.

Satul Grecii, cu 50 de pogoane de vie, za talerî —.

Viile de la Pitești, de ia Gorganî, ce s'aũ cumpărat de la Leca Slugeariul za talerî —¹.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

¹ Urmează darurile făcute la nunta beizadelelor Constantin (20 Ianuar 1706) și Ștefan (20 Februar 1709). — În colecția d-lui G. Gr. Cantacuzino se află un document, cu data de 1716, de la Nicolae Mavrocordat pentru Domnița Aneuța. Se arată cum satul Tunarii fusese dat întâiu Stancăi, care moare, lăsînd satul tatălui ei. Aneuței îi promisese acesta o zestre de 2.000 de ughî, dar n'apucă a i-o da, fiind dus la Constantinopol și «perind acolo». Rămîind toate moșiile și satele și altele ale răposatului Costandin-Vodă Brâncoveanul cu ferman împărătescu în sama Domniei, și Nicolae aflînd pe Aneuța «mai săracă și mai prădată», îi dă satul. Actul e întărit de patriarhul Samuil de Alexandria (pecete cu Leul Sf. Marc) și de Mitropolitul muntean Mitrofan (pecete cu mitra și literele cirilice M. T. F. N. 1716). Semnează și doi Greceni : Șerban Vel Stolnic și Constantin Vel Serdar. — În aceeași colecție se află un act de la Grigore Ghica (6 Maiu 1683), întărind Hălmajele lui «Barbul și Constantin, nepoții Predei Vornicul Brîncoveanu». — Pe un act semnează și Preda Vornicul Brîncoveanul.

VI.

**Cîteva documente de la Constantin
Brîncoveanu.**

I.

M[i]l[o]stiiu b[o]jiiu Io Costandin Voevod i g[o]s[po]d[i]nŭ pisah g[o]s[po]d[stva]mi pãrinite eg[u]mene de la Brãncoveanŭ zdravie. Cãtrã aciasta v[ã] daŭ în șt[i]re Domnia M[ea] cã iat[ã] cã, din voia lui Dumn[e]zeŭ întãmplãndu-se petrecaniia unchiul[ui] Domnie Meal[e] Io Șerban Voevod, dup[ã] rãnduial[a] lumii ș'aŭ dat del[a] (*sic*) datoriiã, din urma Mãrii Sale, cu voia și c[u] sfatul pãrintelui Vl[ã]dicãi și a eg[u]menilor și a boiarilor și al tuturor cãpeteniilor, și a toat[ã] țara, rugãndu-ni-s[e] ne-aŭ rãdicat Domnu. Car[e] Domnia M[ea] aceasta nu o aș fi pohtit, cã știț Sf[i]nția Ta cã de nici unel[e] lipsã n'am fost, ci ca un Domnu eram la [ca]sa mea; numai pentru rug[ã]ciunea tuturor cariŭ scriŭ mai sus, și pentru ca sã nu vie niscari striinŭ Domni asupra ț[ã]rãi și a sãrac[i]lor, sã-i necãjascã fãr[ã] de mil[ã] și-s pustiiascã țara, pentru aceast 'am luat Domnia, jugul acesta, asupra Domniei Meal[e]. Ce iatã, când fu astãzi la Noem. 23 d., veni și Aga cu cãftanul de la Împãrãție, care ne-aŭ adus fer-

man de Domnie, milostivindu-s[e] putearnicul
Împărat cătră noi, de ne-aũ miluit cu Dom-
niea ț[ă]răi. Pentru care n'e scris dumnealor
boiari de acol[o] pentru pocloanele împără-
tești ce dau după obiceiăi la Domnie nooă,
ca să facem cum s'ar putea de o sumă de
banī, să trimitem înnainte, să-s dea la Îm-
părăție. De care lucru într'alt chip nu să
putu fac[e] acum mai în grab, numai aci
s'aũ făcut socoteaal[a] împreun[ă] cu pă-
rintele Vl[ă]d[i]ca și ep[i]sc[o]piī și eg[u]-
măniī și toț boiari, cu sfatul și c[u] voia
tut[u]ror, și s'aũ pus toț să dea, cin[e] cât
s'aũ socotit, de s'aũ rânduit, și s'aũ pus și
la Sf[i]nția Ta tl. 300, ca să-i dăm acum.
Nu doar să socotești că acești banī vor să
vă fie peritorī: aceaia să nu dea Dumn[e]-
zeu, că Domnia M[ea] unil[e] ca aceasta nu
le pohtescu a fi, numai aciasta o veț ști că.
peste o lun[ă], dooă, să va rândui poclonul
steagului, ce iaste să ias[ă] dup[ă] obiceiăi.
și dintr'acest bir să vor da dumneavoastre
toț banī; decī, în vream[e] ce veți vedea
aciast[ă] carte a Domnii Meal[e] și c[u]
slug[a] Domnii Meal[e], anum[e], iar Sf[i]n-
ția Ta să dai acești banī ce ești rânduit.
toț deplin, să-i aduc[ă] aici la Vistiriia
D[om]nii Meale. Nimic zăbav[ă] să nu fie.
Tolico pisah g[ospo]d[stva]mi.

IO COSTANDIN VOEVOD.

Noem. 23 d., l. 7197.

[Pe V^o:] Sfinții Sale părintelui egumenul de la Brâncoveanî sâs zdravie datisea. Taleri 300. Soroc, zil[e] 7¹.

II.

Constantin-Vodă acordă un privilegiu ofițerului pomenit în relația ambasadei Albanesului și a lui Moro, lui Corbea: «David Brașoveanul, care s'aun așăzat cu șădearea lui în țara Domniei Meale, la satul—» (*sic*). Îl iartă «de birul slujitorescu și de birul Brașovenilor, de bir mărunt de țară, de miare cu cîară, de găleată cu fân, de car de oaste, de zaherea, de sursat, de birul oștii și de birul... *[rupt]* rilor, de birul untului, de rânduiala vacilor și a oilor, de poclonu Hanului, de Vel Seamași de seama a doao și a treia, de sataralele ce să pun pre siliștî, de podvoade, de mertice, de conace, de cai de olac și de altele de toate dăjdî și orânduialele căte vor eși peste an în țara Domniei Meale». E scutit de *dișmărit* pentru o sută de stupi și zece ri-

¹ Arch. Statului, Mân. Brîncoveni, pach. 25, doc. 4. Indicat de d. Iuliu Tuduceșcu, funcționar la Archive. Să se compare, în privința motivelor pentru care Brîncoveanu spunea că nu-l convine Domnia, cuvintele identice ale lui Radu Popescu, în *Memorii* (*Magazin*, V, p. 95).

mătorî, de oierit pentru 400 de oi. Aceasta, «fiind el un om strein și aflându-se cu slujbă pe lângă cinstitul și credinciosul boiarinul Domnii Meale Mihaî Cantacozinò Vel Spăt.». 21 Iunie 1690 ¹.

La 11 Septembrie 1696, Brîncoveanu acordă o scutire de «bir măruntu de țară, de miiare cu ceaar[ă], de găleată și de fân, de zah[e]reale, de sursaturî, de cară de oaste, de birul oști, de birul untului, de birul lefilor, de cheltuiala Vistierii, de seaama a doao și a treia, de lipsa haraciului, de poclonul Hanului și a Sultanului, de rânduiala vac[i]lor și a oilor, de ruptorî și satarele, ce s[e] pun pre sil[i]ști, de podvoade, de mertice, de conace, de cai de olac și de altele de toate dăjdile și orânduiale, câtă ar eși de la Vistieria Domnii Meal[e] priste an în țară». Ordin către «zapciî și birari».

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Iar, la 1-iu Septembrie 1694, el scrie «slugilor Domnii Meale Velisar cioh[o]dariul i Radul Nanoveanul, cariî aû fost zapciî de zah[e]reao Cameniții, ot sud Telm., ...ca-s fie volnicii cu această carte a Domniei Meal[e] să apuce pre satel[e] dintr'acest judeat, care nu ș'au dat banii de zah[e]rea. să-i dea făr voia lor, cât va scrie el în catastiful Domniei Meal[e] cel pec[e]tluit: iar, nedând bani de voce, să fie volnicii slugel[e] Domniei Meal[e] ce scriu mai sus, să ia vit[e] de ale lor, ce va găsi, să l[e] vînză, pîn ce va împlini ban[i] ce le va face». 1 Septembrie 1703. (Ambele în colecția d-nului Al. Tzigara-Samurcaș).

¹ Bibl. Ac. Rom., doc. 86 LVIII.—Într'un alt document (*ibid.*, 238 XII), se dă un zapis, pentru o vînzare de vii, în dealul Tohanilor, «jupânului David Corbea și jupănesei dumnealui Ilieca», în hotar cu Mihaî Cantacuzino.

TABLA CUPRINSULUI

	Pag.
Prefața	V
Misiunea saxonă din 1698 la Brîncoveanu	1
Acte relative la căderea și moartea lui Constantin-Vodă Brîncoveanu	40
Correspondența brîncovenească cu Imperialii	83
Extrase din Correspondența olandesă la Constantinopol	103
Împărțirea averii lui Brîncoveanu	153
Cîteva documente de la Constantin Brîncoveanu	171

ILUSTRĂȚIE.

Medalia comemorativă a lui Brîncoveanu, după Del Chiaro, p. 175. Cf. *Joachim's Neu-eröffnetes Münzkabinet*, I, p. 44.

*S'a tipărit cu cheltuiala
d-lui Constantin Basarab Brâncoveanu.*

BCU Cluj / Central University Library Cluj